

ELTE | PPK
PEDAGÓGIAI ÉS PSZICHOLÓGIAI KAR

A SPORT HATÁRVONALAI: A TELJESÍTMÉNYTŐL A TÁRSADALMI HATÁSOKIG

Szerkesztette:

Magyar Márton, Patakiné Bősze Júlia, Gósi Zsuzsanna

Kiadja:

az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar
Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet
Sport- és rekreációmenedzsment kutatócsoportja

2024

SZERKESZTŐK / EDITORS:

MAGYAR MÁRTON
PATAKINÉ BŐSZE JÚLIA
GŐSI ZSUZSANNA

SZAKMAI LEKTOROK / REVIEWERS:

ERDÉLYI ÉVA
GŐSI ZSUZSANNA
KARAKASNÉ MORVAY KLÁRA
KOVÁCS ISTVÁN ATTILA
MAGYAR MÁRTON
PATAKINÉ BŐSZE JÚLIA

SZERZŐK

Béki Piroska
Biróné Ilics Katalin
Boros Szilvia
Dömötör Ágnes
Faragó Beatrix
Gáspár Zoltán
Gősi Zsuzsanna
Herczeg Domonkos
Holanek Zoltán
Juhász István
Kassay Lili
Kovács Katalin
Magyar Márton
Mayer Krisztina
Nagyváradai Katalin
Patakiné Bősze Júlia
Szűcs Attila László
Tabi Norbert
Tóth Dóra Fruzsina
Zimányi Róbert G.

© Szerzők, szerkesztők, 2024

© ELTE Sport- és rekreációmenedzsment kutatócsoport, 2024

A teljes kötet e-változatban elérhető az alábbi internetes helyen:

<https://esi.ppk.elte.hu/content/a-sport-hatarvonalai-a-teljesitmenyrol-a-tarsadalmi-hatasokig.t.43749>

ISBN: 978-963-489-766-8

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a nyilvános előadás, a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát, az egyes fejezeteket illetően is.

A tanulmányok felhasználása esetén a szerző/kre hivatkozni kell!

A webes hivatkozások utolsó kontrollja és a kötet lezárásának dátuma: 2024. 11. 03.

Tartalomjegyzék

A tenisz, mint rekreációs sport	4
Herczeg Domonkos, Gáspár Zoltán, Szűcs Attila László, Patakiné Bősze Júlia	
Labdarúgó nemzeti kupák – a Magyar Kupa igazságosságának vizsgálata a lebonyolítás és sorsolás szemszögéből	17
Zimányi Róbert G.	
A vállízület funkcióinak teljesítménnyel való összefüggés vizsgálata egy utánpótláskorú kézilabda csapat játékosainak körében	27
Biróné Illics Katalin, Nagyvárad Katalin, Tóth Dóra Fruzsina, Holanek Zoltán	
Ironman távú triatlonosok motivációjának bemutatása	34
Mayer Krisztina	
A strandkézilabda termékfejlesztési kihívásai	44
Kassay Lili, Boros Szilvia, Juhász István, Dömötör Ágnes, Kovács Katalin	
Társadalmi szervezetek tevékenysége a területfejlesztésben a kultúra eszközeivel	62
Faragó Beatrix, Gósi Zsuzsanna	
A nép csapata? - Az FTC szurkolói népszerűségének történeti háttere	67
Tabi Norbert	
Új paradigmák: versenyképességi elemzés és diszciplináris modellezés a sportturizmus kontextusában	77
Béki Piroska, Magyar Márton	
Szerzőinkről	92

DOI: 10.21862/2024.SPRT.01

Hivatkozás: Herczeg, D., Gáspár, Z., Szűcs, A. L., & Patakiné Bősze, J. (2024). A tenisz, mint rekreációs sport. In Magyar, M., Patakiné Bősze, J., & Gösi, Zs. (Szerk.), *A sport határvonalai: A teljesítménytől a társadalmi hatásokig* (pp. 4–16). ELTE PPK Sport- és rekreációmenedzsment kutatócsoport. <https://doi.org/10.21862/2024.SPRT.01>

A tenisz, mint rekreációs sport (*Tennis as a Recreational Sport*)

Herczeg Domonkos¹, Gáspár Zoltán², Szűcs Attila László³, Patakiné Bősze Júlia³

¹Rekreációs szervező és egészségfejlesztő szakember

²Budapesti Gazdasági SZC Vásárhelyi Pál Technikum

³ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet

ABSZTRAKT

A tenisz sportág az egyéni labdajátékok közé tartozik. Hagyományai egészen a középkori "jeu de paume"-ig nyúlnak vissza. Az idők során számos szabálymódosításon ment keresztül, míg a modern forma Angliában alakult ki az All England Lawn Tennis Clubhoz köthetően.

A rekreációs tenisz népszerűségét támasztják alá a Nemzetközi Tenisz Szövetség adatai is, melyek szerint a rendszeresen teniszezők száma milliókban mérhető.

A tenisz nem csupán fizikai aktivitás, hanem rekreációs tevékenység is, amely segíti a testi és mentális egészség fenntartását, valamint hozzájárul a stressz csökkentéséhez és az életminőség javításához. Az alkalmi és rendszeres résztvevők számára egyaránt lehetőséget kínál az élmények megosztására és az egészségmegőrzésre, miközben fejleszti a testi állóképességet és a mentális koncentrációt. Tanulmányunkban konkrét fiziológiai és pszichés előnyöket mutatunk be, melyek már rekreációs szinten élvezve is megmutatkoznak.

KULCSSZAVAK: *tenisz, rekreáció, képességek, előnyök*

ABSTRACT

Tennis as a sport, belongs to the category of individual ball games, with its roots tracing back to the medieval "jeu de paume". Over time, it underwent numerous rule modifications until its modern form emerged in England, associated with the All England Lawn Tennis Club.

The popularity of recreational tennis is confirmed by data from the International Tennis Federation, which indicate that the number of regular tennis players is in millions.

Tennis is not only a physical activity but also a recreational pursuit that helps maintain both physical and mental health, contributing to stress reduction and improving quality of life. It offers opportunities for both casual and regular participants to share experiences and preserve health while enhancing physical endurance and mental focus. In our study, we present specific physiological and psychological benefits that manifest even at the recreational level of engagement.

KEYWORDS: *tennis, recreation, abilities, benefits*

1. Bevezetés

Tanulmányunk témája a teniszezés, mint rekreációs céllal üzhető fizikai aktivitás besorolása és értelmezése, valamint az ennek következtében kialakuló pozitív hatások bemutatása. A szakirodalomkutatás során elsősorban rekreációelméleti, élettani, pszichológiai eredményeket gyűjtöttünk össze. Ezt a mozgásformát most rekreációs szinten fogjuk vizsgálni.

A szerzők több tagja sok időt töltött a teniszpályák közegében, így részben tapasztalatainkat felhasználva, részben a szakirodalomból összegyűjtött forrásokból és kutatásokból szerzett új információkkal célunk, hogy bizonyítsuk a tenisz helyét a rekreációs sportok között, valamint annak pozitív hatásait, a sportág alkalmasságát minden korosztály számára rekreációs sportként.

Tanulmányunkban először röviden bemutatjuk a rekreáció felosztását, a rekreáció és a tenisz kapcsolatát, majd bemutatjuk a modern teniszt, annak a kialakulását és az utóbbi években történt fejlődését. Az egyik legnézettebb, legnépszerűbb sportok közé tartozó labdajáték. Nagyon sok játékosal rendelkezik versenyzői és rekreációs szinten egyaránt.

A tenisz jelenlegi hazai és nemzetközi helyzetét különböző kutatásokkal és statisztikákkal is szemléltetjük. Az adatok között szerepelnek a játékosok száma, legyen az érintett profi vagy amatőr szinten teniszező, és az edzők száma. Emellett összegyűjtöttünk statisztikákat, hogy jelenleg körülbelül hány teniszpálya és teniszklub áll rendelkezésére a sportolni vágyóknak. Ezeket az adatokat 4 évente frissítik, így le lehet ellenőrizni, hogy mennyire fejlődött vagy népszerűsödött a tenisz az évek során. A következő szakaszban bemutatjuk, hogy milyen hatással van a tenisz a résztvevők számára, először fiziológiai, majd pszichés szempontból.

Tanulmányunk végén összegezzük a megszerzett információkat és adatokat, majd a következtetésben megvizsgáljuk, hogy a tenisz valóban egy egész élethosszon át űzhető sport, vagyis lifelong sport, bár lehetséges, hogy a különböző életszakaszainkban más a domináns oka a hozzá való kötődésnek.

2. Anyag és módszerek

A tanulmány elkészítéséhez a szakirodalom- és dokumentumelemzés technikája nyújtott segítséget. A felhasznált források között említhetők a témával kapcsolatban a médiában megjelent cikkek, szakmailag releváns szervezetek weboldalain megjelent tartalmak, szakmai folyóiratok, szakkönyvek, valamint kutatási eredmények.

3. Eredmények

3.1. A rekreáció rövid értelmezése

A rekreáció nem csak a modern kor terméke, hiszen a munkavégző képesség helyreállításához és megújításához, valamint a felüdülés, felfrissülés, szórakozás igényéhez kapcsolt gyakorlati tevékenységek az őskori időszaktól kezdődően a mai napig is meghatározó elemei az emberiség időöltésének (Kovács, 2004; Ábrahám, 2010).

A szabadidő társadalmi méretűvé válásával, a nagyobb mennyiségű napi szabadidő megjelenésével párhuzamosan azonban a rekreáció értelmezése kibővült, így feladatként fogalmazódott meg a szabadidőkultúra terjesztése. A 20. század végétől tovább bővül a jelentéstartalma a minőségi életről való széleskörű gondolkodás gyakorlati szükségességével (Kovács, 2004; Ábrahám, 2010; Bánhidi, 2016).

3.2. A rekreáció és a tenisz kapcsolati lehetőségei

A rekreáció a 21. században napról-napra fontosabb szerepet kellene betöltsön. Az emberek egyre kevésbé fordítanak időt saját egészségükre, szabadidejüket többek nem tudják jól beosztani, vagy azt úgy felhasználni, hogy az valódi élvezeteket, felfrissülést eredményezhessen számukra. Jelenleg a társadalom számára egyre növekvő problémát jelent a fizikai aktivitás csökkenése, valamint az esetek nagy részében a munka- és teljesítménykényszer okozta hatalmas nyomás, a distressz (Kovács, 2004). Ezeket a jelenségeket civilizációs ártalmaknak nevezzük. Többek között ezeknek a problémáknak az ellensúlyozásával foglalkozik a rekreáció.

Ábrahám (2010) megfogalmazása szerint, a rekreáció olyan szabadidős tevékenységeket foglal magába, melyeknek célja a szabadidőnek az aktív és élménydús eltöltése, a testi-lelki feltöltődés, valamint feladata a munka- és teljesítőképesség helyreállítása.

A tenisz a rekreációnak a fizikai, mozgásos rekreáció csoportjába sorolható. Ennek a csoportnak jellemzője, hogy a tevékenységekben a mozgásos cselekvések és a fizikai aktivitás dominál (Kovács, 2004; Bősze és Fritz, 2011; Révész és mtsai, 2015), ellentétben a szellemi rekreációval, ahol a fizikai aktivitás kisebb arányban, vagy egyáltalán nem jelenik meg, viszont a kognitív/intellektuális képességek középpontba helyeződése jellemző (Magyar, 2019b).

A fizikai rekreáció azonban szoros kapcsolatban áll a szellemi rekreáció bizonyos területeivel, hiszen egy mozgás a szellemi tevékenységeket, képességeket is használatba veszi. Ez a teniszben is nagyon jellemző. A fizikai terhelés mellett a mentális oldal is igen megterhelő, mert szükséges a mozgásokat összehangolni, a labdák ívét számításba kell venni, és folyamatos fókuszálás szükséges ahhoz, hogy azok megfelelő magasságban, pozícióban és kellő technikával legyenek megütve. Ezeknek a feladatoknak az egyszerre történő végrehajtásához magas koncentrációs képesség szükséges.

A fizikai rekreáció több alcsoportra bontható, ezekből a sporttevékenységek fajtája szerint a labdajátékokhoz sorolhatjuk a teniszt, de hely és idő szerinti csoportosítás tekintetében lehet szabadban végezhető vagy akár zárt térben is végezhető mozgásforma (Bősze és Fritz, 2011). Rendszeresség tekintetében lehetséges a gyakori vagy az alkalmi jellegű részvétel is. A jelentős különbség az, hogy míg az alkalmi résztvevők célja általánosságban az új élmények keresése, egy új közösség megismerése, a mozgás, valamint a szórakozás és a kikapcsolódás, addig a rendszeresen mozgásos játékokat űzők céljai között az előbb is felsoroltak mellett megjelenik az egészségesebb élet iránti vágy, a kondicionális és koordinációs képességek fejlesztése és azoknak szinten tartása (Révész és mtsai, 2015).

A sportágak csoportosításának rengeteg típusa van, ennek oka, hogy a különböző sportágak szerepének megítélése sokszor teljesen eltérő. Emellett az is probléma, hogy milyen szempont alapján történjen a csoportosítás, ennek következtében csoportosíthatunk eszközhasználatától függően labdás vagy labda nélküli sportok, mozgásszerkezeti szempont alapján, ciklikus vagy aciklikus, vagy akár résztvevők száma alapján, egyéni vagy csapatsportág (Erdősi, 2008) bontásban is. De ezek mellett még számos további csoportosítási lehetőség létezik. A rekreáció szempontjából jelentős csoportot alkotnak az úgynevezett lifetime vagy lifelong sportok. Ezeknek a sportágnak a jellemzője, hogy szinte bármilyen életkorban el lehet őket kezdeni, és bármilyen életkorban gyakorolhatóak. Ezek közé tartozik példaként a kerékpározás, a gyaloglás, az úszás (Boros, 2013; Járomi, 2015), valamint a tenisz is (Collie, 1993; Wanninger, 2024).

Ha a fizikai rekreáció irányzati megközelítése alapján szeretnénk besorolni a teniszt, mint mozgásformát, azt találnánk, hogy több irányzatban is helyet kaphat (Kovács, 2004), mert mindig a résztvevők motivációja, beállítottsága, céljai a meghatározóak abban a tekintetben, hogy ő mit él meg az adott mozgásforma űzése közben. Így a tenisz tartozhat akár a fitsségi, a sportági, a teljesítményelvű, de akár az élménykereső irányzathoz is.

A fizikai rekreáció irányzatai a korábbi évszázadokban kezdődnek, de a 21. században mindegyikben újabb trendek figyelhetők meg (Patakiné Bősze, 2018). A technológiai fejlődés rányomta a bélyegét a teniszre is, így mind az eszközök fejlesztése, mind az applikációk használatának megjelenése, illetve alternatívabb formák létrehozása tetten érhető ebben a sportágban is.

3.3. A füves pályák világtól a rekreációs közösségekig, a tenisz sokoldalú megközelítése röviden

A tenisz a labdás sportjátékok csoportjába, ezen belül az egyéni sportágak közé tartozik. Legkorábbi ismert elődje a középkori labdajáték a „jeu de paume”. A játék rengeteg szabálmódosításon esett át. A modern tenisz Angliában alakult ki és az All England Lawn Tennis Clubhoz köthető (Gáldi és Balogh, 2015). Itt rendezték meg az első tenisztornát 1877-ben, a Wimbledonot. Ez a füves pályás verseny egyike a „Grand Slam”-nek, amely a minden évben megrendezett legrangosabb 4 teniszversenynek az összefoglaló neve. Ide tartozik még a Roland Garros, avagy a francia nyílt teniszbajnokság, amelyen salakos pályákon mérkőznek meg a résztvevők, az Australian Open Ausztráliában, valamint a US Open Amerikában. Utóbbi 2 versenyt kemény borítású pályán rendezik meg.

A tenisz napjaink egyik legnépszerűbb egyéni labdajátéka. Ezt bizonyítja a Sport for Business Ltd. (2017) kutatása, melyben különböző sportágak nézettségét vizsgálták a világban a televíziós nézettségi statisztikák összegyűjtésével és kielemezésével. Ezen a listán a tenisz a 4. helyet foglalja el az 1 milliárd fős nézőtáborával. Csak a gyeplabda (3.), a krikett (2.) és az első helyen álló labdarúgás előzte meg – ez utóbbi a maga 3,5 milliárdos nézettségével.

A rekreációs tenisz nagy népszerűségét Szatmári és munkatársai (2013) által összegyűjtött adatok is bizonyítják. A Nemzetközi Tenisz Szövetségnek 2023-ban 213 nemzeti és regionális szövetség a tagja (ITF, 2023). A rendszeresen teniszezők száma Szatmári és munkatársai (2013) szerint elérte a 9-10 millió főt egy évtizeddel ezelőtt. Ennek a számnak a többszörösét is megkapjuk, ha azokat a játékosokat is beleszámítjuk, akik a sportot csak szórakozásból, vagy az egészség megőrzése szempontjából játszik. A Statista (2024) felmérése szerint csak Amerikában a teniszezők száma elérte a 23,84 millió főt a 2023. évben.

A játék megismerése, a kellő képességek és tudás elsajátítása után a sport szórakoztató és sokoldalú mozgástevékenységre ösztönzi a játékosokat, hiszen a fizikai aktivitás mellett magas szellemi erőfeszítést is igényel. A tenisszel kettős cél érhető el. Általános célként az egészség megőrzése, valamint a testi és a szellemi képességek fejlesztése, ám emellett speciális célként a saját játék folyamatos fejlesztése, új képességek elsajátítása is megjelenik (Szatmári és mtsai, 2013).

A rekreációs tenisz számos pozitív előnnyel rendelkezik. Edzés, majd a megfelelő technikai felkészülés után játéklehetőséget nyújt a legtöbb életkori szakaszban. Pozitív élettani hatásai mellett szociális szükségleteinket is kielégíti, hiszen új embereket ismerhetünk meg, ezáltal szélesítjük a társasági körünket.

Ez utóbbi célt a rekreációs célú üdülések során – elsősorban külföldön – az all-inclusive klubok, animációs szolgáltatást is biztosító szállodák programkínálatában szereplő teniszfoglalkozások is elősegíthetik, ám a wellness szállodák kínálatában is megjelenhet mint aktív rekreáció, gyermekektől egészen a szenior korosztályú vendégek számára (Magyar, 2023).

A versenytenisz hatalmas fizikai és mentális terhelést jelent, növeli az aerob edzettséget, valamint az anyagcserét is. De nem csak a versenyzéssel válthatjuk ki az egészségfejlesztő hatásokat. Reid és munkatársai (2015) több kísérlettel is bizonyították, hogy egy 6 hetes tenisztréning hatalmas pozitív irányú változást eredményezhet az amatőr játékosok körében, elsősorban a szív- és érrendszeri állapotukon, de a testtömegindexükön is. A rendszeres verseny-, és a szabadidős teniszéssel elért fiziológiás válaszok erőnlétet javító, élettani fejlődést és alkalmazkodást eredményeznek. Ezek a civilizációs megbetegedések és a sérülések ellen is védelmet biztosíthatnak.

3.4. A tenisz hazai és globális helyzete, kis mértékben rekreációs, nagyobb mértékben versenyzői szintű megközelítésben

A tenisz aktuális helyzetét, a teniszezők számát és így magának a sportnak a népszerűségét nehéz megbecsülni. Ennek oka, hogy a sportban résztvevők körébe beletartoznak a profi és félprofi játékosok, de emellett a hobbiteniszezők is, akik, mint minden egyéb sportban is, a sportág résztvevőinek nagyobb részét adják. Ezeknek a statisztikáknak a legfrissebb adatait a Nemzetközi Teniszszövetség (angol nevén az International Tennis Federation, rövidítve és a továbbiakban ITF) gyűjtötte össze és adta ki „Global Tennis Report” néven először 2019-ben. A jelentésben is megjelenik, hogy ezzel az ITF (2019c) hozta létre az eddigi legnagyobb felmérést a tenisz sportág részvételi arányával és egyéb mérőszámaival kapcsolatban. Három évvel később, 2022-ben kiadtak egy újabb jelentést (ITF Global Tennis Report 2021), még frissebb adatokkal. Ezek az adatok, kiegészítve a magyarországi statisztikákkal olvashatóak az 1. táblázatban.

1. táblázat: A tenisz hazai és nemzetközi helyzete mérőszámok alapján 2018-2021

	Parsons és Wancke (2018) által összegyűjtött magyarországi adatok	ITF (2019c) 195 nemzet részvételével készített jelentés	ITF (2022) 41 nemzet részvételével készített jelentés
aktív játékosok száma	5.400 fő	87 millió fő	87 millió fő
teniszklubok száma	214 klub	71.263 klub	115.584 klub
teniszpályák száma	3.700 teniszpálya	489.135 teniszpálya	578.681 teniszpálya
hivatásos edzők száma		163.548	149.110 fő

Forrás: saját szerkesztés (2024) a jelölt források alapján

Az ITF (2019c) 2019-es globális jelentése szerint a teniszt körülbelül 87 millióan űzik, amely alapján a teljes népesség 1,17%-a teniszezik akár kezdő, akár profi szinten. Ezt a felmérést 195 nemzet részvételével készítették el. A magyarországi arány ennél alacsonyabb szintet ér el. Parsons és Wancke (2018) kutatásai alapján, hazánkban körülbelül 5.400 aktív játékos van, minden szintet beleértve. Ez a magyar népességnek, amely 9,7 millió fő körüli, csak a 0,055%-át jelenti, vagyis a magyar teniszezők aránya alacsonyabb a nemzetközihez képest.

Az ITF (2022) másodszorra kiadott, új jelentése során az előző évben felmért országokból visszatért ahhoz a 41 nemzethez, akik a teniszjátékosok és teniszpályák, valamint klubok 90%-át adják, és az ő fejlődésüket mérték fel újra. Az új jelentésből kiderült, hogy a vizsgált országok teniszezői száma már eléri a 87 milliót, ugyanazt az eredményt, amelyet 3 évvel korábban 195 nemzet produkált összesen.

A tenisz népszerűsítése miatt jelentősége van annak, hogy mennyire állnak rendelkezésre a megfelelő emberi és tárgyi erőforrások. Ez alatt értendő a helyszín, vagyis a teniszpálya, valamint az edzők, akik segíteni tudják a kezdő és a haladó játékosok fejlődését is. Nemzetközi szinten az ITF (2019c) felmérése szerint 71.263 klub és 489.135 teniszpálya áll rendelkezésre a sportolni vágyóknak. Ezeknek az adatoknak a globális átlaga alapján egy teniszklubra jut 41.006 ember vagy 771 teniszező és egy teniszpályára 14.807 ember vagy 178 játékos jut. A tenisz fejlődését és népszerűsödését mutatja, hogy a két évvel későbbi helyzetre vonatkozó jelentés alapján, ahol bár 195 ország helyett csak 41 nemzetet vizsgáltak, de ennek ellenére is

a számok növekedését lehet tapasztalni. A növekedés a teniszklubok és a teniszpályák számában is látható, előbbi 115.584-re nőtt, míg az utóbbi elérte az 578.681-t. Magyarországon körülbelül 214 klub és 3.700 pálya található (Parsons és Wancke, 2018).

Nemzetközi szinten a legnépszerűbb teniszborításnak a kemény borítású pályák számítanak. Ennek több oka is van. Profi versenyzői szinten a versenynaptárban lévő versenyek jelentős részét kemény borításon rendezik, ennek köszönhetően az országok próbálnak több ilyen pályát is felépíteni. Emellett ez a legkevésbé kényes borítás, és habár az előállítása drágább a salakos és füves borításhoz képest, de annyival egyszerűbb és gyorsabb, valamint a fenntartása és karbantartása is sokkal gazdaságosabb. Magyarországon mégis nagyon kevés helyen található kemény borítású pálya. A salakos borítású pályák karbantartásigényesebbek, folyamatos locsolás és gyakori salakozás, szintezés szükséges, hogy a pálya minél hosszabban megfelelő állapotban legyen (Sports Venue Calculator, é.n.). Mégis hazai szinten ezek a pályák a legelterjedtebbek, melynek háttérben gazdasági okok húzódnak meg. Ezek pedig a pályák építéséhez szükséges alapanyagoknak és a munkaerőnek a nemzetközi szinthez képest alacsonyabb költségei.

A teniszezés feltétele a megfelelő tudás és képességek megszerzése, elsajátítása. Ezek nélkülözhetetlenek, ha hosszan és sérülésmentesen szeretnénk teniszezni, hiszen a legtöbb sérülés kialakulásának háttérben a nem megfelelő technikai képzettség áll. Ennek érdekében a legoptimálisabb, ha a teniszt egy ahhoz értő teniszedzőnél vagy oktatónál kezdjük el. A következőkben nemzetközi szinten a teniszedzők számát mutatjuk be az ITF Tennis (2019c) jelentése alapján. Ebbe a kimutatásba csak azok az edzők tartoznak bele, akik rendelkeznek a nemzeti szövetségük által elismert edzői végzettséggel. A 2019-es jelentésben 163.548 aktívan dolgozó edzőt számoltak, ez globálisan azt jelenti, hogy egy edzőre 534 teniszező jut. A három évvel később megjelent jelentésben 149.110 főt számoltak, amely viszont az edzők számában csak kisebb növekedést jelent (ITF, 2022).

A tenisz a Sport for Business Ltd. (2017) statisztikája alapján hiába a legtöbb játékosal rendelkező egyéni sportág, ennek ellenére az emberek mégsem sorolják a legnépszerűbb sportágak közé. Ennek legfőbb oka a csapatsportok dominálása. A világ nagy részén sokkal nagyobb a tábora a csapatsportoknak, mint az egyéni sportoknak. Ennek háttérben az áll, hogy annak a lehetősége, hogy profi sportolóvá válhassunk a csapatsportokban valószínűbb, mivel egy csapatban több pozíció is van, valamint ezekre egy csapaton belül több játékos is szükséges (Simonsson, 2022). Emiatt sok fiatal sportoló, akiket vonz a profi sportolói karrier, ezt realizálva, inkább a csapatsportokat választják.

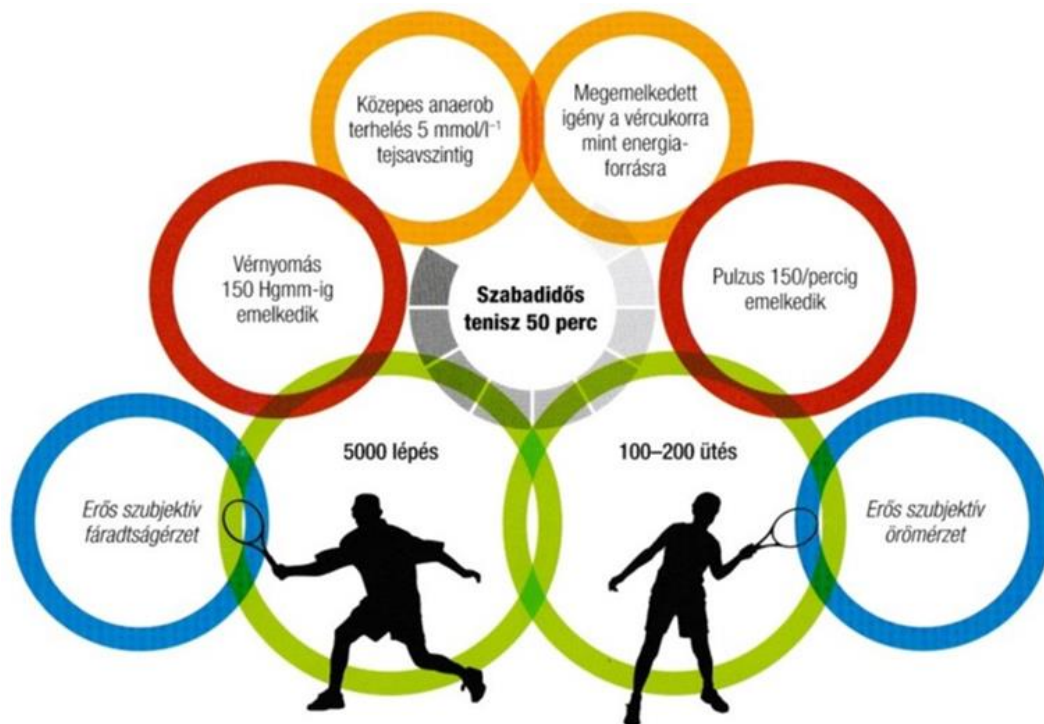
Emellett a nyomás, stressz is sokkal erőteljesebb az egyéni sportágakban, amelynek a helyes kezelését nehéz megtanulni. Még nagyobb problémát jelentenek a tenisz költségei. Hiába nem a legdrágább sport, de költségei a többi sportághoz képest magasak. A szükséges eszközök, mint a teniszütő és a labda ára kevésbé nagy probléma, de a teniszpályák bérlése annál nagyobb összeget jelent (Simonsson, 2022). A nyári időszakban kevésbé drága, de a téli szezonban a bérlési árak a fűtés miatt többszörösére nőnek. Emiatt a rekreációs szinten teniszezők közül sokaknak jelentősen visszaesik a tenisszel eltöltött óráinak száma télen. A harmadik probléma az időjárásnak való kiszolgáltatottság. Míg a téli, fedett szezonban nincs nagy befolyása a játékokra az időjárásnak, addig a nyári, nyitott időszakban sokkal nagyobb szerepet játszik. Bár a tenisz aligha az egyetlen olyan sportág, amelyet túlnyomórészt a szabadban űznek, de ez az a sportág, amelyet szinte azonnal abba kell hagyni, amint bármilyen csapadék esik. Ennek oka a pálya csúszóssá, így sérülésveszélyessé válása. Kivételes esetet jelentenek a salakos pályák, amelyek képesek elnyelni egy kevés vizet, de nagyobb esőben ezeken is le kell állítani a játékot. A teniszezők számában jelentős növekedése történt a 2020-as év során a Covid19-pandémia kitörése miatt. A teniszt a járvány során biztonságos, távolságtartó sportként azonosították, és az USTA (é.n.) szerint emiatt 6,78 millió ember próbálta ki először, vagy kezdte el újra a teniszezést.

3.5. A tenisz élettani hatásai

A tenisz egyedülálló fizikai igénybevételt jelent a játékosok számára, hiszen egy edzés vagy mérkőzés tele van hirtelen indulásokkal és megállásokkal, futásokkal, fordulásokkal, ugrásokkal, csúszásokkal és persze ütésekkel, mindezt különböző irányokban és mozgási síkokban (ITF, 2019a). Egy mérkőzés tekintetében egy labdamenet gyakran gyorsabban véget ér, mint egy 100 méteres síkfutás, de egyes meccsek tovább tartanak, mint egy maratonfutás.

A következőkben Reid és munkatársai (2015) által megfogalmazott, a tenisz egészségre gyakorolt jótékony hatásai kerülnek bemutatásra életkortól, tudás- és játékszinttől függetlenül. A hosszan tartó mérkőzések elegendő szív- és érrendszeri megterhelést adnak ahhoz, hogy javuljon az aerob edzettség, de emellett nő az oxigénfelvétel, erősödik a szívműködés is. Ráadásul a hosszan tartó közepestől az erős intenzitású, változó teniszterhelés az anyagcsere is megmozgatja, gyorsítja a cukor- és triglicerid lebontást, ezzel elősegítve a cukoranyagcsere egyensúlyát. A tenisz által megkövetelt rengeteg mozgás, beleértve a felső és alsó végtagok rendszeres és villámgyors összehúzódnását, szintén hozzájárul a vázizomzat tömegének növekedéséhez, valamint a felesleges zsírok elégetéséhez (Reid és mtsai, 2015).

Az USTA (2023) kutatása alapján, heti 3 óra teniszezéssel 56%-kal csökkenthető a szív- és érrendszeri betegségek kockázata. Emellett egy longitudinális, 25 évet felölelő tanulmány (Schnohr és mtsai, 2018) kimutatta, hogy a rekreációs teniszezők várható életkora akár 9,7 évvel is hosszabb lehet azokhoz képest, akik mozgásszegény életmódot folytatnak.

1. ábra: 50 perces szabadidős teniszedzés főbb összetevői és hatásai

Forrás: Reid és munkatársai (2015), 114. o.

Az Amerikai Sportorvosok Egyesülete a tenisz sportágat ajánlja a szív- és érrendszer erősítésére, akár a fitnesszedzések helyett, mint hatékony tevékenységet (Reid és mtsai, 2015). A rendszeresen játszott verseny vagy szabadidős tenisz során létrejövő határozott fiziológias válaszok minden jel szerint olyan élettani alkalmazkodást eredményeznek, amelyek javítják az erőnlétet.

A szervezetre erősítő hatással van, amelyek a megbetegedések ellen is védelmet nyújtanak. Az 1. ábra a szabadidős teniszezők által végrehajtott 50 perces edzésre adott élettani és fiziológiai reakciókat mutatja be. A terhelés hatására jobb lesz a légzésfunkció, valamint a vitálkapacitás is megnövekedik. A kardiovaszkuláris terhelés javítja a szív- és érrendszer állapotát és a vérképre is jó hatással van, növeli az oxigéntároló kapacitást és felgyorsítja a glükózfelhasználást. A tenisznek szív- és érrendszeri előnyei is vannak, mivel aerob tevékenység. A teniszezés során felhasznált energia jelentős részét az aerob energiarendszer szolgáltatja. Ezenkívül a tenisz megfelel az American College of Sports Medicine által az aerob kondicionáláshoz ajánlott maximális pulzusszám kritériumainak (60%-90%), és fenntartja azokat (American College of Sports Medicine, é.n. idézi ITF, 2019b). Így kialakulhat a sportolói szív, mely során a szív növekedése, hipertrófia, és alacsonyabb nyugalmi pulzusszám jellemző.

Pluim és munkatársai (2007) kutatásai azt mutatják, hogy a tenisz mindkét nemnél és minden életkorban összefügg az egészségesebb csontozat kialakulásával. Az összefüggés a teniszben való részvétel időtartamától és az edzés gyakoriságától függött, a fiatal kezdőknél erősebb volt, mint az idősebbeknél, de a teniszben való részvétel csökkenése ellenére is fennmaradt. Ez az összefüggés a legegységesebben a teherbíró csontok, például a domináns kar felkarcsontja, az ágyéki gerinc és a combnyak esetében volt jelen.

Ezek az eredmények alátámasztják az American College of Sports Medicine által készített edzési ajánlásokat, amely 20-40 perces terheléses állóképességi tevékenységet javasol, mint például a teniszt, legalább heti háromszor a csontok erősítése és azoknak ásványianyagtartalmának fokozása érdekében a gyermekeknek és serdülőknek, a felnőttek számára pedig 30-60 perc azonos tevékenységet hetente legalább háromszor a csontok egészségének megőrzése érdekében (ACSM, 2004, idézi Pluim és mtsai, 2007). Továbbá pozitív összefüggéseket mutattak ki a rendszeres teniszezés és annak az egészségre gyakorolt pozitív hatásairól. Jellemző a jobb aerob fittség, karcsúbb test, kedvezőbb lipidprofil, a csontok egészségének javulása és a szív- és érrendszeri megbetegedések csökkenése, és ezáltal a halálozási kockázat csökkenése.

A fizikai aktivitás segít a testsúly ellenőrzésében, csökkenti a stresszt, a szorongást és a depresszió érzését, a CVD kockázati tényezőit, növeli a HDL-koleszterinszintet, csökkenti a trigliceridszintet és a trombózisra való hajlamot. A mérsékelt aktivitás, mint például a heti háromszor egy óra teniszezés a szív- és érrendszeri betegségek előfordulásának jelentős csökkenésével jár. Teniszezők és nem sportolók összehasonlító vizsgálata kimutatta, hogy a rendszeres teniszezés növeli az érvédő HDL-koleszterin koncentrációját a vérben, és ezáltal csökkenti a káros lerakódásokat az artériás erekben. A teniszezés időtartamának növelése a zsírraktárakból történő energiatermelés fokozódását (20-40%) eredményezi. A hosszabb ideig tartó, alacsonyabb intenzitású teniszezéssel a zsírsanyagcsere fokozható. Évek alatt megnő a HDL-koleszterin koncentrációja a vérben, ami védő hatású az érlemezéssel szemben (ITF, 2019b).

A különböző borítású tenispályák is eltérő hatással vannak a játékosokra. Magyarországon a salakos borítás az elterjedtebb, amely a kemény borításnál sokkal lassabb sebességet képvisel, mivel a salak puhább és lepattanás után a labda jelentősen lelassul. Ennek köszönhetően ízületekímélőbb hatása van. A teniszben jellegzetes mozgástípus a csúszás, amely a salakos borításon kevésbé terheli a térdet és a bokát, és emellett kevésbé sérülésveszélyes.

3.6. A tenisz pszichológiai előnyei

A testmozgás pszichológiai előnyeiről az ITF (2019d) írt, amelyben a testmozgás-fiziológiával és a sportpszichológiával kapcsolatos kutatással bebizonyították, hogy edzés közben az agyban endorfin termelődik, amely természetes módon enyhíti a stresszt és a fájdalmat, emellett pedig euforikus és élénkítő érzést ad az embernek. Több népszerű vélemény szerint a testmozgás eltereli a figyelmet a problémáktól és levezetési lehetőséget nyújt a mindennapi stresszforrásokkal szemben, így javítja a sportoló mentális állapotát. Emellett az edzések utáni izomfáradtság elősegíti az ellazulás és nyugalom érzését.

A tenisz két jelentős mentális kihívás elé állítja a játékosokat, amelyeket ha megtanulunk legyőzni, ezt a képességet a való életben is hasznosíthatjuk. Egyfelől meg kell küzdeniük az ellenfelükkel, másrészt harcolniuk kell önmagukkal és le kell győzniük önmagukat, vagyis „a bennük lakó démonokat” (Reid és mtsai, 2015). A legjobb játékosok és az edzők is egyetértenek abban, hogy a tenisz pszichológiai oldala rendkívül fontos. Mégis meglepő, hogy a mentális készségek erősítése háttérbe szorul a technikai, taktikai vagy fizikai képességek fejlesztése mögött. A pszichés készségekkel kapcsolatban nagyon fontos, hogy a fejlesztésük nagyon sok munkával érhető el, talán emiatt fordítanak erre kevesebb időt és energiát sok teniszezőnél.

A rendszeres teniszezés több pszichológiai hatással van a résztvevőkre, elsősorban a legjelentősebb civilizációs ártalom hatásának csökkenését képes előidézni, vagyis a distresszt. Ennek köszönhetően egy edzés vagy játék után sokkal energikusabbnak érezhetik önmagukat. Rendszeres teniszezés után hangulatjavulás jelenhet meg. Az ITF (2019d) bizonyítja, hogy az aktív játékosok pozitívabb életszemlélettel rendelkeznek és összességében boldogabbak, mint az inaktívak. Javul az önbizalom és a saját testkép megítélése. Az emberek jelentős része csak a mozgásnak köszönhetően kezdi el megtapasztalni a pozitív változásokat. Amikor az egyének kezdik látni ezeket az eredményeket, hajlamosak büszkének lenni a sikereikre, fejlődésükre és jól érzik magukat a saját bőrükben. Sokszor ez javítja a testkép érzékelését és az önbizalmat. A testkép, a fizikai megjelenés, a hangulat és a teljes egészségi állapot javulása mind hozzájárulhat az önbizalom növeléséhez és a siker érzésének kialakításához, ezáltal enyhítve a depresszió tüneteit. Függetlenül attól, hogy a szervezet pszichológiailag miért, vagy hogyan alkalmazkodik a testmozgáshoz, a lényeg az, hogy a testmozgás nemcsak a fizikai, hanem a mentális egészséget is javítja. Ezek által pedig elősegíti az életminőség javulását (ITF, 2019d). Mindezen képességek gyakorlása hozzájárulhat többek között az olyan súlyos mentális betegségek elleni küzdelemhez, mint az Alzheimer kor. Abban az értelemben, hogy az új mozgások tanulása csak az agy folyamatos munkájával és a neuromusculáris kapcsolatok fejlesztésével valósulhat meg. Ilyen értelemben a tenisz az egyik legjobb sportág, hiszen a teljes életúton át üzhető sportról beszélünk. Ezzel, mármint az egész élet során végzett testmozgásról, és annak az emberi testre-lélekre kifejtett pozitív hatásairól már az 1970-es években is folytak kutatások, mint például Németországban a heidelbergi kísérlet (Dobozy és Jakabházy, 1992). Legyen szó egy mérkőzésről, edzésről vagy akár csak egy szparingolásról, a tenisz nagy koncentrációt igényel, amelynek hatására a külső világ teljesen megszűnik létezni. Elveszik az időérzék, tökéletessé válik az összpontosítási képesség, teljes kontroll van a test és elme között (Boda és Herpainé Lakó, 2015). A játék szinte teljesen automatizálttá válik és legfőképpen hatalmas élményt nyújt. Ezt a jelenséget nevezik a flow-élménynek. Ez a jelenséget a rekreációs sportolással is el lehet érni (Csíkszentmihályi, 1997). A flow hatására a játékosok, akik megtapasztalták a tökéletes játékélményt, újra át akarják élni azt, így ez a továbbiakban is motivációt ad nekik a sportolásra.

A Reid és munkatársai (2015) által megszerkesztett 2. táblázat bemutatja a legfőbb pszichológiai komponenseket, amelyek jelen vannak a teniszben és segítenek a sportolóknak abban, hogy a tudásuk maximumát nyújtsák.

2. táblázat: A teniszben jelentős pszichológiai komponensek

Motiváció	Koncentráció
<p>Összetett folyamat, amely meghatározza a játékos elkötelezettségét (miért a tenisz a sportok közül?) és munkaintenzitását (miért dolgozzak olyan keményen).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Küzdés: képesség, hogy harcoljon a mérkőzés során • Erőfeszítés: a fizikai és szellemi erők teljes mozgósítása • Elszántság: magatartás a cél elérése érdekében • Öröm: szórakozás, a játék öröme • Célok: az adott cselekvés értelme 	<p>Az a képesség, amellyel hosszabb időn át lényeges információk gyűjtését végezzük.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fókusz: a figyelem középpontjában álló fogalom • Látás: a szem a koordinációt befolyásoló legfontosabb testrész • Állandóság: a figyelem tartóssága és folyamatossága • Jelek: a környezetben található jelzések, információk • Rugalmasság: alkalmazkodni a környezet változásaihoz
Érzelmek	Önbizalom
<p>Az érzések hatékony ellenőrzésének képessége olyan egyensúly fenntartásával, amelyre nagy szükség van mérkőzés közben.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Önkontroll: az érzelmeink feletti uralom • Aktiváció: a fiziológias és pszichés folyamatok felgyorsulása az alvó állapottól az erős izgalomig • Elernyedés: stressz- és feszültségmentes állapot • Szokások: olyan rituálék, amelyek segítenek fenntartani valamilyen lelkiállapotot • Visszacsatolások: információ, amelyet valamilyen konkrét eseményből nyerünk 	<p>A bizonyosság, amelynek köszönhetően a játékos elhiszi, hogy képes sikeresen végrehajtani valamilyen feladatot, illetve azok sorozatát; és az egyik legbiztosabb előjele annak, hogy a versengésből sikeresen tud kikerülni.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hit: a játékos meggyőződése arról, hogy képes elérni a célt • Hatékonyosság: a kihívásokra adott válaszok hatékonyságának megítélése • Elképzelés: koncepció, amit valaki vizionál • Erősségek: a játékos pozitív tulajdonságai • Önmeggyőzés: a képesség, amellyel a játékos képes önmagával megbeszélni a teendőket

Forrás: Reid és munkatársai (2015), 76-77. o.

4. Megbeszélés és következtetés

Napjaink egyik legnagyobb problémája a mozgásszegény életmód. Ezt a helyzetet a szabadidő olyan minőségi eltöltésével lehet javítani, mely testileg és lelkileg feltölti a résztvevőket, és segít visszaállítani a munka- és teljesítőképességüket (Ábrahám, 2010). Napjaink egyik legnépszerűbb egyéni labdajátékát, a teniszt, világszerte űzik nemtől, kortól, játéktudástól függetlenül. Az utóbbi években a sportág folyamatos fejlődésen megy át, a játékosok, teniszpályák, edzők és klubok száma is növekszik. Ez teljesül hazai és nemzetközi szinten is (Parsons és Wancke, 2018; ITF, 2019c; ITF Tennis, 2022).

A tenisz a legtöbb sportággal ellentétben szélesebb körű kihívást jelent. Jellemzője a dinamikus változás, vagyis nincsen két ugyanolyan pont, a labda íve még a lepattanás pillanatában is megváltozhat, így a játékosoknak szinte mindenre fel kell készülniük, a folyamatos koncentráció elengedhetetlen. A sokrétű mozgásigénye mellett ennek köszönhetően nemcsak a testnek, de az elmének is jelentős terhelést képes kínálni. A tenisz megköveteli a játékostól, hogy egyszerre cselekedjen, gondolkodjon és reagáljon. A sportban résztvevőnek így rengeteg stratégiai, mentális és fizikális számítást kell elvégeznie, hogy az adott pillanatban a lehető legjobb döntést hozza meg (ITF, 2019e). Ezeknek az összessége jelentősen igénybe veszik az agyi működést és így fejlesztik a kognitív képességeket. A pszichés oldaláról pedig sokszor nem az ellenfelünk okozza a legnagyobb akadályt, hanem önmagunk. Részben egyéni sportág révén nekünk kell egyedül új taktikákat kitalálni, esetlegesen megjelenő technikai problémákon javítani egy-egy játék közben (ITF, 2019d). A tenisz gyakorlása örömforrás lehet a játékosok számára, és elősegítheti a "flow" állapotot, amikor a játékos teljes figyelemmel és koncentrációval részt vesz a játékban, és minden más észrevétlen marad.

Sokszínűségének köszönhetően számos jótékony hatással van a rendszeresen teniszezőkre. Javítja a szív működést, az oxigénfelvételt, a keringési rendszer állapotát, ezáltal csökkenti a megbetegedések kockázatát (Reid és mtsai, 2015). A teniszezés, sportolás hatására termelődő endorfin hozzájárul a pszichés problémák, így a depresszió vagy a stressz csökkentéséhez. Emellett számos pszichológiai komponensre fejlesztő hatással van. Ilyen a koncentrációs képesség, az önbizalom, a motiváció, a testkép, valamint az érzelmek kezelése (ITF, 2019d), ezáltal is hozzájárulhat az általános életminőség javításához.

A tenisz minden életkorban játszható és elkezdhető sportág, úgynevezett lifelong sport. Fontos azonban a különböző életkorok sajátosságainak az ismerete, hiszen a sportolók nem képesek ugyanazt a terhelést elviselni minden életszakaszban.

A tanulmány céljaként a tenisz sportág több szempontú vizsgálatát tűztük ki. Azokra a kérdésekre kerestük a választ, hogy a tenisz valóban pozitív hatással van-e a résztvevőkre testi, lelki, szellemi és szociális szempontból. Több kutatás is bizonyította, hogy többdimenziós egészségfejlesztő hatásai az összes korosztályban megjelenhetnek, így kijelenthető, hogy a civilizációs betegségek elkerülése érdekében, az aktivitásban gazdagabb életmód elemeként a tenisz, mint rekreációs tevékenység meghatározó lehet egészségi állapotunk alakításában is (Andó és mtsai, 2019). Nem csak a hétköznapiakban, hanem a turisztikai rekreációban is figyelemre méltó a szerepe; habár a turisztikai kínálatban, a szállodai sport- és wellnessprogramok körében egy közepesen elterjedt területet jelent (Magyar, 2019a).

A témakör további vizsgálatára, megfigyelésére szükség van, de az már meghaladja ezen tanulmány kereteit. A későbbiekben azzal kívánunk például részletesen foglalkozni, hogy a különböző életkori szakaszokban pontosan mely hatásai tudják az érintett csoportot a leginkább testi, lelki, szociális és szellemi szempontból fejleszteni, így biztosítva azt, hogy lifelong sportként mindig tudjon egészségfejlesztő hatást elérni valaki, aki kitart a tenisz, mint rekreációs sport mellett.

5. Felhasznált irodalom

- Ábrahám, J. (2010). *Rekreációs alapok*. Nemzeti Erőforrás Minisztérium Sportért Felelős Államtitkárság. <https://atletikamagazin.files.wordpress.com/2014/12/rekreacios-alapok.pdf>
- Andó, R., Fritz, P., & Patakiné Bősze, J. (2019). Életmód – szabadidő – rekreáció. In Fritz, P. (Szerk.), *Alapfogalmak és jelentései a rekreáció területén: Rekreáció Mindenkinek III.* (10-29. o.). Miskolci Egyetemi Kiadó.
- Bánhidi, M. (2016). *Rekreológia*. Magyar Sporttudományi Társaság.
- Boda, E., & Herpainé Lakó, J. (2015). *A rekreáció elmélete és módszertana 2.* EKF Líceum Kiadó. <https://uni-eszterhazy.hu/api/media/file/8a4ec11b041209cc7608748991e8b199b74ec2a5>
- Boros, Sz. (2013). *A sportágak felosztása*. <http://www.preventissimo.hu/tudastar/cikk/156>
- Bősze, J., & Fritz, P. (2011). A rekreáció mozgásanyaga. In Fritz, P. (Szerk.), *Rekreáció mindenkinek I. Mozgásos rekreáció* (2. javított, bővített kiadás, 189-232. o.). Bába Kiadó.
- Collie, S.-C. V. (1993). *Tennis: The lifetime sport*. Bristol Pub. Enterprises.
- Csikszentmihályi, M. (1997). *Flow. Az áramlat*. Akadémiai Kiadó.
- Dobozy, L., & Jakabházy, L. (1992). *Sportrekreáció*. Magyar Testnevelési Egyetem.
- Erdősi, Z. (2008). *Sportági ismeretek*. Csanádi Árpád Általános Iskola Középiskola és Pedagógiai Intézet. https://www.gardonyi-eger.hu/user/browser/File/tantargyak_dokumentumai/Sport-testnevel%C3%A9s/sportagiismeretekerdosi.pdf
- Gáldi, G., & Balogh, L. (2015). *Tenisz – Elmélet és módszertan*. Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar. http://www.jgypk.hu/tamop15e/tananyag_html/tenisz/index.html
- ITF. / International Tennis Federation. (2019a). *Conditioning – Overview*. International Tennis Federation. <https://www.itftennis.com/media/2297/conditioning-overview.pdf>
- ITF. / International Tennis Federation. (2019b). *Cardiovascular Health Issues*. International Tennis Federation. <https://www.itftennis.com/media/2143/health-cardiovascular-health-issues.pdf>
- ITF. / International Tennis Federation. (2019c). *ITF Global Tennis Report 2019*. International Tennis Federation. <http://itf.uberflip.com/i/1169625-itf-global-tennis-report-2019-overview/0>
- ITF. / International Tennis Federation. (2019d). *Psychological Benefits of Tennis*. International Tennis Federation. <https://www.itftennis.com/media/2301/health-psychological-benefits-of-tennis.pdf>
- ITF. / International Tennis Federation. (2019e). *Tennis & Children*. International Tennis Federation. <https://www.itftennis.com/media/2302/health-tennis-children.pdf>
- ITF. / International Tennis Federation. (2022). *ITF Global Report 2021*. International Tennis Federation. <http://itf.uberflip.com/i/1401406-itf-global-tennis-report-2021/0>
- ITF. / International Tennis Federation. (2023). *2023 ITF Membership and Share Register*. <https://www.itftennis.com/media/2385/2023-itf-membership-and-share-register.pdf>
- Járomi, M. (2015). A sportolás szerepe a megelőzésben. In Figler, M. (Szerk.), *A sporttáplálkozás alapjai* (39-44. o.). Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar. <https://www.etk.pte.hu/protected/OktatasiAnyagok/%21Palyazati/sport2/SporttáplálkozásAlapjaiJ.pdf>
- Kovács, T. A. (2004). *A rekreáció elmélete és módszertana*. Fitness Akadémia.
- Magyar, M. (2019a). Az animáció és az animátor vetületei napjainkban: Az animáció és az animátor fogalma különböző területeken; Az animáció megjelenése különböző területeken. In Fritz, P. (Szerk.), *Alapfogalmak és jelentései a rekreáció területén: Rekreáció mindenkinek III.* (101-124. o.). Miskolci Egyetemi Kiadó.

- Magyar, M. (2019b). Nem-mozgás-dominanciájú rekreáció értelmezései nemzetközi és hazai környezetben. In Gösi, Zs., Boros, Sz., & Patakiné Bősze, J. (Szerk.), *SOKSZÍNŰ REKREÁCIÓ: Tanulmányok a rekreáció témaköréből* (97-122.o.). ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar. https://esi.ppk.elte.hu/media/42/df/72da1729016e69cf9df9c6240a6855e8781b8acf5e217e3171292b86b304/ESI_SokszinuRekreacio201905.pdf
- Magyar, M. (2023). *Animáció a turizmusban: Elmélet és módszertan*. ELTE Eötvös Kiadó.
- Parsons, J., & Wancke, H. (2018). *Teniszkönyv Képes Sportenciklopédia*. GABO Kiadó Kft.
- Patakiné Bősze, J. (2018). Rekreációs irányzatok és trendek alakulása a 21. században. In Gösi, Zs., & Köteles, F. (Szerk.), *Sport – Tudomány – Egészség, Fókuszban a rekreáció* (14-15. o.). ELTE PPK. [absztrakt] https://esi.ppk.elte.hu/media/d6/a1/cbfca8692e6e8942939183f628b39ab74dc557728c2a3313fcab3ef460f5/ESI_SportTudomanyEgeszsegAbsztraktk%C3%B6tet.pdf
- Pluim, B. M., Staal, J. B., Marks, B. L., Miller, S., & Miley, D. (2007). Health benefits of tennis. *British Journal of Sports Medicine*, 41(11). 760-768. <https://doi.org/10.1136/bjism.2006.034967>
- Reid, M., Elliot, B., & Crespo, M. (2015). *Tenisz Kézikönyv*. Corvina Kiadó Kft.
- Révész, L., Müller, A., Herpainé Lakó, J., Boda, E., & Bíró, M. (2015). *A rekreáció elmélete és módszertana I*. EKF Liceum Kiadó. https://oszkdk.oszk.hu/storage/00/02/77/25/dd/1/rekreacio-tortenet-2_56e82d8d89c68.pdf
- Schnohr, P., O'Keefe, J. H., Holtermann, A., Lavie, C. J., Lange, P., Jensen, G. B., & Marott, J. L. (2018). Various Leisure-Time Physical Activities Associated With Widely Divergent Life Expectancies: The Copenhagen City Heart Study. *Mayo Clinic proceedings*, 93(12), 1775–1785. <https://doi.org/10.1016/j.mayocp.2018.06.025>
- Simonsson, F. (2022). *How Many Tennis Players In The World*. <https://tennispredict.com/how-many-tennis-players-in-the-world/>
- Sport for Business Ltd. (2017). *The World's Most Watched Sports*. <https://sportforbusiness.com/the-worlds-most-watched-sports/>
- Sports Venue Calculator. (é.n.). *How much does a tennis court cost to build for a school or sports club?* <https://sportsvenuecalculator.com/knowledge/tennis-court/how-much-does-tennis-court-cost-to-install/>
- Statista Research Department. (2024). *Tennis participation in the U.S. 2011-2023*. <https://www.statista.com/statistics/191966/participants-in-tennis-in-the-us-since-2006/>
- Szatmári, Z., Fritz, P., & Makszimtyuk, R. (2013). Amatőr teniszjátékosok vizsgálata a rekreáció tükrében. In Honfi, L. (Szerk.), *Acta Academiae Agriensis, Nova Series Tom. XL. Sectio Sport, Testkultúra, sporttudomány* (47-59. o.). EKF Liceum Kiadó. http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/756/1/47-59_Szatmari.pdf
- USTA. / United States Tennis Association Incorporated. (é.n.) *Parks & Recreation*. <https://www.usta.com/en/home/coach-organize/organization-facilities/parks-recreation.html>
- USTA. / United States Tennis Association Incorporated. (2023). *Physical benefits of tennis*. <https://www.usta.com/en/home/improve/tennis-health---fitness/national/benefits-of-playing-tennis.html>
- Wanninger, L. (2024). *Tennis is a Lifetime Sport that Keeps You Happy, Healthy, and Connected*. <https://www.ustasocal.com/news/tennis-is-a-lifetime-sport/>

DOI: 10.21862/2024.SPRT.02

Hivatkozás: Zimányi, R. G. (2024). Labdarúgó nemzeti kupák – a Magyar Kupa igazságosságának vizsgálata a lebonyolítás és sorsolás szemszögéből. In Magyar, M., Patakiné Bősze, J., & Gósi, Zs. (Szerk.), *A sport határvonalai: A teljesítménytől a társadalmi hatásokig* (pp. 17–26). ELTE PPK Sport- és rekreációmenedzsment kutatócsoport. <https://doi.org/10.21862/2024.SPRT.02>

Labdarúgó nemzeti kupák – a Magyar Kupa igazságosságának vizsgálata a lebonyolítás és sorsolás szemszögéből *(National Football Cups – Theories of justice Ű related to the Hungarian National Football Cup)*

Zimányi Róbert G.

okleveles közgazdász, az EVOPRO Group Sportegyesületének vezetője

ABSZTRAKT

Vezető szerepe van a labdarúgásnak a sport világában, beleértve a nemzeti bajnoki és kupameccseket is. Egész éven át tartanak a küzdelmek, az egyik legjelentősebb különbség, hogy a bajnokságokban a csapatok több mérkőzést játszanak, van hibázási lehetőség, míg egy kupamérkőzésen elszenvedett vereség a sorozat végét, a búcsút jelenti. Ezért is kiemelten fontos, hogy igazságos legyen a lebonyolítás és a sorsolás – ezek az igazságos végeredmény megszületésének feltételei. A kutatás a Magyar Labdarúgó Kupa igazságosságait mutatja be, melyekhez különböző igazságosságelméleteket hívtam segítségül: az evolucionista felfogástól, Arisztotelész kiválóság alapú megkülönböztetésén, a meritokrácián és az egalitarianizmuson át a méltányosság és hendikep kérdésköréig. A vizsgálat során az igazságosságelméletek alkalmazásának összhangban kell lenniük a versenysport és a Magyar Labdarúgó Kupa céljával. A tanulmány az igazságosságelméletek szakirodalmi feldolgozása mellett a Magyar Labdarúgó Kupa hivatalos versenykiírását is vizsgálja. Megállapítható, hogy több igazságosságelmélet is megjelenik a Magyar Labdarúgó Kupa céljának megfelelően, így a lebonyolítás és a sorsolás is lehet igazságos – attól függ, melyik igazságosságelméletet alkalmazzuk és miért? Az igazságosságelméletek létjogosultsága a gyakorlatban is beigazolódott, mert több elmélet is igazolható, alkalmazható.

KULCSSZAVAK: *Magyar Labdarúgó Kupa, versenykiírás, lebonyolítás, sorsolás, igazságosság-elméletek*

ABSTRACT

The leading role of football among sports can hardly be questioned. It is also true for national and international leagues and cup matches. Though both take place all year round, one of the most significant differences between the two cases is that teams are playing more matches in leagues – if you lose on one occasion, next time you have the chance to correct it, while a single defeat in a cup match causes elimination from the entire cup. For this reason, it is extremely important that the competition format system and the draw must be just. These are all the essential conditions for the birth of a just final result. In other words, the competition announcement of the cup series must also be based on justice. The research presents justices related to the Hungarian National Football Cup. To reach this goal, I called upon various theories of justice: from the evolutionary view, through Aristotle's distinction based on the excellence, and the meritocracy to the egalitarianism – the latter also includes the issue of fairness and handicap. The point is, when examining a factor, the application of the theories of justice must be in accordance with the telos of the competitive sport and of the Hungarian National Football Cup. The identification with essential nature is an exclusionary criterion. Besides to the literature processing of the theories of justice, the study also examines the competition announcement of the Hungarian National Football Cup 2021/2022 competition season as a document analysis. We can state: several theories of justice appear in accordance with the Hungarian National Football Cup's telos – so the incompetition format system and the draw can also be just, it only depends on which theory of justice is applied, and what is their purpose. When the competition of the Hungarian National Football Cup was announced, the importance of the theories of justice had also been confirmed in practice, because the organizers used several telos-compatible justice theories.

KEYWORDS: *Hungarian National Football Cup, competition format system, draw, telos, theories of justice*

1. Bevezetés

Napjainkban a labdarúgás dominanciája a sport világában talán megkérdőjelezhetetlen. A világ legtöbb részén a legnézettebb labdajátékok közé tartozik a labdarúgás – több, mint 3,5 milliárdos érdekltséggel (Veroutsos, 2023). Ezen belül a labdarúgó nemzeti kupák is jelentős szereppel rendelkeznek, széles társadalmi rétegeket megmozgatva, az elsődleges és másodlagos bekapcsolókat a sportba. Bár mind a nemzeti bajnoki, mind a kupamérkőzések egész éven át tartó események, az egyik legnagyobb különbség a kettő között, hogy a bajnokságokban (a kupához képest) több mérkőzést játszanak, van hibázási lehetőség, míg egy kupamérkőzésen elszenvedett vereség a kiesést okozhatja a szezonbeli kupából. Emellett (magasabb osztályú) bajnokságokkal szemben a kupákban az alacsonyabb osztályú csapatok is megmutathatják játékerejüket, és a sport bizonytalan végkimenetelére való tekintettel, meglepetés-győzelmek is előfordulhatnak alacsonyabb osztályú csapatok részéről, ahogy az elmúlt években többször látni lehetett a különböző (hazai és külföldi) labdarúgó kupákban. Elég a közelmúltat megemlíteni, a 2022/2023-as Magyar Labdarúgó Kupa 4. fordulójában a címvédő és regnáló bajnok Ferencvárosi TC nem jutott be a legjobb 16 közé, az NBIII-as Iváncsa KSE 3:2-es végeredménnyel kiejtette, egy hosszabbításban szerzett góllal (FTC, 2022). Emellett több magyar „kiscsapatos kupacsodát” is meg lehet említeni az elmúlt évek során (NSO, 2022a).

Komoly társadalmi jelentősége lehet egy labdarúgó kupának, különböző média csatornákon keresztül figyelemmel lehet kísérni nemcsak nemzeti szinten, hanem világszerte is. Ezért is fontos, hogy a labdarúgó kupa versenykiírását évről-évre kiíró hazai labdarúgó szövetségek a társadalom által is elfogadott rendszer szerint tegyék, hiszen a sport egy társadalmi alrendszer (Földesiné Szabó et al., 2010). A szervezők emellett évről-évre törekednek a minőségi versenyek lebonyolítására; ezt a kettős jelleget kívánom bemutatni jelen tanulmányomban. A minőséget újfajta szemléletben értékelem, új szemszögből, amely doktori disszertációm (Zimányi, 2022) egyik kiindulópontja és alapja – az erényalapú minőség. Közös kiindulóalapot lehet a nyugati filozófia egyik első és legjelentősebb képviselője, Arisztotelész, akit Warburton (2012) is a történelem legismertebb filozófusai között említ *A Little History of Philosophy* című (magyar nyelvre „A filozófia rövid története” címre fordított) könyvében. Emellett Engels Arisztotelészt az „ókor legegységesebb koponyájának” (Ritoók, 1960, 248. o.) nevezte. Arisztotelész a legfőbb erénynek az igazságosságot nevezte meg *Nikomakhoszi Etikájában* (Aristotle, 2011), így az igazságosság, mint társadalmi elvárás és minőség is megjelenik.

A nemzeti labdarúgó szövetségeknek ugyanúgy fontosnak kell érezniük a minőséget és igazságosságot. Mi alapján igazságos a lebonyolítási rendszer? Hogyan lehet igazságos a sorsolás? A kutatás ezen feltett kérdésekre keresi a válaszokat. Megválaszolásukhoz igazságosságelméleteket vizsgáltam, emellett a Magyar Labdarúgó Szövetség (továbbiakban MLSZ) által kiírt „Férfi felnőtt nagypályás labdarúgó Magyar Kupa és Amatőr Kupa” 2021/2022-es hivatalos versenykiírását (MLSZ, 2021) elemeztem.

Sporteseményeket különbözőképpen lehet csoportosítani, eszerint megkülönböztethetünk sportegyesületi analógiának megfelelően verseny- és szabadidős sporteseményeket (Zimányi és Vermes, 2016). Az MLSZ által kiírt „Férfi felnőtt nagypályás labdarúgó Magyar Kupa és Amatőr Kupa versenykiírása 2021/2022” (továbbiakban Magyar Labdarúgó Kupa) versenysporteseménynek számít, így ennek megfelelően is kell elemezni ezen sporteseményt. Fontos megemlíteni, hogy a főtábla mérkőzéseivel foglalkozik a kutatás (a selejtező vizsgálatával nem).

Mi a Magyar Labdarúgó Kupa télosza? Egy (nem naptári, hanem versenyszezon) évben egy nemzeti kupát írnak ki a szövetségek, és ha meg szeretnénk tudni a labdarúgó kupák lényegét, először is definiálni kell a télosz fogalmát. A télosz kifejezéssel először Arisztotelésznél találkozhatunk; meg kell találnunk a célt, a lényegi természetet (Aristotle, 2011). Ennek megfelelően, mi lehet a Magyar Labdarúgó Kupa célja, lényegi természete, azaz télosza?

Mivel versenyről, versengésről van szó, ezért a versenysport téloszának is meg kell felelni. Ezalatt az alábbi (a tudomány és közvélemény számára is könnyen elfogadható) tézis értendő: a sport normatív értékeinek betartása (Simon et al., 2015) mellett, amely értékekre jelen tanulmányban nem térek ki, megnyerni adott versenyt „egyenlő kiinduló feltételek mellett”. Legyőzni minden soron következő ellenfelet, és így a legjobbnak, jelen esetben kupagyőztesnek lenni. Ezt jelenti a kupagyőztes titulus, és ha minden előző feltétel teljesül, akkor a versenysporton belül a versenylabdarúgás, így a nemzeti labdarúgó kupák, ezen belül a Magyar Labdarúgó Kupa télosza is érvényesül. Azaz agonisztikus játék, ahol a mérhető teljesítmény számít – ahogy Caillois is említi játékelméleti felfogásával kapcsolatban (Caillois & Halperin, 1955; Caillois, 2001; Caillois, 2006). Ezen szemléletet kell támogatnia a Magyar Labdarúgó Kupa minden vizsgált elemének az igazságos végeredmény meghatározásához.

Azonban minden győzelem és kupagyőztes cím igazságos? Igazságos egy lebonyolítási rendszer? Igazságos egy sorsolás? A válasz igen, de csak akkor, ha előfeltételként teljesül adott esemény, jelen esetben a Magyar Labdarúgó Kupa télosza. Ahhoz, hogy részletesebben megértsük az igazságosságot, meg kell vizsgálni a felmerülő és lehetséges igazságosságelméleteket.

Igazságosságelméletek – a Magyar Labdarúgó Kupa vonatkozásában

Az igazság és igazságosság különböző jelentésű szavak. Nem kívánok részletesen belemenni elemzésükbe, de fontos különbség a tanulmány és a kutatás szempontjából, hogy míg az igazság egy ismeretelméleti, gnoszeológiai, episztemológiai kérdés, addig az igazságosság morális értelmezésű. Utóbbi igazságosságnak megfelelően közelítem meg a kérdéskört, és ennek megfelelően vizsgálódom. Ennek függvényében mit jelent az igazságosság? A válasz az, ha helyes módon osztjuk el a rendelkezésre álló erőforrásokat, azaz úgy, ahogy megérdemljük (Sandel, 2009). Azonban felmerül a kérdés: mit érdemlünk meg, és miért? A következőkben olyan igazságosságelméletek kerülnek kifejtésre, amelyek szerepet játszhatnak a Magyar Labdarúgó Kupa kapcsán. A terjedelemre való tekintettel nem minden igazságosságelméletet elemzek (illetve nem is mindegyik lenne kompatibilis a télosszal, vagy annak egyik vizsgált elemével), illetve a később említetteket nem elemzem minden részletére kiterjedően a teljesség igényének megfelelően – hiszen a kutatás a Magyar Labdarúgó Kupával kapcsolatos igazságosságra fókuszál. Így a kiválasztott igazságosságelméletek felsorolása után konkrétan elemzésre és kifejtésre kerülnek a tanulmány szempontjából (lebonyolítási rendszer és sorsolás) releváns igazságosságelméletek aspektusai.

Az evolúciós igazságosságot úgy értelmezhetjük, mint az evolúciós elmélet adaptálását az igazságosságra vonatkozóan: elsődleges a külső, majd lehetőség szerint a belső feltételekhez történő alkalmazkodás (Darwin, 2015). Alkalmazkodás során (például egy versenysport, versenylabdarúgás esetében a Magyar Labdarúgó Kupában) úgy kell meghatároznunk a taktikánkat, hogy a mérkőzés során, az ellenfélhez alkalmazkodva befolyásoló szereppel is rendelkezünk; le tudjuk győzni mindig a soron következő ellenfelet. Arisztotelésznél az igazságosság, „legfőbb erényként” jelenik meg, az arisztotelészi igazságosság (és megkülönböztetés) alapja lehet a kiválóság. Arisztotelésznél az igazságosság kardinális erényként értelmezhető: az embereknek megadni azt, amit érdemelnek – mindez a kiválóság alapján határozható meg. Ennek megfelelően a többiek is a legjobb helyzetbe kerülnek (Aristotle, 2011). Az egalitarianizmus elmélete szerint egyenlőségre kell törekedni, „mindenki egyenlő”, nem lehet megkülönböztetni senkit sem a többiektől egyetlen kritérium alapján sem, mindenkit ugyanúgy kell kezelni, azaz „mindenki ugyanazt érdemli”. Ide tartozik a méltányosság és a hendikep témaköre is, ugyanis a „mindenki teljesen egyenlő elv” biológiailag csak úgy lehetséges, ha egyesek hendikep helyzetbe kerülnek. Ez a kérdéskör a méltányosságot is érinti, amely a hátrányok kiegyenlítéséről is szól. Méltányosságra csak akkor nem lenne szükség, ha mindenkinek egyformák lennének a jogai. A meritokrácia ezzel ellentétben (de

hasonlóan az arisztotelészi kiválóság alapú megkülönböztetéssel) az elért eredményeken alapuló rendszert és igazságosságot képviseli – azaz az elért eredmények (például melyik osztályban játszik egy csapat egy labdarúgó bajnokságban) alapján lehet megkülönböztetni egymástól a csapatokat. Azaz amely csapatoknak több győzelmük van, hosszú távon jobban teljesítenek, realizáltak jobbak az eredményeik, ők jutnak fel magasabb osztályba és lesznek előnyben részesítve a többiekkel szemben ezen elmélet alapján (Sandel, 2009).

Az előzőekben több igazságosságelmélet is fel lett sorolva, azonban csak olyan igazságosságelméletet lehet alkalmazni, amely adott sportesemény (jelen esetben a Magyar Labdarúgó Kupa) téloszának megfelel.

2. Anyag és módszer

Célkitűzés: A fentebb meghatározott és kifejtett igazságosságelméletek közül melyiket kövessük, és miért? Mely elméletek alkalmazása indokolt a Magyar Labdarúgó Kupa lebonyolításával a sorsolásával kapcsolatban? Olyan igazságosságelméletet kell követni, amely adott esemény téloszának is megfelel. Ez kizáró kritérium, amelyek esetében „nincs skála”, nincs köztes állomás – vagy teljesül, vagy nem (Kepner és Tregoe, 1981). Így az előzőekben felsorolt elméleteket kell rendszerezni és megvizsgálni a lebonyolítás és a sorsolás meghatározása kapcsán. Jelen kutatás célja az igazságosságelméletek alkalmazhatóságának bemutatása versenysporteseményen, ezen belül a Magyar Labdarúgó Kupa kapcsán.

A kutatás a korábban felsorolt igazságosságelméletek felkutatása és értelmezése mellett a valós helyzet bemutatása érdekében dokumentumelemzést is végzett, hazai esetpéldával, az MLSZ „Férfi felnőtt nagypályás labdarúgó Magyar Kupa és Amatőr Kupa versenykiírása 2021/2022” dokumentumának vizsgálatával.

A következőkben leírásra kerül, hogy milyen eredményeket hozott a kutatásom. Természetesen minden versenysportesemény, így minden nemzeti labdarúgó kupa is más és más, évről-évre kiírják és megrendezik, az esetleges (kisebb-nagyobb) változtatások, versenybizottsági döntések miatt az igazságosságelméletek létjogosultsága (ritka esetben teljes egészében, de inkább elemenként) változhat. Jelen erényalapú, igazságosságelméleti kutatás a Magyar Labdarúgó Kupa 2021/2022-es hivatalos versenykiírására vonatkozott.

3. Eredmények

3.1. A Magyar Labdarúgó Kupa lebonyolításának igazságossága

Fontos kérdés a lebonyolítás igazságossága is, hiszen a résztvevők névsora és a sorsolás mellett nagyrészt ez határozza meg, hogy egyáltalán születhet-e igazságos végeredmény. A lebonyolítás alatt értem a versenykiírás alapján az előzetesen meghirdetett versenyfeltételeket (szabályokat), a párharcok kialakítását és azok egymást követő játérendjét. Természetesen adott esemény téloszának itt is teljesülnie kell – ez kizáró kritérium, enélkül nem beszélhetünk igazságos lebonyolításról.

Az evolúciós szemléletű igazságosságnak megfelelően itt is elsődleges az alkalmazkodás (Darwin, 2015) a lebonyolítási feltételekhez. Aki a legjobban tud alkalmazkodni (ez már belső tényező) az tud érvényesülni leginkább, azaz a legjobb alkalmazkodóképességű győz. Elsősorban a külső tényezőkhöz kell alkalmazkodni, valamint az éppen soron következő, aktuális ellenfélhez – akit le kell győzni a kupában. „Kisebb teljesítmény” is elég lehet, nem kell feltétlenül többet kiadni, hosszú egy kupaszezon, szükség lehet tartalékolni azon csapatok számára, akik részt szeretnének venni a végső győzelemért folyó küzdelmekben (ez a tanking témakörét is érinti, ezen aspektust azonban nem vizsgálom kutatásom során).

Sorozatterhelés közben komoly kihívás a játékosok fizikai és mentális egészségére odafigyelni, megfelelő regenerálódásukra – ezért több esetben prioritizálás figyelhető meg a mérkőzések fontosságát illetően, amely a játékoskeret összeállításában manifesztálódhat. Külső tényező a versenykiírás is, hiszen a Magyar Labdarúgó Kupa lebonyolítás szerint nem lehet hibázni, egyenes ági kieséses a rendszer, azaz már 1 vereséggel a teljes kupaszezonnak vége, kiestünk. Mi a helyzet az „arisztotelészi igazságossággal”? Van szerepe a kiválóságnak? Természetesen igen: az a csapat jut tovább a párharcból, aki kiválóbb teljesítményt nyújt adott mérkőzésen. Elképzelhető, hogy valaki más ellen ugyanez a teljesítmény nem lenne elég – itt visszautalok az evolúciós felfogásra, az alkalmazkodásra. Az arisztotelészi kiválóság alapú megközelítést és a meritokráciát ezen kérdéskör kapcsán ugyanúgy kezelném, ezért szükséges előfeltételként a tranzitív reláció felállítását és elfogadását.

A módszertanban ismert és elfogadott tranzitív reláció elméletét (Komjáth, 2007) alkalmazom, egyenlőséget teszek a meritokrácia és az arisztotelészi kiválóság alapú megkülönböztetés között. A vizsgált terület kapcsán nem rendelkeznek jelentős különbségekkel, ellenben több hasonlóság is mutatkozik, a lényeg, hogy a középpontban a (korábban említett „késleltetett”) kiválóság és az elért eredmények állnak.

A Magyar Labdarúgó Kupában 8 fordulót rendeznek (MLSZ, 2021). Az említett kettő, több szempontból is hasonló igazságosságelmélet ebben az esetben úgy jelenik meg, hogy akik az előző (nem kupa, hanem) bajnoki kiírásban jobb eredményeket értek el, azaz kiválóbbak voltak, csak a kupaszezon későbbi szakaszaiban csatlakoznak be a küzdelmekbe. Minél magasabb osztályról beszélünk, annál később, persze osztályon belül lehetnek egyenlőségek. Az 1. és 2. fordulóban az NBI és NBII csapatai még nem vesznek részt, csak a 3. fordulóban csatlakoznak (ha úgy tetszik, addig előnyerők). Ez a két osztályt tekintve 32 csapat (12 NBI és 20 NBII), ahol az eddig továbbjutott 32 csapat vár rájuk. Így összesen 64 csapat küzd meg egyenes ági kieséses rendszerben a kupagyőzelemért (MLSZ, 2021). Mindig a kiválóbb csapat jut tovább a párharcból, akik adott mérkőzésen jobb eredményt, a labdarúgás esetében több gólt értek el ellenfelüknél. A kiemelés területén is érvényesül a meritokrácia (és a tranzitív reláció révén az arisztotelészi kiválóság alapú megkülönböztetés) elve, hiszen ahogy a versenykiírás 8/D/2 pontjában láthatjuk, a 3. fordulóban csatlakozott 12 NBI-es csapat kiemelt, akik nem kerülhetnek össze egymással ebben a fordulóban. Utána azonban (ha továbbjutnak), már nem él a kiemelés joga, a 4. fordulótól a továbbjutott csapatok kerülnek összesorsolásra, osztálykülönbségtől függetlenül (MLSZ, 2021) – innentől az egyenlőség elve érvényesül, amely átvezet minket az egalitarianista igazságosságelméletre.

Minden mérkőzés 0:0 állásról indul, azaz van egy kiinduláskori teljeskörű egyenlőség, amely teljes egyenlőség érvényes a szabályok mellett a cserelhetőségekre is, amelyet a versenykiírás 12. pontja tartalmaz (MLSZ, 2021) – az más kérdés, ha valaki nem él ezen joggal, vagy nem nevez annyi cserét, amennyit a versenykiírás megenged. Azonban minden párharc 1 mérkőzésen dől el, azaz (már) nem oda-visszavágós a lebonyolítási rendszer. Így nem igazságos, ha az egalitarianizmust vesszük alapul, ugyanis pályaválasztó csak az egyik fél lehet, hazai pályán nem fognak mindketten játszani (kivéve, ha ugyanazt a pályát választanák). A pályaválasztói jog kérdését a következő fejezetben vizsgálom, ugyanis szorosan összefügg a sorsolással.

Az egyenlőelvűség elemei azonban a lebonyolítási rendszerben is megjelennek, ahogyan ezt a kutatás is igazolja. A rendes játékidő és a 2*15 perces hosszabbítás utáni döntetlen esetében (azaz, ha addig nem dőlt még el a továbbjutás sorsa) büntetőrúgások következnek, csapatonként ugyanannyi résztvevővel. A Nemzetközi Labdarúgó Szövetség (FIFA) hivatalos szabálykönyve ugyanis leírja, hogy a büntetőrúgásokhoz mindkét csapatnak egyenlő esélyeket kell biztosítani. Ha az egyik csapat kisebb létszámmal van jelen (például sérülés, kiállítás révén), az ellenfélnél is ugyanannyi játékost jelölhetnek csak (akkor is, ha a mérkőzés lefújásakor többen vannak egyik csapatból a pályán) – így alakulnak ki a rúgó párok (FIFA, 2020).

A Magyar Labdarúgó Kupa télosza nem sérül, hiszen a mérkőzés végén az a csapat győz, amelyik jobban végezte el a büntetőrúgásokat (azaz a meritokrata teljesítményalapúság, az érdem és arisztotelészi kiválóság is megjelenik).

A mérkőzésszámokat tekintve a 3. fordulótól van egyenlőség, illetve közel egyidőben játszik a mérkőzéseket, így a pihenőidők között nincs jelentős eltérés. Akkor fordulhat elő, ha olyan természeti, időjárási viszonyok vannak, amikor nem lehetséges egy mérkőzés lejátszása, vagy máskor kell folytatni a pálya alkalmatlansága miatt, illetve, ha nemzetközi kupameccs miatt „időpontütközés” van – esetleg az egyik fél valami („vis major” eset) miatt halasztást kér, utóbbira a Covid19 pandémia szolgáltatott okot az elmúlt években a sok megbetegedés miatt (NSO, 2020).

A méltányosság és hendikep alkalmazása – ahogyan említettem – nem kifejezetten jellemző a versenysportra – ahogy a résztvevők névsoránál, úgy a lebonyolításnál sem egyenlítenek ki hátrányokat. Nem télosz-kompatibilisek, így itt sem figyelhetünk meg méltányossági vagy hendikep igazságossági elvet. Ezen kérdéskörnek a következő fejezetben lesz létjogosultsága és gyakorlati jelentősége.

3.2. A Magyar Labdarúgó Kupa sorsolásának igazságossága

Ahogy az előző fejezetben említettem, a sorsolás igazságosságának és a pályaválasztói jognak a kérdése mutat kapcsolódást. Az előzőkkel megegyezően ugyanúgy kizáró kritérium, hogy a Magyar Labdarúgó Kupa télosza, azaz célja és lényegi természete itt is érvényesüljön. Ennek fényében, melyik elmélet alapján tekinthető igazságosnak a sorsolás?

Mi a helyzet az evolucionista felfogással? Ez az elv, mint mindig, most is jelen van, ugyanis alkalmazkodni kell a külső körülményekhez. A sorsolást ilyen külső körülménynek lehet tekinteni, ugyanis nem tudjuk befolyásolni, legfeljebb úgy, ha a legmagasabb (NBI) osztályban játszunk, mert akkor irányított sorsolásként kiemelték vagyunk és csak a Magyar Labdarúgó Kupa harmadik fordulójában kapcsolódunk be a versenybe és ott nem kaphatunk szintén kiemelt NBI-es ellenfelet. A nem kiemelt csapatok alkalmazkodnak a sorsolás utáni eredményhez és a pályán próbálják befolyásolni a végeredményt, eltüntetni a(z osztály)különbséget és győzni, továbbjutni.

Az arisztotelészi kiválóság alapú megkülönböztetést és a meritokráciát együtt kezeltem jelen esetben is, ahogy tettem a lebonyolítás kapcsán a tranzitív reláció segítségével. Itt is a kiemelt és nem kiemelt státuszra fókuszálók, a különbséget kettő között a korábban elért (kétszerezett) eredmények és kiválóság szolgáltatják. Akik jobb eredményeket értek el, „cserébe, papíron” könnyebb ellenfelekkel fognak találkozni a 3. fordulóban, azonban ezután, azaz a 4. fordulótól megszűnik a meritokrata szemlélet a sorsolást illetően, illetve a pályaválasztói jogot figyelembe véve sincs előnye a korábban jobb eredményeket elért csapatoknak, sőt...

Azonban mielőtt a méltányosság és a hendikep kérdését vizsgálnám, rátérek az egalitarianizmusra. A Magyar Labdarúgó Kupa 4. fordulójától a párharcok győztesei kerülnek összesorsolásra, osztálykülönbségtől függetlenül (MLSZ, 2021). Így egalitarianistává válik a sorsolási rendszer, bármelyik csapat kaphatja bármelyiket, „Fortuna szeszélyén” múlik, semmi más, egyenlő esélyekkel indul mindenki, ugyanis semmilyen szinten sem irányított a sorsolás). Nincs előnye a „jobbknak” és csak a véletlenszerű sorsoláson múlik, hogy a korábbi döntősök (ha eljutnak addig) a kupasorozat hányadik fordulójában fognak találkozni egymással. Illetve előre nem tudhatjuk, fognak-e egyáltalán találkozni, mert nem ismert az ágrajz előre, fordulónkénti sorsolás van. A „tudatlanság fátyla” mögött kell döntenet, ezen igazságosságelmélettel Rawls (1971) foglalkozott, de jelen keretek között nem tárgyalom ezen elmélet sportra és a Magyar Labdarúgó Kupára vonatkoztatott aspektusait.

Azaz a kupaküzdelmek során többször is van sorsolás: ha véget ér egy forduló, utána sorsolják ki csak a következőt, ami más sportágakhoz képest sűrűnek számít. Gondolok itt a labdarúgó

Bajnokok Ligájára, ahol a selejtezőben még minden forduló előtt tartanak sorsolást, a főtáblán már nem, a főtábla csoportjait egyszer sorsolják ki – miért is kellene többször. Azonban ami érdekes, hogy utána a legjobb 16 között sorsolnak oda-visszavágós párharcokat, majd utána már csak a negyedöntőben sorsolnak, onnantól a döntőig már egyenes ági kieséses a rendszer, azaz az elődöntőktől külön már nem sorsolnak (UEFA, 2021).

A lényeges különbség ott figyelhető meg, hogy van-e egy előzetes ágrajz, vagy sem. Nem is feltétlenül ágrajznak kell lennie, hanem egy menetrendnek, hogy milyen mérkőzések következnek melyik után, ki-kivel fog játszani – még ha nem is tudjuk a neveket, csapatokat, azonban a csoportküzdelmes továbbjutó hely predesztinálhatja a következő mérkőzéseket. Azt természetesen nem tudhatjuk, hogy kik lesznek mindig az ellenfeleink, főként a későbbiekben, bár lehetnek sejtések, de a sport bizonytalan végkimenetelének természete miatt csak a lefűjás után derülhet mindegyik fény. Ilyen előzetes menetrend figyelhető meg a legtöbb világversenyen, például a labdarúgó világbajnokságnál (FIFA, 2022), a jégkorong A divíziós (világcsoporthoz) világbajnokságnál (IIHF, 2022a, IIHF, 2022b), a vízilabda világbajnokság esetében (NSO, 2022b) és így tovább, vagy az ágrajz elvét alkalmazó (például Grand Slam) teniszversenyeken (AELTC, 2022), ahol előre látható mindenkinek a neve (azaz nemcsak a várható helyezés alapján kerülnek valamelyik ágra a csapatok, egyének), tudjuk kiket fogunk biztosan elkerülni (kiesések miatt, kizárásos elv alapján).

Az egyenlőség elvét támogathatja a területi kiemelés elve, amelyet a Magyar Labdarúgó Kupa versenykiírásának 8. pontjában olvashatunk az 1. és 2. fordulóra vonatkozóan (MLSZ, 2021), eszerint minden vendégcsapat a neki megfelelő régióban utazik (4 régió van földrajzilag megkülönböztetve), nem lesznek aránytalanul nagy távolságok a hazai és vendég csapatok székhelyei és stadionjai között. Természetesen előfordulhat, hogy valakiknek a régió másik végébe kell majd utazniuk a sorsolás révén – illetve, hogy mi számít nagy és közel azonos távolságnak, ahhoz szignifikanciaszintet kellene mérni, amelyet jelen kutatásban nem teszek meg – azért, mert nem nélkülözhetetlen eleme a vizsgálatnak, nem ez áll a középpontban.

Emellett osztályon belüli csapatok, ugyanazon fordulóban csatlakoznak a küzdelmekhez (az előző szezon végeredménye alapján, ugyanis a következő bajnoki szezonra lehetnek osztálykülönbségek feljutás és kiesés esetében), így eszerint egyenlően vannak kezelve.

Végezetül a méltányosság és hendikep elmélete, amely a hátrányok kiegyenlítéséről szól, eddig kevés figyelmet kapott, most azonban ezen igazságosságelméleteknek komoly létjogosultságuk és jelentőségük van a versenykiírás kapcsán – ugyanis a pályaválasztói jog kérdésköre itt jelenik meg erőteljesen. A Magyar Labdarúgó Kupa versenykiírásának 9. pontjában olvashatunk a pályaválasztói jogról (MLSZ, 2021). Az 1-7. forduló mérkőzéseinek esetében, ha osztálykülönbség van a két összesorsolt csapat esetében, akkor a pályaválasztó az alacsonyabb osztályú csapat. Mi ez, ha nem a hátrányok kiegyenlítése? Illetve, ha azonos szintű bajnoki osztályban játszik mindkét csapat, akkor az lesz a pályaválasztó, amelyik a 1-7. fordulóban kevesebb alkalommal volt pályaválasztó. Ez a döntés végképp kiegyenlíti a hátrányokat, és az egyenlőség felé terel minket. Ha az előző két leírás (alacsonyabb osztály és pályaválasztás száma) alapján sem határozható meg a pályaválasztó, akkor a „teljes mértékű” egalitarianista elv követésére van szükség, azaz sorsolással dől el egyenlő esélyek mellett – amelyik csapatot előbb húzzák ki, az a csapat lesz a pályaválasztó. A Magyar Labdarúgó Kupa 8. fordulójára maga a döntő, ide értelemszerűen kettő csapat jut be, a pályaválasztói jogot az a csapat fogja gyakorolni, amelyiket az elődöntők sorsolásánál előbb húztak ki (MLSZ, 2021) – mivel azonban a döntőt előre meghatározott helyszínen, semleges környezetben rendezik (nem feltétlenül város, de stadion szempontjából mindenképpen) a Puskás Arénában, így ennek gyakorlati jelentősége nincsen (például a hazai-vendég öltözők használata, a mezek kiválasztása lehet kérdéses, amelyeket hagyományos vagy modern szekuláris elemeknek tekintek az egyéni pszichológiai tényezők mellett).

4. Következtetések, kitekintés

A vizsgálat során bebizonyosodott, hogy a felkutatott igazságosságelméleteknek van létjogosultságuk, egyben relevánsak is a Magyar Labdarúgó Kupa versenykiírásának elemeivel kapcsolatban – amelyek a végeredményre is hatással lehetnek. Azaz létezik igazságosság, csak az a kérdés, hogy adott kérdéskört melyik igazságosságelmélettel kívánjuk alátámasztani? Melyik a legindokoltabb adott helyzetben, és miért? Több igazságosságelmélet is megjelenik – nem lehet csak meritokratikusnak, vagy csak (arisztotelészi) kiválóságalapúnak, vagy kizárólag egyenlőségelvűnek definiálni a lebonyolítási rendszert vagy éppen a sorsolást.

A vizsgált és elfogadott igazságosságelméletek egyike sem mond ellent a versenysport és a Magyar Labdarúgó Kupa téloszának, valamint a versenykiírásnak sem: nem lehet vereséget szenvedni a kupaszezon során, egy vereséggel búcsúzunk, csak a győztes jut tovább és csakis veretlenül lehet megnyerni a kupát. Egyes elemek vizsgálatánál fellelhetőek olyan igazságosságelméletek is, amelyek kizáróak, így nem felelnek meg a versenysport és a Magyar Labdarúgó Kupa téloszának.

Megállapítható, hogy az evolúciós alkalmazkodás minden esetben jelen van – nem is lehet másként, hiszen a tényezők (azaz a versenykiírás elemeinek) nagy része „külső feltétel”, amelyeken nem (vagy legfeljebb csak hosszú távon) tudunk változtatni.

Minden sportesemény „alfája” a szervezők (Versenybizottság) által meghatározott hivatalos versenykiírás. Ennek minden körülmény között meg kell felelni, ehhez kell elsősorban alkalmazkodni, ezért is kell mindenki számára hozzáférhetővé tenni. Itt csak az egalitarianizmus fogadható el a télosz alapján – hiszen alapból ne zárjunk ki senkit, jusson el minden kompetens csapathoz a versennyel kapcsolatos minden hivatalos információ – legyen lehetőség a részvételre. Előfordulhat, hogy eljut minden információ az érintettekhez, de nem tud megfelelni minden követelménynek, vagy nem tudja magát teljesítményével (meritokrácia vagy arisztotelészi kiválóságalapú megkülönböztetéssel) kvalifikálni a selejtezőkből a „főtáblára”, de ez egy másik kérdéskör, amely az egyenes ági kieséses rendszer sajátossága.

A lebonyolításnál a kutatás alapján megfigyelhettük az egyenlőség elvét (lehetőség szerint az azonos pihenőidő biztosítása révén a mérkőzések egyenlő eséllyel való indulása – főleg úgy, hogy megszűnt az oda-visszavágós rendszer), azonban a meritokrácia és az arisztotelészi kiválóságalapú megkülönböztetés is képviseltette magát, amelyek a kiemeléssel kapcsolatban jelentek meg. A sorsolással kapcsolatban is megjelenik a meritokrácia és az arisztotelészi kiválóságalapú megkülönböztetés, de legfőképpen a nem kiemelték esetében az egyenlőség elve: itt véletlen sorsolás dönt, ki-kivel játszon – ráadásul nincs ágrajz, így teljes egalitarianizmus figyelhető meg (ha nem számolunk a kiemeltékkel a 3. fordulóban), azaz mindig kérdéses, hogy ki-kivel fog játszani továbbjutás esetén a következő fordulóban, mindemellett még a mérkőzésszámok is figyelembe vannak véve a pályaválasztásnál.

A kutatásból kiderült, hogy az igazságosságelméletek teóriái és azok megjelenése a gyakorlatban sok hasonlóságot mutat – a lebonyolítás során is megjelent az egalitarianizmus eszméjével egyaránt – mindez a sorsolásra is érvényes, utóbbinál kiegészül még a méltányosság és hendikep elméleteivel, amely a pályaválasztói jogban jelenik meg (mint az alacsonyabb osztályú csapatokat előnyben részesítve, ezáltal kiegyenlítve a hátrányokat) és ezáltal jelentős szerepe van, amely a végeredményre is komoly hatással lehet. Ennek megfelelően látható, hogy a (sorsolásnál a) versenysportban is érvényesül a Magyar Labdarúgó Kupa téloszával összhangban és annak megfelelően a méltányosság és hendikep elmélete.

Összességében elmondható, hogy a versenykiíráshoz minden körülmény között alkalmazkodni kell, ez az alapfeltétel. Kizáró kritérium, hogy adott télosznak mindenáron meg kell felelni, csak így beszélhetünk igazságos (sport)eseményről, versenykiírásról.

Számtalan további igazságossággal kapcsolatos kérdés merülhet fel a labdarúgó kupák világában, a kérdés továbbra is az, melyik igazságosságelméletet fogadjuk el, és miért éppen azt kövessük? Vizsgálni lehet további igazságosságelméleteket, például a sorsolásnál megemlített Rawls igazságosságelméletet (Rawls, 1971). A „tudatlanság fátyla” mögött tudunk igazságosan dönteni a lebonyolítási rendszerről és a sorsolásról?

Vizsgálni lehet a gyakorlatban más nemzeti és nemzetközi labdarúgó kupák igazságosságát a résztvevők névsora alapján. Ezáltal további igazságosságelméletek kerülhetnek előtérbe, vagy meglévő elméletek felerősödhetnek bizonyos fázisokban, például az angol FA kupa esetében (FA, 2021) az egalitarianizmus, miszerint az FA kupa egyes szakaszaiban, ha döntetlenre végződik egy mérkőzés, akkor fordított pályaválasztással a mérkőzés újra játszásra kerül. Így megadatik a vendégcsapat számára is, hogy hazai pályán harcolhassa ki a továbbjutást. Illetve azt a kérdést is fel lehetne tenni, hogy mennyiben mások a bajnokságok, ahol nem egyenes ági kieséses rendszert alkalmaznak a versenykiírók?

6. Felhasznált irodalom

- AELTC. / All England Lawn Tennis Club. (2022). *The Gentlemen's Singles Draw*. https://www.wimbledon.com/en_GB/draws/index.html?event=MS
- Aristotle. (2011). *Nicomachean Ethics* (R. C. Bartlett, & S. D. Collins, Transl.). The University of Chicago Press.
- Caillois, R. (2001). *Les jeux et les hommes / Man, Play, and Games* (M. Barash, Transl.). University of Illinois Press. <https://voidnetwork.gr/wp-content/uploads/2016/09/Man-Play-and-Games-by-Roger-Caillois.pdf>
- Caillois, R. (2006). The Definition of Play and The Structure and Classification of Games. In K. Salen, & E. Zimmermann (Eds), *The Game Design Reader. A Rules of Play Anthology* (pp. 122–155). The MIT Press. https://nideffer.net/classes/270-08/week_01_intro/Caillois.pdf
- Caillois, R., & Halperin, E.P. (1955). The Structure and Classification of Games. *Diogenes*, 3(12), 62–75. <https://doi.org/10.1177/039219215500301204>
- Darwin, C. (2015). *A fajok eredete* (3. kiadás, Gy. Kampis, Ford.). Typotex.
- FA. / The Football Association. (2021). *The Emirates FA Cup*. <https://www.thefa.com/competitions/thefacup>
- FIFA. (2020). *Laws of the Game 20/21*. <https://digitalhub.fifa.com/m/5371a6dcc42fbb44/original/d6g1medsi8jrrd3e4imp-pdf.pdf>
- FIFA. (2022). *FIFA World Cup Qatar 2022 Match Schedule*. <https://digitalhub.fifa.com/m/7aefe2d8cee025b2/original/FWC-2022-Match-Schedule-281122.pdf>
- Földesiné Szabó, Gy., Gál, A., & Dóczy, T. (2010). *Sportszociológia*. Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kar.
- FTC. / Ferencvárosi Torna Club. (2022). *Kiestünk a MOL Magyar Kupából*. <https://www.fradi.hu/fradi.hu/kiestunk-a-kupabol>
- IIHF. / International Ice Hockey Federation. (2022a). *IIHF Ice Hockey World Championship Preliminary Round*. https://www.iihf.com/pdf/749/ihm749300_76_47_0
- IIHF. / International Ice Hockey Federation. (2022b). *IIHF Ice Hockey World Championship Play-Offs*. https://www.iihf.com/pdf/749/ihm7499900_76_10_0
- Kepner, C. H., Tregoe, B. B. (1981). *The New Rational Manager*. Kepner-Tregoe Inc.
- Komjáth, P. (2007). *Halmazelmélet*. ELTE TTK. <https://heger.web.elte.hu/matalap/KoPe-ma1-halmazelmélet.pdf>

- MLSZ. / Magyar Labdarúgó Szövetség. (2021). *Férfi felnőtt nagypályás labdarúgó Magyar Kupa és Amatőr Kupa versenykiírása* 2021/22. <https://dokumentumtar.mlsz.hu/file/dokumentumtar/3318/file/2021-2022--evi-ferfi-felnott-nagypalyas-labdarugo-magyar-kupa-es-amator-kupa-versenykiirasa.pdf>
- NSO. / Nemzeti Sport Online. (2020). *Újpest: A csapat nagy része elkapta a koronavírust, halasztást kérnek.* <https://www.nemzetisport.hu/labdarugo-nb-i/2020/10/ujpest-a-csapat-nagy-resze-elkapta-a-koronavirust-halasztast-kernek>
- NSO. / Nemzeti Sport Online. (2022a). *FINA-VB 2022, ADATBANK.* <https://www.nemzetisport.hu/vizes-vb-2022/2022/06/fina-vb-2022-adatbank>
- NSO. / Nemzeti Sport Online. (2022b). *MK: Iváncsa, Budafok, Mislény, Dunaszekcső – Kupacsodák nyomában.* <https://www.nemzetisport.hu/labdarugo-nb-i/2022/10/mk-ivancsa-budafok-misleny-duzszakcsok-kupacsodak-nyomaban>
- Rawls, J. (1971). *A Theory of Justice: Original Edition.* Cambridge, & Harvard University Press, Belknap Press. <https://doi.org/10.4159/9780674042605>
- Ritoók, Zs. (1960). *Régi görög hétköznapok.* Gondolat Kiadó.
- Sandel, M.J. (2009). *Justice. What's the Right Things to Do?* Farrar, Straus and Giroux. <https://doi.org/10.1037/e597132010-001>
- Simon, R.L., Torres, C. R., & Hager, P. F. (2015). *Fair play the ethics of sport* (4th ed.). Westview Press.
- UEFA. (2021). *2021/22 UEFA Champions League: all you need to know.* <https://www.uefa.com/uefachampionsleague/news/0265-115e77805e06-3dbc1740a323-1000--2021-22-uefa-champions-league-all-you-need-to-know/>
- Veroutsos, E. (2023). *The Most Popular Sports In The World.* <https://www.worldatlas.com/articles/what-are-the-most-popular-sports-in-the-world.html>
- Warburton, N. (2012). *A Little History of Philosophy.* Yale University Press. <https://philocyclevl.wordpress.com/wp-content/uploads/2016/10/nigel-warburton-a-little-history-of-philosophy-yale-university-press-2011.pdf> <https://doi.org/10.12987/9780300177541>
- Zimányi, R. G. (2022). *Sportszervezetek megkülönböztetése és erényalapú minősítése – középpontban az arisztotelészi legfőbb erény: az igazságosság.* Doktori értekezés. Testnevelési Egyetem Sporttudományok Doktori Iskola. <https://doi.org/10.17624/TF.2022.5>
- Zimányi, R., & Vermes, K. (2016). Happy Sport Clubs. In A. Gál, J. Kosiewicz, & T. Sterbenz (Eds.), *Sport and Social Sciences with Reflection on Practice* (pp. 117-128). AWF-ISSSS.

DOI: 10.21862/2024.SPRT.03

Hivatkozás: Biróné Ilics, K., Nagyvárad, K., Tóth, D. F., & Holanek, Z. (2024). A vállizület funkcióinak teljesítménnyel való összefüggés vizsgálata egy utánpótláskorú kézilabda csapat játékosainak körében. In Magyar, M., Patakiné Bősze, J., & Gósi, Zs. (Szerk.), *A sport határvonalai: A teljesítménytől a társadalmi hatásokig* (pp. 27–33). ELTE PPK Sport- és rekreációmenedzsment kutatócsoport. <https://doi.org/10.21862/2024.SPRT.03>

A vállizület funkcióinak teljesítménnyel való összefüggés vizsgálata egy utánpótláskorú kézilabda csapat játékosainak körében

(Examination of the Correlation of Shoulder Joint Functions with Performance among Players of a Youth Handball Team)

Biróné Ilics Katalin¹, Nagyvárad, Katalin¹, Tóth Dóra Fruzsina², Holanek Zoltán³

¹ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Sporttudományi Intézet – Szombathely

²testnevelés – angol szakos hallgató, ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Sporttudományi Intézet – Szombathely

³Győri Audi ETO KC

ABSZTRAKT

Bevezetés: A kézilabda labdajáték, amelynek során a cél a gólszerzés, amit a játékosok többféle technikával végrehajtott kapura lövéssel végeznek. A kapura lövő játékosnak az esetek nagy százalékában nincsen tiszta lövő helyzete, valamilyen ellenállásba fog ütközni a vele szemben álló védőknek köszönhetően. A váll az ütközés és a lövő erő miatt komoly erőknek van kitéve, melyek gyakran okoznak sérülést. Emiatt rendkívül fontos, hogy az ízületet körülvevő izmok megfelelően stabilizáljanak. Továbbá a lövések tökéletes kivitelezése az ízülettel megfelelő mobilitást is igényel, így ennek a kettős funkciónak kell megfelelnie.

Cél: Munkánk célja utánpótlás korú leány kézilabdázók váll mobilitásának és stabilitásának többszemponút vizsgálata, továbbá a lövőerő mérése. Összefüggést keresünk a vállizület mobilitása, stabilitása és a teljesítmény között. A kapott adatok alapján javaslatokat fogalmazunk meg az edzőknek az esetleges fejlesztésre.

Anyag és módszer: Vizsgálatunk első körébe egy kézilabda klub 16-18 éves leánysportolóit (N=14; átlag életkor 16,5 ±0,75) vontuk be. A játékosok testösszetétel és antropometriai elemzését követően a váll többszemponút mobilitás vizsgálatát végeztük. A vállizület erejének (ki-be rotáció) méréséhez ForceFrame Strength Testing System eszközt használtunk. Mértük továbbá a kapura lövés sebességét lendületszerzésből és talajról végrehajtván. Az adatok elemzéséhez SPSS 29.0 statisztikai programot használtunk.

Eredmények: A seprűnyél tesztben a játékosok eredménye jóval alul marad a referencia értékektől. Ezzel szemben a váll és csukló mobilitás tesztben kiválóan teljesítettek. Ennek a vizsgálatnak az eredménye a testalkattal mutatott összefüggést ($p < 0,05$). A jobb és baloldalra végrehajtott zipper teszt értékei között szignifikáns összefüggést találtunk ($p < 0,05$), de az eredmények nagy egyéni mintázatot mutattak. A kézilabdázók Fal Angyal próbában nyújtott eredménye 1 játékos kivételével, 34-750-al elmarad a teljes (1800) mozgástartománytól. A váll mobilitása, és a vállizületet körülvevő izmok ereje nem mutatott összefüggést a teljesítménnyel, tehát sem a talajról, sem a felugrásból végrehajtott felugrással.

Következtetés: A mintánkban szereplő játékosok a 4 tesztből egyben kiválóan, a többiben 1 játékos kivételével gyengén teljesítettek. Mivel a vállizületet körülvevő izmoknak kulcsszerepük van a mozgás végrehajtásában, miközben ezek az izmok a stabilitásért is felelősek, ezért erősnek és egyben elasztikusnak is kell lenniük. Ha ez a funkció eltolódik valamelyik irányba, az a mozgás kivitelezését befolyásolja. A tesztekben nyújtott teljesítmények eredménye közötti különbséget feltehetően ez adja, továbbá a járulékos ízületi alkotók, pl. szalagok állapota.

Bár összefüggést nem találtunk a vállizületet körülvevő izmok ereje és a lövés ereje között, ami vélhetően a kis elemszám miatt köszönhető, a sérülések elkerülése miatt fejlesztésük elengedhetetlen. Munkánkat a későbbiekben további utánpótláscsoportokra is kiterjesztjük.

KULCSSZAVAK: kézilabda, mobilitás-stabilitás, vállizület, teljesítmény

ABSTRACT

Introduction: Handball is a ball game in which the goal is to score a goal, which the players do by shooting at the goal using various techniques. The player shooting at the goal in a large percentage of cases does not have a clear shooting position, he/she will encounter some resistance thanks to the defenders facing him/her. The shoulder is subjected to severe forces due to impact and shooting force, which often cause injury. For this reason, it is extremely important that the muscles surrounding the joint are properly stabilized. In addition, the perfect execution of the shots requires adequate mobility from the joint, so it must fulfill this dual function.

Purpose: The purpose of our work is to investigate the mobility and stability of the shoulders of youth handball players from multiple perspectives, as well as to measure the shooting power. We are looking for a connection between shoulder joint mobility, stability and performance. Based on the data received, we formulate suggestions for possible development to the coaches.

Material and method: In the first part of our study, we included 16-18-year-old female athletes of a handball club (N=14; average age 16.5 ±0.75). After the body composition and anthropometric analysis of the players, we performed a multi-aspect mobility study of the shoulder. ForceFrame Strength Testing System was used to measure the strength (out-in rotation) of the shoulder joint. We also measured the speed of the shot on goal from gaining momentum and from the ground. SPSS 29.0 statistical program was used to analyze the data.

Results: In the 'Static flexibility test shoulder' the results of the players are well below the reference values. On the other hand, they performed excellently in the 'Static flexibility test shoulder and wrist'. The results of this study showed a correlation with body composition ($p < 0.05$). A significant correlation was found between the values of the 'Zipper test' performed on the right and left side ($p < 0.05$), but the results showed a large individual pattern. The results of the handball players in the 'Wall Angel test', with the exception of 1 player, fall short of the full range of motion (1800) by 34-750. The mobility of the shoulder and the strength of the muscles surrounding the shoulder joint did not show a correlation with the performance, i.e. neither with the jump from the ground nor from the jump.

Conclusion: The players in our sample performed excellently in one of the 4 tests, and poorly in the rest except for 1 player. Since the muscles surrounding the shoulder joint play a key role in performing movement, while these muscles are also responsible for stability, they must be strong and elastic at the same time. If this function shifts in one direction, it affects the execution of the movement. This is presumably what gives the difference between the results of the performances provided in the tests, and the additional joint components, e.g. condition of ligaments.

Although we did not find a correlation between the strength of the muscles surrounding the shoulder joint and the strength of the shot, which is probably due to the small number of elements, their development is essential to avoid injuries. We will later extend our work to additional Espoir groups.

KEYWORDS: handball, mobility-stability, shoulder joint, performance

1. Bevezetés

A kézilabdázás csapatsportág, melynek célja, hogy a támadó csapat játékosai (a bal szélső, a jobb szélső, a bal átlövő, a jobb átlövő, az irányító, vagy kivételes esetekben a kapus) a különböző technikai és taktikai végrehajtások után gólt szerezzen. A játékosok dobással továbbítják a labdát a csapattársaiknak és dobással juttatják a labdát a kapuba is. A különbség csupán az erőközlés nagysága és a dobás iránya között van. Habár a mai modern kézilabdában számtalan különböző dobási stílust láthatunk, valamennyi visszavezethető a hajítás klasszikus modelljéhez. Ez a hajítás pedig négy fázisból áll: lendületszerzés, dobóhelyzet kialakítása, dobómozdulat és a dobás utáni helyzet (Miltényi, 1999).

A játékosok a védőjátékosok között vagy fölött talajról, illetve levegőből próbálják a labdát a kapuba lőni. Talajról történő átlövés lehetnek a felső lövés, elhajlásos lövés és az alsó lövés. Ha a játékos a levegőből végzi az átlövést, akkor pedig felugrásokos lövésről, felugrásokos-elhajlásos lövésről, illetve felugrásokos-kanyarított lövésről beszélhetünk (Marczinka, 1994).

A váll mozgásának tekintetében a dobómozdulat számunkra most a legérdekesebb, amikor is az ívhelyzet kialakítása után a csípő fordítását a váll dinamikus előrelelendülése, majd a könyök és a csukló ostorcsapásszerű mozdulata követi. Végül az előremozgó kéz és az ujjak adják meg a végső erőt és irányt a labdának (Marczinka, 1994).

A hatékony lövés végrehajtás alapja a megfelelő mobilitás és stabilitás. Ha ezek hiányoznak, akkor energia elszivárgás (energy leaks – McGill) lép fel, ami rontja a teljesítményt. A mobilitás az izmok elaszticitásának, az ízületek mozgástartományának és a test mozgásszabadságának a kombinációja (Széll, 2017; Benkovich et al., 2019). A stabilitás az idegrendszerhez kapcsolódó fogalom, tökéletesen működő neuromuszkuláris kontrollt jelent, amely során az izmok meg tudják őrizni az ízület stabil helyzetét, vagy azt kontrolláltan tudják mozgatni (Almásy, 2023). Az ízületek a testben egymást felváltva igényelnek mobilitást és stabilitást. Az elmélet szerint a boka ízületnek mobilnak, a térdnek stabilnak, a csípőnek mobilnak, az ágyéki szakasznak stabilnak, a gerinc háti szakaszának mobilnak, a vállnak mobilnak és stabilnak kell lennie (Boyl, 2020).

2. Anyag és módszerek

Munkánk célja: Utánpótlás korú leány kézilabdázók váll mobilitásának és stabilitásának többszemponútú felmérése, továbbá a lövőerő mérése. Összefüggést keresünk a vállízület mobilitása, az ízületet mozgó főbb izmok ereje, és a teljesítmény között. A kapott adatok alapján javaslatokat fogalmazunk meg az edzőknek az esetleges fejlesztésre.

Kérdésselvetés: Megfelelő váll mobilitással rendelkeznek-e a vizsgálatban résztvevő utánpótlás korú játékosok? Befolyásolja-e, és ha igen, milyen mértékben a vállízület mobilitása és stabilitása a teljesítményt?

Vizsgálatunkat egy élvonalbeli kézilabda klub 16-18 éves leány játékosával (N=14; átlag életkor 16,5 ±0,75) végeztük. A játékosok antropometriai paramétereinek felvételét követően (Martin & Saller, 1957; Weiner & Lourie, 1969) a váll többszemponútú mobilitását és stabilitását elemeztük. Az alkalmazott mobilitás tesztek: Static flexibility test shoulder (Seprűnyél teszt), Static flexibility test shoulder and wrist (váll és csukló mobilitás teszt), Zipper teszt, Wall Angel (Fal angyal) teszt. A váll stabilitás teszteket a Vald ForceFrame Strength Testing System segítségével végeztük: berotáció - internal rotation, kirotáció - external rotation (Vald Pty Ltd., 2024). Mértük továbbá a kapura lövés sebességét lendületszerzésből és talajról végrehajtva sebességmérő rendszerrel.

Az adatok elemzéséhez SPSS 29.0 matematikai statisztikai programmal dolgoztunk (átlag, szórás, Pearson-korreláció).

A testalkat meghatározásához a Heath-Carter-féle módszert (Carter, 2002) alkalmaztuk. A módszer a testalkatot 13 kategóriába sorolja a három komponens egymáshoz viszonyított értékei közötti azonosságok, illetve különbségek alapján. Az I. komponens a relatív kövérséget, a II. komponens a relatív robosztusságot, míg a III. komponens a relatív nyúlánkságot jelenti.

A sportolók szomatotípusának meghatározásához Farnosi (1990) javaslata szerint elég 6 testalkati kategóriát felállítani: centrális, kiegyensúlyozott, mezomorf, endo-mezomorf, ekto-mezomorf, endomorf, ektomorf (De Garay és mtsai, 1974 alapján Farnosi, 1990).

A váll mobilitás tesztek protokollja a következő:

1. *Static flexibility test shoulder- Seprűnyél:* A seprűnyél tesztben a sportoló mindkét kezével vállszélességben tartja maga előtt a seprűnyelet. A sportoló kinyújtja a karjait a feje fölött, majd hátra viszi a háta mögé. Lehetővé kell tenni, hogy a kezek végig csússzanak a nyélen, amíg a nyél nem érinti a farizmot. Rögzítjük a távolságot a sportoló hüvelykujjai hegyei között, illetve a vállszélességet. A vállméretet ki kell vonni a hüvelykujjak közötti távolságból (Mackenzie, 2005).

2. *Zipper teszt:* A zipper tesztben a sportoló a gerinc vonalában egy egyenes botot tart, az egyik, öklöbe szorított karjával a váll fölött., a másik karjával a csípő mögött. A két öklét a boton csúsztatva próbálja meg közelíteni egymáshoz. A végponton a két hüvelykujj közötti távolságot mérjük cm-ben. A mérést a másik oldalra is el kell végezni (Cook et al., 2010).

3. *Static flexibility test shoulder and wrist - váll és csukló mobilitás teszt:* A hasonfekvésben végrehajtott statikus váll mobilitás tesztben a játékos magastartásban 1 méteres botot fog. Feladata a botot a lehető legmagasabbra emelni úgy, hogy az orr a talajon maradjon. A függőleges távolságot mérjük cm-ben, ameddig a pálcá a padlótól a legközelebbi magasságig emelkedik (Mackenzie, 2005).

4. *Wall Angel teszt:* Az alany a falnak háttal ülésben helyezkedik el. A fejének, a hátának és a keresztcsontnak a falhoz kell érnie, a lábai pedig kényelmes helyzetben lehetnek. Ezután a karjait U tartásban kell megemelnie úgy, hogy a kézhat és az alkar a falhoz érjen. A kart a falon felfelé kell csúsztatnia addig, amíg a helyzetet meg tudja tartani, illetve teljes magastartásig. A teszt értékelése a 0-1800-ig történik. A mérést goniométerrel végeztük, illetve a végrehajtásról fotót készítettünk. Szögmérő applikáció segítségével ellenőriztük az eredményt (Sports Physicians Orthopedics and Rehabilitation of Texas, 2024).

Munkánkat az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Kutatásértékelési Bizottságának irányelvei alapján végeztük. Az engedély száma 2023/102.

3. Eredmények

A vizsgálatban résztvevők (N=14) átlag életkora $16,5 \pm 0,75$. Testmagasság átlaguk $166,62 \pm 6,06$ cm, testtömeg átlaguk $65,22 \pm 10,34$ kg. Testzsír %-uk (TZS%) $25,12 \pm 4,37\%$. Várható felnőttkori testmagasságuk átlaga $168,71 \pm 6,03$ cm. Ülőmagasságuk átlaga $88,63 \pm 2,15$ cm, karhossz átlagértékük $70,51 \pm 3,72$ cm. 4 játékos domináns dobókarja a bal, míg 10 főé a jobb. Testalkati típusuk szerint 8 sportoló endo-mezomorf, 3 fő endomorf, 3 fő centrális testalkati típusba tartozik.

A váll mobilitás tesztekben nyújtott eredményüket az 1. táblázat mutatja.

1. táblázat: A váll mobilitás tesztek eredményei

N=14	Static flexibility test shoulder (cm)	Zipper bal (cm)	Zipper jobb (cm)	Static flexibility test shoulder and wrist (cm)	Wall Angel (fok)
Átlag	38,96	10,33	10,29	45,93	130,25
Szórás	16,75	6,73	7,46	13,50	16,23
Minimum	4,2	0	0	29	105
Maximum	77,4	20,5	24,5	65	168

Forrás: saját kutatás és szerkesztés (2024)

A Static flexibility test shoulder, azaz a seprűnyél teszt leírásnak megfelelően a legjobb vállmobilitással az rendelkezik, akinél a legkisebb értéket mértük. Mackenzie (2005), Johnson és Nelson (1986) táblázatát adaptálva a teszt normál referencia értékeit nők (women) számára az alábbiak szerint határozta meg (2. táblázat):

2. táblázat: Normatív adatok a váll rugalmassági teszthez

Értékelés	Nők (cm)
Excellent	<5
Good	9,5-5,00
Average	13,00-9,74
Fair	17,75-12,99
Poor	>17,75

Forrás: Mackenzie (2005) – a táblázat adaptálva Johnson B. L. & Nelson J. K. (1986). Practical Measurements for Evaluation in PE (4th Ed.) című kiadványából.

A vizsgálatban résztvevő lányok közül 1 sportoló kivételével (4,2 cm) minden eredmény elmarad a táblázatban szereplő értékektől.

A Zipper teszttel szemléltethető a lapocka és háti szakasz mozgékonyasága, a háti gerinc és a bordakosár egymást kiegészítő működése. Az eredmények utalnak a mellizom (kis és nagy) rövidülésére. A tesztben a legkisebb eredménnyel rendelkezők a sikeresebbek. A két oldal (jobb és bal) eredménye között szignifikáns ($p < 0,05$) összefüggést találtunk, de nem volt összefüggés a domináns kar és a tesztben nyújtott teljesítmények között. 4 játékosnak a bal, míg 10-nek a jobb a lövő karja (domináns). Az eredmények mindkét oldal esetében nagy szórás értéket, tehát egyéni mintázatot mutatnak.

A Static flexibility test shoulder and wrist, statikus váll és csukló mobilitás tesztben a bot minél magasabbra emelése megfelelő mobilitást feltételez. A vizsgálatban résztvevők átlag eredménye 45,93 cm, a legjobb egyéni eredmény 2 játékosnál 64, illetve 65 cm. Mackenzie (2005) referencia érték táblázatában a kiváló eredmény 11,75 cm felett van, amit a kézilabdázó lányok mindegyike jelentősen túlszárnyalt.

A Wall Angel tesztben a legnagyobb szögfok (1800) elérése a cél. A játékosok átlag értéke 130,250. 1 játékos eredménye közelíti meg a teljes mozgástartományt, a többiek eredménye ettől 34-750-al marad el.

A váll mobilitás tesztekben nyújtott teljesítményeket összevetettük a legfontosabb antropometriai paraméterekkel. Összefüggést csak a Static flexibility (hasonfekvésben bot emelés) teszt és a testalkat között találtunk ($p < 0,05$).

A vállízület stabilitás vizsgálatának, illetve a lövőerő mérésének eredményeit az alábbi 3. táblázat mutatja.

3. táblázat: A váll stabilitás és a lövőerő eredményei

N=14	Berotáció (internal rotation) bal (N)	Berotáció (internal rotation) jobb (N)	Kirotáció (external rotation) bal (N)	Kirotáció (external rotation) jobb (N)	Lövőerő talajról (km/h)	Lövőerő felugrásból (km/h)
Átlag	95,88	103,09	117,76	116,22	76,46	79,46
Szórás	12,42	15,87	21,77	22,77	5,23	8,96
Minimum	70	75,5	98	96	70	62
Maximum	84	137,37	124,75	152,5	84	96

Forrás: saját kutatás és szerkesztés (2024)

Az összefüggésvizsgálatok elvégzése a bal és jobb berotáció (internal rotation) között, a bal és jobb kirotáció (external rotation) között szignifikáns korrelációt mutatott ($p < 0,01$). További összefüggést találtunk a talajról és a felugrásból végrehajtott lövés eredmények, illetve a jobb kirotáció és a bal berotáció között ($p < 0,05$).

A testalkati paraméterekkel való összefüggésvizsgálat eredménye szerint szignifikáns a korreláció a jobb és bal berotáció és a testtömeg ($p < 0,05$), a jobb oldali berotáció és a testalkat ($p < 0,05$) között, illetve a jobb oldali kirotáció és a testalkat között ($p < 0,05$).

A váll mobilitása, és a vállízületet körülvevő izmok ereje nem mutatott összefüggést a teljesítménnyel, tehát sem a talajról, sem a felugrásból végrehajtott felugrással.

4. Összefoglalás

A hatékony mozgásvégrehajtás az ízületek megfelelő mobilitását vagy stabilitását feltételezi. A vállízület mindkét követelménynek megfelel, kellő mobilitással és megfelelő stabilitással kell rendelkeznie.

A váll-vállövi komplexum teljes egységet alkot, amely a kar-kéz szabad mozgását biztosítja a térben. A mozgások végrehajtásában az izmoknak hangsúlyos szerepük van, miközben ugyanezen izmoknak kell a mozgáshoz szükséges stabilitást is biztosítani (Balogh, 1999).

Munkánkban élvonalbeli magyar kézilabda klub utánpótlás csapatának játékosait vizsgáltuk azért, hogy a legjobb teljesítményhez szükséges paramétereket megtaláljuk. Jelen vizsgálatunkban a vállízület mozgástartományát több módszerrel elemeztük. Stabilitását az ízületet körülvevő izmok erejének mérésével végeztük.

A Static flexibility test shoulder and wrist (hasonfekvésből bot emelés) tesztben minden játékos eredménye meghaladta a referencia érték felső határát, ellenben a többi tesztben teljesítményük alul maradt (1 játékos kivételével).

Az említett tesztben hasonfekvésben szagitális síkban flexio (hajlítás) történik, a lapocka kifelé csúszik, és kifelé fordul. A többi tesztben a vállöv mozgása összetett, több mozgás kombinációjából jön létre.

A seprűnyél tesztben a vállízületben circumductio jön létre, mely során flexio - extensio, abductio - adductio szélső lehetőségeinek kihasználásával a kart egy kúppalást mentén körül tudjuk hordozni. A vállízületet körülvevő izmoknak kulcsszerepük van a mozgás végrehajtásában, miközben ezek az izmok a stabilitásért is felelősek, ezért erősnek és egyben elasztikusnak is kell lenniük. Ha ez a funkció eltolódik valamelyik irányba, az a mozgás kivitelezését befolyásolja. A tesztekben nyújtott teljesítmények eredménye közötti különbséget feltehetően ez adja, továbbá a járulékos ízületi alkotók, pl. szalagok állapota.

Mivel a tesztek egyben mobilizálják is a vállízületet, javasoljuk a gyakorlatok alkalmazását az edzésprogramban.

Bár mintánkban összefüggést nem találtunk a vállízületet körülvevő izmok ereje és a lövés ereje között, a sérülések elkerülése miatt fejlesztésük elengedhetetlen.

Munkánkat a későbbiekben további utánpótláscsoportokra is kiterjesztjük.

5. Felhasznált irodalom

- Almásy, Cs. (2023). *A boldog gerinc*. Jaffa Kiadó.
- Balogh, I. (1999). *Mozgás ABC. Kineziológiai alapismeretek*. Magánkiadás.
- Benkovics, E., Ivicsics-Dienes, V., Fritz, P., Marczinka, Z., Ökrös, Cs., Pozsonyi, Zs., Schandl, G., & Schuth, G. (2019). *Erőnléti edzés a kézilabdázásban*. Kék Európa Stúdió Kiadó.
- Boyl, M. (2020). *Funkcionális edzés újrátöltve*. Jaffa Kiadó.
- Carter, J. E. L. (2002). *The Heath-Carter Anthropometric Somatotype. Instruction Manual*. San Diego State University Department of Exercise and Nutritional Sciences. <https://www.mdthinducollege.org/ebooks/statistics/Heath-CarterManual.pdf>
- Cook, G., Burton, L., Kiesel, K., Rose, G., Bryant, M. F., & Torine, J. (2010). *Movement: Functional movement system: Screening, assessment, corrective strategies*. On Target Publications.
- Farmosi, I. (1990). A testalkat. In J. Mészáros (Szerk.), *A gyermeksport biológiai alapjai* (pp. 69-85). Sport.
- Mackenzie, B. (2005). *101 Performance Evaluation Tests*. Electric World plc. <https://poruniskamab.github.io/download/101.pdf>
- Marczinka, Z. (1994). *Kézilabdázás. Egy átfogó tanulmány a játékról*. Trio Budapest Kiadó.
- Martin, R., & Saller, K. (1957). *Lehrbuch der Anthropologie in systematischer Darstellung I* (3. kiadás). Gustave Fischer Verlag.
- Miltényi, M. (1999). *A mozgatórendszer funkcionális anatómiája*. Magyar Testnevelési Egyetem.
- Sports Physicians Orthopedics and Rehabilitation of Texas. (2024). What Is the Wall Angels Exercise? <https://sportsmedtexas.com/blog/what-is-the-wall-angels-exercise/>
- Szél, G. (2017). Funkcionális mozgásminta szűrés alkalmazása az atlétikában. <https://atletika.hu/sites/default/files/masz/dokumentumok/egeszsegugy/masz-eukonferenciaszellgaborazfmsfunkcionalismozgasminta-szuresrendszerbemutatasa.pdf>
- Vald Pty Ltd. (2024). ForceFrame Strength Testing System. <https://valdperformance.com/products/forceframe>
- Weiner, J. S., & Lourie, J. A. (1969). *Human Biology: A Guide to Field Methods* (9. kiadás). IBP Handbook, No. 9. Blackwell Scientific.

DOI: 10.21862/2024.SPRT.04

Hivatkozás: Mayer, K. (2024). Ironman távú triatlonosok motivációjának bemutatása. In Magyar, M., Patakiné Bősze, J., & Gósi, Zs. (Szerk.), *A sport határvonalai: A teljesítménytől a társadalmi hatásokig* (pp. 34–43). ELTE PPK Sport- és rekreációmenedzsment kutatócsoport. <https://doi.org/10.21862/2024.SPRT.04>

Ironman távú triatlonosok motivációjának bemutatása *(Exploring the Motivation of Ironman Distance Triathletes)*

Mayer Krisztina

Miskolci Egyetem, Egészségtudományi Kar, Alkalmazott Egészségtudományok Intézete,
Testnevelési Intézeti Tanszék

ABSZTRAKT

A tanulmány az ironman távot (3,8 km úszás, 180 km kerékpározás, 42,2 km-es futás) teljesítő triatlonosok sporttevékenységébe és annak pszichológiai háttérébe enged betekintést, különös tekintettel a motivációra. A vizsgálati mintát 26 fő (22 férfi és 4 nő) alkotta, átlagos életkoruk $47,23 \pm 6,61$ volt.

Célkitűzés: A kutatás kvalitatív módszer alkalmazásával tárja fel az ironman távú triatlon verseny teljesítése mögött húzódó motívumokat.

Eredmények: Az eredmények arra engednek következtetni, hogy az ironman távot teljesítő triatlonisták belső motivációval rendelkeznek. Vonzza őket a kihívás keresése, a saját teljesítőképesség határának a megismerésének lehetősége, a sikerélmény átélése, a flow élmény megtapasztalása és egy hasonló érdeklődésű emberek alkotta csoportba tartozás érzése.

KULCSSZAVAK: triatlon, ironman táv, motiváció, kihívás, határok megismerése

ABSTRACT

This study provides an insight into the sports activity of triathletes completing the ironman distance (3.8 km swim, 180 km bike ride, 42.2 km run) and its psychological background, with a special focus on motivation. The study sample consisted of 26 participants (22 men and 4 women) with an average age of 47.23 ± 6.61 .

Aim: This research uses a qualitative method to explore the motivation behind completing ironman distance triathlon races.

Results: The results suggest that triathletes who complete the ironman distance have intrinsic motivation. They are challenge seekers, attracted by the opportunity of pushing their own limits, by experiencing success, by the feeling of flow and the feeling of belonging to a group of people with similar interests.

KEYWORDS: triathlon, ironman distance, motivation, challenge, pushing boundaries

1. Bevezetés

A triatlon három részből áll: úszásból, kerékpározásból és futásból. A három versenyszámot egymás után, pihenés nélkül kell teljesíteni, és a versenyidőbe a két szám közötti átlötözés ideje (az ún. depóidő) is beleszámít (Gósi, 2011). A triatlon történetének kezdete Scott Tinley (1999) triatlon történet szerint az 1920-as évek Franciaországának versenysorozatához nyúlik vissza, amelynek akkori elnevezése „Les trois sports” („A három sportág”) volt.

Napjainkban többféle távban teljesíthető. A sprint táv 0,75 km úszásból, 20 km kerékpározásból és 5 km futásból épül fel. Az olimpiai táv 1,5 km úszásból, 40 km kerékpározásból és 10 km futásból áll. A féltáv vagy középtáv 1,9 km úszást, 90 km kerékpározást és 21,1 km futás tartalmaz. A hosszú táv, vagy ironman táv 3,8 km úszásból, 180 km kerékpározásból és egy maratoni táv (42,2 km) lefutásából áll (Kelényi, 2020). Rendeznek ultra távú triatlon versenyeket is, mint pl. a dupla ironman, vagy az ironman táv többszöröse (Gergelyfi, 2014).

A triatlon Bősze és Fritz (2011) besorolása szerint is egy népszerű szabadtéri (outdoor) sporttevékenység, amely fiatalokat és idősebbeket egyaránt vonz. A triatlon és azon belül az ironman távú triatlon versenyek népszerűsége az elmúlt évtizedekben folyamatosan nőtt. A résztvevők száma évről évre gyarapszik Magyarországon is a nagyatádi ironman távú eXtremeMan elnevezésű versenyen. Az 1990-es ironman távú triatlon versenyen Nagyatádon még csak 33 résztvevő ért célba, 10 évvel később már 170-en teljesítették a távot, 2010-re már közel 400 célba érkező volt, 2017-ben érték célba a legtöbben, 605-en. A koronavírus járványt követően kicsit visszaesett a teljesítők létszáma, az elmúlt 4 évben 260-400 között ingadozott a finisherek száma (eXtremeMan, 2024).

A magyar triatlonisták egy szűkebb csoportja minden évben, egy forró nyári napon Nagyatádon vág neki az ironman táv teljesítésének. Ez az év fénypontja számukra, egész évben erre készülnek, és ezért edzenek fáradhatatlanul. Ez a verseny és megméretetés lebeg a szemük előtt, amikor januárban elkezdnek edzeni, hidegben, szélben, nem ritkán esőben, hóban vagy akár jégen. Ők „átlagemberek”, nem élsportolók, nem profi sportolók, abban az értelemben, hogy hétfőtől péntekig a munkahelyükön dolgoznak, és a szabadidejükben készülnek fel a versenyekre. „Átlagemberek”, de átlag feletti sportteljesítményt visznek véghez.

Mi motiválja őket? Mi viszi őket tovább a nehézségek ellenére? Mennyit és miért edzenek? Miért tűrik a fájdalmat? Miért indulnak el újra és újra? Mit akarnak bizonyítani? És kinek? Mit éreznek a célban? Mit éreznek, mikor „legyőzik önmagukat”? Miért van szükségük erre az érzésre? Ezekre a kérdésekre keresem a választ jelen kutatásomban, amely az ironman távot rendszeresen teljesítő triatlonistákkal foglalkozik.

2. Szakirodalmi áttekintés

A rendszeres fizikai aktivitás számos egészségügyi problémát előzhet meg (Tóth, 2021). A sportmozgások hatására csökken az elhízás mértéke, továbbá az izomgyengeség és az osteoporózis kialakulásának esélye is (Csinády, 2019). A fizikai aktivitás jótékony hatással van a kardiovaszkuláris rendszerre is (Csinády, 2019; Tóth, 2021). A testmozgás az egész testben fokozza a vérkeringést, így az agyban is, amely segíti a szellemi frissességet és a gondolkodást (Fritz, 2019).

A fizikai egészségmegőrzés mellett a rekreációs edzések célja lehet továbbá a szellemi felüdülés és a mentális egészségvédelem is (Fritz, 2019). A sport segít a stresszel való megküzdésben, valamint csökkenti a szorongást a testkép jobb megítélésének köszönhetően (Boros és Kalmárné Rimóczi, 2011). A pandémia ideje alatt is megfigyelhető volt, hogy a sportmozgást igyekezett fenntartani mindenki, még ha ez az egyedül végezhető tevékenységekre is korlátozódott (Gösi és Magyar, 2021). Továbbá a sportmozgás fokozza a jóllét-érzést is (Pate et al., 1996). A jóllét-érzés fokozásához nagymértékben járul hozzá a társakkal, közösségben végzett sporttevékenység (Csinády, 2019; Patakiné Bősze, 2023a; Patakiné Bősze, 2023b), a(z) utcai futóversenyek során kialakuló flowélmény hatására is (Patakiné Bősze et al., 2018). A sport jelentős ágazattá növekedett az elmúlt évtizedekben, akár a versenysportot, akár a szabadidősportot vizsgáljuk (Gösi és Bukta, 2020). Közülük a futás kifejezetten kapcsolódik még a társadalmi felelősségvállaláshoz is (Gösi és Magyar, 2019).

Egyes szerzők szerint az emberek szeretnek maguk elé célokat tűzni és kihívások elé állítani a fizikai teherbírásukat és ezáltal önértékelésüket (Mueser, 1998; Kil et al., 2014). Janke és munkatársai (2006) rámutattak arra, hogy a szabadidős sporttevékenységeknél az egészségmegőrzés nagyon fontos motivációs tényező.

Meg kell azonban említeni, hogy az ironman távú triatlonozás gyakori kimerültséggel, testi és lelki stresszel, valamint sérülés lehetőségével jár együtt. Felmerül a kérdés, hogy a triatlonisták miért folytatják ezt a tevékenységet a fájdalom és kellemetlenség ellenére? Mi motiválja ezeket a sportolókat egy ilyen sok energiát követelő tevékenységben való részvételre?

A tanulmányok kiemelik a motivációt, mint kulcsfontosságú tényezőt a rendszeres testmozgás fenntartásában (Hagger és Chatzisarantis, 2008; Aaltonen et al., 2012). Korábbi tanulmányok alapján azt mondhatjuk, hogy a fiatalok és az idősebbek számára is fontos motivációs tényező az egészség fenntartása (Dacey et al., 2008; Caglar et al., 2009). Ez a fajta tevékenység azonban már meghaladja a szokásos kikapcsolódást, és feltételezi néhány egyéb motiváló tényező jelenlétét.

3. Anyag és módszerek

Keresztmetszeti online kérdőíves vizsgálatot végeztem 2024. februárjában.

A vizsgálati minta 26 főből állt (22 férfi és 4 nő); a vizsgálati személyek átlagos életkora $47,23 \pm 6,61$ év volt.

A vizsgálatba kerülés kritériuma volt a legalább 1 sikeres ironman távú triatlon verseny teljesítése.

A résztvevőket tájékoztattam a vizsgálat céljáról, az anonimitásról és a részvétel önkéntes jellegéről. A részvételért nem adtam ellenszolgáltatást.

A vizsgálati személyek leíró statisztikai adatait az 1. táblázat mutatja be.

1. táblázat: A vizsgálati személyek bemutatása

Átlag (SD) és gyakoriság	Vizsgálati személyek
A minta nagysága	26
Átlagos életkor (év)	$47,23 \pm 6,61$
férfi: nő arány (fő)	22:4
Triatlonozással eltöltött évek száma (év)	$14,12 \pm 9,85$
Hetente edzéssel töltött idő (óra)	$10,23 \pm 3,17$
Eddigi sikeres ironman távú triatlon versenyek száma (db)	$10,50 \pm 8,70$

Forrás: saját kutatás és szerkesztés (2024)

A résztvevők információt adtak nemükről, életkorukról, beszámoltak arról, hogy mióta triatlonoznak, hetente hány órát töltenek edzéssel, és eddig hány ironman távú triatlon versenyt teljesítettek.

Kérdéseim fókuszában az állt, hogy mi motiválja őket ebben a sok időt és nagy energiabefektetést igénylő sportágban való részvételre.

A beszámoló elemzésének módszere tartalomelemzés volt.

A tartalomelemzés a beavatkozásmentes vizsgálati eljárások csoportjába tartozik. Lehetőséget nyújt a mélyebb, rejtett üzenetek, összefüggések feltárására. A módszer azon az eljárásen alapul, hogy a kutatás során meg kell határozni elemzési egységeket, és ezeket kategóriákba kell sorolni. A kvalitatív tartalomelemzés esetében a kódolás nem előre meghatározott kategóriák szerint történik, hanem ezek a kategóriák az elemzés folyamán alakulnak ki (Mayer, 2017).

4. Eredmények

A kihívás keresése és a saját teljesítőképesség határainak megismerése szinte minden egyes vizsgálati személynél megjelent, mint motivációs tényező. A „Mi motiválja, miért csinálja?” kérdésre olyan konkrét válaszokat kaptam, mint például:

- *„Ez a sport és az ironman táv nekem a saját határain megtalálását jelenti.”* (56 éves, 10-szeres ironman teljesítő férfi)
- *„A célom a határain feszegetése, és legyőzni önmagam.”* (55 éves, 6-szoros ironman teljesítő férfi)
- *„Mindig keresek egy célt, amit teljesíteni akarok, amiért küzdök. Ezen kívül szeretnék példát mutatni elsősorban a gyerekeimnek.”* (42 éves, 17-szeres ironman teljesítő férfi)
- *„Engem elsősorban a kihívás vonz.”* (38 éves, 19-szeres ironman teljesítő férfi)
- *„Szeretem megismerni a határait. Vonz a kihívás.”* (42 éves, 16-szoros ironman teljesítő férfi)
- *„Szeretem a kihívásokat.”* (46 éves, 14-szeres ironman teljesítő férfi)
- *„Barátok, verseny, kihívás.”* (55 éves, 32-szeres ironman teljesítő férfi)

A kihívás keresés mellett hangsúlyos volt a sikerélmény átélésének a vágya is. Például:

- *„A legjobb érzés átmenni a célvonalon, ezért dolgozom egész évben.”* (50 éves, 18-szoros ironman teljesítő férfi)
- *„A finisher pólóért csinálom.”* (43 éves, 15-szörös ironman teljesítő férfi)

Több triatlonista beszámolójában megjelent az „önmagával lét” élménye, a külvilág kizárása, a flow- vagy áramlat-élmény. Az áramlat-élményt (flow), azaz a tökéletes élményt olyan élményként írhatjuk le, amely együtt jár egy olyan érzéssel, amely által az emberek képesek megbirkózni az előttük álló feladattal egy szabályokhoz kötött cselekvésrendszerben, ahol folyamatos visszajelzésben van részük. Az emberek ekkor olyan erősen összpontosítanak arra, amit éppen csinálnak, hogy közben semmi másra nem tudnak gondolni. Nem foglalkoznak saját magukkal, nem törődnek a problémáikkal. Ilyenkor ideiglenesen eltűnik az én-tudat, az időérzék eltorzul. Az ilyen élményt nyújtó tevékenység jutalomértéke olyan magas, hogy pusztán önmagáért a tevékenységért végzik az emberek. Ez egy olyan állapot, amikor az egyén teljesen elmerül abban, amit csinál, nem foglalkozik saját énjével, csak és kizárólag a tevékenységre koncentrál, annak érdekében mozgósítja az erőforrásait. Az áramlat- vagy flow-élmény kapcsán a képességek összhangban vannak a célokkal, valamint az egyén képességei és a feladat nehézsége között is egyensúly van. A flow-élményt tudatos fókusz jellemzi, az időérzék torzulása, valamint a szituáció feletti kontroll érzése (Csíkszentmihályi, 2001).

- *„Itt csak magammal foglalkozhatok, nagyon sok a külső teher, és itt végre csak magamra figyelhetek, »hallhatom« a gondolataim, tervezhetem a céljaimat!”* (39 éves, 3-szoros ironman teljesítő nő)
- *„Szeretek nyerni, szeretem azt a bizonyos »flow« érzést.”* (30 éves, 2-szeres ironman teljesítő nő)

Szintén gyakran került említésre a társaság, a közösséghez tartozás élménye. Például:

- *„Szeretem az edzéseket, sok barátom van hasonló érdeklődési körrel.”* (51 éves, 1-szeres ironman teljesítő nő)

Többen említették, hogy ez a sport biztosítja számukra a testi-lelki egészségmegőrzést.

- „Ez a sport tart egyben szellemileg és fizikálisan.” (51 éves, 1-szeres ironman teljesítő nő)
- „Szeretek versenyezni, szeretek mozogni, szeretem, hogy karban tart.” (54 éves, 14-szeres ironman teljesítő férfi)

Érdekelt az is, vajon ki hogyan kezdte el ezt a sportágat. A következő történet jól illusztrálja, hogy milyen fontos a belső motiváció mellett a társak szerepe is:

- „Eljött az első megmérettetés, ami nem volt más, mint a nyíregyházi autómentes nap keretein belül rendezett kb. 40-50 kilométeres bringázás. A srácoknak ez egy sima verseny volt, de nekem maga a Tour de France. Tudtam, hogy erősebbek nálam, de én elterveztem, hogy nem szakadok le, és a sráccal együtt beérek a képzeletbeli célba. Óriási szenvedések árán, de beértem. Ettől a pillanattól már nem volt kérdés, hogy versenyezni akarok, újra és újra át akartam élni azt a mámorító, adrenalinnal telepumpált érzést, amit csak a versenyzés adhatott. Ettől a perctől kezdve minden versenyre elmentem ahová csak lehetett, és szépen lassan fejlődtem. ... Azóta eltelt 13 esztendő, és én még mindig ugyanazzal a szeretettel és izgalommal várok minden versenyt. Sok barátot szereztem és sok segítséget kaptam ezektől az emberektől. Annyit, amennyit talán soha nem tudok viszonzni, de amikor versenyzek és a dobogó valamelyik fokára lépek, értük is emelem a kezemet a magasba, mert ha ők nincsenek, akkor most talán én sem művelhetem ezt a sportot.” (45 éves, 1-szeres ironman teljesítő férfi)

Volt, aki számára szinte elképzelhetetlen volt ennek a távnak a teljesítése, és úgy gondolta, hogy erre csak egy élsportoló lehet képes:

- „Az első hatás az »ironman«-nel kapcsolatban még nagyon fiatal koromban ért, körülbelül az 1990-es évek közepe felé. Ekkor történt, hogy az egyik haver látta a tévében, hogy emberek úsztak valami nagyon sokat, kerékpároztak 180 km-t, és »levezetésnek« futottak egy maratont, azaz 42,2 km-t. Mi akkor ezt nem hittük el, nevetünk azon, hogy ilyen létezik, és úgy gondoltuk, hogy akik ezt teljesítik, valami szuper képességű emberek, teljesen nyilvánvaló módon örültek, és kizárólag élsportolók lehetnek. Ez az egész dolog így régen a fejemben volt, aztán közelebb került hozzám, amikor találkoztam egy igazi »ironman«-nel.” (50 éves, 18-szoros ironman teljesítő férfi)

Akad olyan triatlonos is, aki először a futás világába kóstolt bele és onnan lépett a triatlon felé.

- „A Nike Félmarton hangulata és a teljesítés mámorja elindított az úton. Először maratonokkal kezdtem, majd 2009-ben már ott topogtam a Gyékényesi-tó partján, igaz még csak páros váltóban. Mondanom sem kell, a hangulat és az élmények egyértelművé tették számomra, hogy egy év múlva visszajöjjek egyéniben is meghódítani az atádi terepet. Tudtam, hogy valószínűleg ez lesz az én sportom, így a mai napig is inkább a triatlon versenyek élveznek prioritást, bár néhány futó versenyen is rajthoz állok felkészülési jelleggel. Az első nagyatádi egyéni teljesítem óta egy év kivételével minden évben részt vettem rajta a mai napig, de van még mellette tíz máshol behúzott ironman-em is. Emellett a legbüszkébb talán az atádi egyéni dobogómra vagyok, illetve arra, hogy többször sikerül 10 óra alatt célba érni.” (50 éves, 25-szörös ironman teljesítő férfi)
- „A történetem 2014-ben kezdődött. Nem mintha addig nem sportoltam volna, gyerekkoromtól sokat mozogtam, ezt az életmódot örököltam a szüleimtől vagyon helyett. A versenyzés csak középiskolás bajnokságok szintjén ment, felnőve pedig le is tettem róla, mert akkoriban a szabadidős sportolóknak még nem voltak ilyen lehetőségeik, mint most, és ami volt, én azzal sem találkoztam. Egy vasárnap délután a Keletiből a Nyugatiba mentem át éppen, amikor lezárásba ütköztem – a Spar Budapest Maraton mezőnye haladt el előttem.

Tisztán emlékszem, mit éreztem akkor: irigységet és sóvárgást azok iránt, akik ott küzdöttek a távval.

Az volt a tervem, hogy jövőre lefutom a maratont. Ezzel a gondolattal jártam ki edzeni a barátságtalan téli napokon, és reménykedve vártam a 2015-ös évet.

Beneveztem a Spar Budapest Maratonra, és 2015 őszén beálltam a 4 órás iramfutók mögé. Nagyon jó élmény volt az első maraton, 3:57 idővel értem be.

Ez nyilván lendületet adott a folytatásra, így tovább edzettem, és bekapcsolódtam a helyi versenyekbe is.” (52 éves, 5-szörös ironman teljesítő nő)

- *„Egy barátommal, akivel együtt futottam maratont, 2004 februárjában kitaláltuk, hogy jövőre elmegyünk a nagyatádi ironman-re. Akkor még internet nem nagyon volt, fogalmunk sem volt, mire vállalkozunk. Postán neveztünk, és csekken fizettük be a pénzt. Úszni eljártunk a főiskolára, 1500 métereket úsztunk, futás volt sok, de 14 km volt a legtöbb. Kerékpár max. 90 km. Ő közben lebetegedett, csak én mentem el a versenyre. Csak kapkodtam a fejem, milyen szálkás, áramvonalas emberek voltak ott, valószínűleg én voltam a legvállasabb jelentkező akkor a kb. 84 kilommal. A verseny előtti előadásokon sok újdonságot hallottam. Az úzás és bringa jól ment, kb. 1:10 meg 5:45, de a futáson többször is meghaltam, az 6 óra körül volt. De büszke voltam, hogy meg tudtam csinálni oly tudatlanul és kevés edzéssel.” (52 éves, 4-szeres ironman teljesítő férfi)*

Több triatlonos már gyerekként is rendszeresen sportolt, de aztán hosszabb időre eltávolodott a rendszeres sporttevékenységtől, mielőtt újból az élete szerves részét képezte.

- *„Hét éves koromtól 16 éves koromig atletizáltam, rövidtávfutó voltam. 23 éves koromban abbahagytam az aktív sportot, a futást csak 2012-ben kezdtem újra. Az első félmaratonomat 2013-ban, az első maratonomat 2014-ben futottam. 2015-ben egy kórsa ötlettől vezérelve elhatároztam, hogy Nagyatádon fogok indulni »IronMan« versenyen.” (49 éves, 2-szeres ironman teljesítő férfi)*

Akad olyan triatlonos is, aki teljesen a nulláról kezdte a felkészülést:

- *„Öt évvel ezelőtt egy barátom első ironman teljesítésére készült. A nagy napot ámulva néztem végig és folyamatosan erről beszéltem. Erre a feleségem: »Miért csak nézed és beszélsz róla? Csináld te is!!« És nekilendültem! 1 perc séta – 1 perc futás. Aztán jött az első egyben 3 km-em. Majd elhántam magam a végére... Igen, innen kezdtem. Mindent a nulláról kellett kezdeni. Bárki is elgondolkodik azon, hogy meg tudja-e csinálni, akkor mondom, hogy tuti! Ha nekem sikerült, akkor Neked is. Igen, kell bele munka, de ha megvan a cél és a kitartás, akkor az csak az idő kérdése.” (55 éves, 1-szeres ironman teljesítő férfi)*

Van olyan triatlonos, aki fogyási céllal kezdett sportolni, és fokozatosan növelve a távot jutott el az ironman távú triatlon versenyekhez:

- *„Amikor elkezdtem futni, a testtömegem elérte a 96 kg-ot. Szerettem enni és megittam akár napi 1,5 liter szénsavas üdítőt is. Az éves orvosi felülvizsgálatokon már évek óta 150/90-et mutatott a vérnyomásmérő. Nyaranta izzadtam, mint a ló, lépcsőzésnél már az első emelet után kapkodtam a levegőt. Reggel-délben-este, és még 10 órakor is a tányért teleszedve ettem. Egy nap egyik barátom elment futni a konditerembe, magamban közben arra gondoltam, hogy én is meg tudom csinálni, hiszen régebben futottam, most is csak menni fog. Lementem hát a konditerembe, ráálltam a futógépre, és futás közben rájöttem, hogy semmi kondim sincs. De azért a futás jól esett, felpeszdült a vérem, jobban éreztem magam. Hát így kezdődött...”*

Aztán elkezdtem kerékpározni, és nyáron úszni is. Kitűztem célul a nagyatádi IRONMAN-t, amit 2012-ben teljesítettem is.

Azóta is kitartottam emellett: célok, elszántság, motiváció, nincs olyan, hogy túl hideg van, vagy túl meleg van. Ha sokat dolgozom, akkor kevesebbet futok, de a napi feszültséget le kell vezetni, ebben a rohanó világban kicsit kikapcsolódni, futás közben a kedvenc zenédet hallgatni. Elmenni esőben, korán felkelni, a napodat beosztani. A céljaim még megvannak, motivált vagyok, és ha már egy embert is meg tudtam mozditani, akkor megérte.” (46 éves, 13-szoros ironman teljesítő férfi)

Van olyan sportoló, aki csak egyszer szerette volna teljesíteni az ironman távot, de aztán évekig versenyzett:

- *„Szóval Nagyatád, amiről sokáig csak annyit tudtam, hogy egy magyar városka, valahol a horvát határ közelében, majd 2009-től - egy év kivételével - évről-évre visszajárok ide picit kínozni magam, rendszerint a nyár legforróbb napján. Első évben páros váltóban, majd 2010-től már egyéniben. Valahol itt lenne vége a sztorinak, ha az első elképzeléseimet valósítom meg, hiszen anno csak egy versenyt terveztem teljesíteni. De olyan ez, mint a sör: egy sosem elég. Így még egyszer visszamentem, de ott meg sikerült olyan jó időt mennem, hogy onnantól a teljesítés inkább átcsapott versenyzési formába. Ezzel sikerült is szintet lépniem önmagam »kínzásában«, hiszen a sima teljesítés is rengeteg munkával, lemondással és küzdelemmel jár, de az időeredményért vagy a korosztályos helyezésekért meccsezni annyit jelent, hogy a reggeli Gyékényesi-tó partján lévő ágyúdörrenéstől számítva el is hagyom a komfortzónámat, és általában nem is térek vissza bele a célig, de sokszor inkább még a verseny utáni két napig.” (50 éves, 25-szörös ironman teljesítő férfi)*

Az ironman táv mellett rendeznek dupla ironman távon is versenyeket, amely már szinte felfoghatatlan mennyiségű idő- és energiabefektetést, állóképességet és ezzel együtt kitartást, elszántságot, frusztráció-tűrést igényel. Egy válaszadó ezzel kapcsolatos motivációja az alábbi:

- *„A dupla ironman úgy kezdődött, mint az első maraton. Összeültünk a 2011-es nagyatádi verseny után az akkor még kisszámú nyíregyházi ironmannel, aztán ott valahogy szóba került, hogy van ilyen is. Arról beszélgettünk, hogy na erre vajon hogyan kell felkészülni? Néhány ital után megjön az ember bátorsága, többen mondták, hogy akkor ők megcsinálják, mire én, hogy »Ne hülyéskedjete, akkor jövök én is!« Ezek után beneveztem a 2012-es orfűi duplára, részben azért is, hogy motiváljam magam, mert akkor már túl régóta pihengettem.” (48 éves, 13-szoros ironman és 1-szeres dupla ironman teljesítő férfi)*

5. Megbeszélés és következtetések

A tanulmány a rendszeresen triatlonozó, és legalább egy ironman távú versenyt teljesítő triatlonisták sportmotivációját tárta fel. Mi motiválja őket? Mi a céljuk? Mit szeretnek benne? Hogyan kezdték el ez a sportágat? Ezekre a kérdésekre kerestem a választ.

Az ironman távú triatlont teljesítők egyedülálló közösséget alkotnak, amely olyan egyénekből áll, akik évente közel 500 órát töltenek edzéssel, futással, kerékpározással, úszással, erősítéssel, nyújtással. Többségük éveken, akár évtizedeken keresztül fenntartja ezt a teljesítményt. Fizikai teljesítményük elképesztő.

Ez a tanulmány átfogó képet nyújt azokról a triatlonistákról, akik már legalább egyszer felkészültek az ironman távra, és sikeresen teljesítették azt.

A triatlon népszerű a fiatalok és az idősebbek körében is, ebben a mintában a középkorúak és a férfiak felülreprezentáltak voltak.

Az ironman táv megtételének motivációjával kapcsolatban arra a következtetésre juthatunk, hogy a motívumok főként belső (intrinsic) eredetűek. A teljesítők a célban egy érmet és egy teljesítést igazoló, úgynevezett finisher pólót kapnak, azonban ez nem olyan külső jutalom, amely motiválná őket, inkább élvezetből (személyes jutalomért) teszik. Lényegében a tevékenység, annak fizikai és mentális vonatkozásaival együtt, önmagában a jutalom.

Az ironman-ek meg akarják élni a sikerélményt, a teljesítés örömét, meg akarják ismerni saját határaikat vagy akár túllépni azt. Túllépnek a komfortzónájukon, és mindezek segítik őket az önbecsülés, önértékelés fokozásában. Nem befolyásolja őket az időjárás, eszükbe sem jut kihagyni az edzéseket vagy magát a versenyt a rossz időjárás (eső, erős szél, hideg víz stb.) miatt.

Motivációs tényezőként az egészségvédelmet (testi és lelki szinten is) és a társas interakciókat is megemlítették, de leginkább a lelkesedés és az elszántság rajzolódott ki, és a teljesítés öröme, mint elsődleges motívum.

Az ironman távot teljesítő triatlonosok motivációját vizsgálva azt láthatjuk, hogy többségük úgy érzi, ez egy életforma számukra, ami egyensúlyt hoz az életükbe.

Sokakat vonz a saját határainak átlépése és ezáltal önmaguk legyőzése.

Fontos számukra a flow élmény, a „kiüresedett fej érzése”, amikor csak az adott tevékenységre koncentrálnak. Csíkszentmihályi (2001) elmélete alapján az egyének akár kitörő örömet is éreznek egy adott feladat megoldása közben. Nem törődnek magukkal; nem törődnek a problémáikkal. Ebben az esetben az öntudat átmenetileg eltűnik; az időérzék eltorzul. Az ilyen élményt nyújtó tevékenység jutalomértéke olyan magas, hogy az emberek magáért a tevékenységért teszik, még ha ez nehéz vagy veszélyes is. Ez egy olyan állapot, amikor az egyének teljesen elmerülnek abban, amit csinálnak, nem foglalkoznak önmagukkal, és egyedül és kizárólag a tevékenységre összpontosítanak, erre mozgósítják erőforrásaikat és maximalizálják teljesítményüket.

A hosszú távú triatlon növeli a frusztrációs toleranciát, segít a késleltetésben, türelemre és toleranciára tanít a fájdalmak, nehézségek elviselése által. Növeli az énhatékonyságot és az énerőt, ezáltal fokozza az önértékelést és az önbizalmat.

Az ironman-ek egy különleges közösséget alkotnak, akik számára teljesen természetes, hogy a kemény edzések a mindennapjaik részét képezik.

Ezek a triatlonosok végtelenül elszántak, képesek szembeszállni az időjárás viszontagságaival, a táv nyújtotta nehézségekkel, és képesek nap mint nap legyőzni a saját gyengeségeiket. Az úton-levés öröme („Az út maga a cél”) és a célba-érés mámorító érzése mindenért kárpótolja őket. Tanulmányom az ő életvitelükbe és ennek pszichológia háttérébe engedett betekintést.

Az egyik 18-szoros ironman teljesítő férfi egy triatlon indulóban foglalta össze érzéseit, melynek egyik versszaka ennek a tanulmánynak a zárógondolata is lehet:

*„Feltűnik a szalag, cél van ráírva.
Fáradt testedet már csak az akarat hajtja.
Ezt vártad egy éve, erre készültél.
Eljött a te időd, megdicsőültél.”*

6. Felhasznált irodalom

- Aaltonen, S., Leskinen, T., Morris, T., Alen, M., Kaprio, J., Liukkonen, J., & Kujala, U. (2012). Motives for and barriers to physical activity in twin pairs discordant for leisure time physical activity for 30 years. *International Journal of Sports Medicine*, 33(2), 157-163. <https://doi.org/10.1055/s-0031-1287848>
- Boros, Sz., & Kalmárné Rimóczi, Cs., (2011). A szabadidő-eltöltési szokások testi énképre gyakorolt hatásai. *Kalokagathia* 49(2-4), 118-128.
- Bősze, J., & Fritz, P. (2011). A rekreációs mozgásanyaga. In Fritz, P. (Szerk.), *Mozgásos rekreáció. Rekreáció mindenkinek I.* (189-232. o.). Bába Kiadó.
- Caglar, E., Canlan, Y., & Demir, M. (2009). Recreational Exercise Motives of Adolescents and Young Adults. *Journal of Human Kinetics*, 22, 83-89. <https://doi.org/10.2478/v10078-009-0027-0>
- Csikszentmihályi, M. (2001). *Flow – Az áramlat. A tökéletes élmény pszichológiája.* Akadémiai Kiadó.
- Csinády, A. (2019). Gerontofitness – A rendszeres testmozgás jótékony hatása az idősödő emberek testi-lelki egészségére. *Magyar Gerontológia*, 11(37-38), 53-64. <https://doi.org/10.47225/mg/11/37-38./7904>
- Dacey, M., Baltzell, A., & Zaichkowsky, L. (2008). Older Adults' Intrinsic and Extrinsic Motivation Toward Physical Activity. *American Journal of Health Behavior*, 32(6), 570-582. <https://doi.org/10.5993/AJHB.32.6.2>
- eXtremeMan. (2024). *Finisherek évlisztája.* <https://www.extremetour.hu/finisherekevlisza>
- Fritz, P. (2019). A rekreáció fogalma, rendszertani felosztása. In P. Fritz (Szerk.), *Alapfogalmak és jelentéseik a rekreáció területén. Rekreáció mindenkinek III.* (pp. 29-41). Miskolci Egyetemi Kiadó.
- Gergelyfi, R. (2014). *Triatlon.* <https://mitsportoljak.hu/triatlon/>
- Gösi, Zs. (2011). A triatlon versenyképessége. In T. Sterbenz, & G. Szöts (Szerk.), *Sportágak versenye* (pp. 111-119). Magyar Sporttudományi Társaság.
- Gösi, Zs., & Bukta, Zs. (2020). A sport civil szervezetei mint az elmúlt évtized nyertesei. *Civil Szemle*, 17(2), 59-68. <https://www.civilszemle.hu/wp-content/uploads/2020/06/63-Civil-Szemle-20202-3.pdf>
- Gösi, Zs., & Magyar, M. (2019). Jótékony futás: A társadalmi felelősségvállalás megjelenése futó sporteseményeken. *Recreation*, 9(1), 28-30. <https://doi.org/10.21486/recreation.2019.9.1.4>
- Gösi, Zs., & Magyar, M. (2021). Hogyan változtak szellemi és fizikai rekreációs szokásaink a 2020-as tavaszi korlátozások alatt. In Zs. Gösi, Sz. Boros, & M. Magyar (Szerk.), *Sport a Covid-19 pandémia árnyékában: Tanulmányok a sporttudományok témaköréből* (pp. 54-64). Akadémiai Kiadó. https://mersz.hu/dokumentum/m822sport_1/ <https://doi.org/10.1556/9789634546610>
- Hagger, M., & Chatzisarantis, N. (2008). Self-determination Theory and the psychology of exercise. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 1(1), 79-103. <https://doi.org/10.1080/17509840701827437>
- Janke, M., Davey, A., & Kleiber, D. (2006). Modeling Change in Older Adults' Leisure Activities. *Leisure Sciences*, 28(3), 285-303. <https://doi.org/10.1080/01490400600598145>
- Kelényi, Sz. (2020). *Triatlon – A három sport.* <https://sportagvalaszto.hu/triatlon-a-harom-sport/>
- Kil, N., Stein, T. V., & Holland, S. M. (2014). Influences of wildland-urban interface and wildland hiking areas on experiential recreation outcomes and environmental setting preferences. *Landscape and Urban Planning*, 127, 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2014.04.004>
- Mayer, A. (2017). *A tartalomelemzés módszere.* <https://spssabc.hu/kutatasi-modszerek/tartalomelemzes-modszere>

- Mueser, R. (1998). *Long-Distance Hiking: Lessons from the Appalachian Trail*. International Marine / Ragged Mountain Press.
- Patakiné Bősze, J. (2023a). *Jól-létre törekvés annak segítő, valamint hátráltató tényezői*. Habilitációs disszertáció. ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Neveléstudományi Doktori Iskola.
- Patakiné Bősze, J. (2023b). Mozogj többet a jól-létedért, avagy a fizikai aktivitás és a well-being összefüggései. In M. Magyar, & Zs. Gósi (Szerk.), *VI. Sport - Tudomány - Egészség: "Szabad az idő" - Fókuszban a fizikai aktivitás. Absztrakt kötet* (pp. 11-12). ELTE PPK Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet.
- Patakiné Bősze, J., Rákóczi, M., Boros, Sz., & Szabo, A. (2018). Opposite psychological states associated with running in solitude and street race participation. *European Journal of Physical Education and Sport Science*, 4(4), 1220411. <https://doi.org/10.5281/ZENODO.1220411>
- Pate, R. R., Heath, G. W., Dowda, M. & Trost, S. G. (1996). Associations between physical activity and other health behaviors in a representative sample of US adolescents. *American Journal of Public Health* 86(11), 1577–1581. <https://doi.org/10.2105/ajph.86.11.1577>
- Tinley, S. (1999). *Triathlon: A Personal History: a Visual History*. Velo Press.
- Tóth, M. (2021). Fizikai aktivitás és civilizációs betegségek különböző életkorokban. *Magyar Gerontológia*, 13(különszám), 7–8. <https://doi.org/10.47225/mg/13/kulonszam/10568>

DOI: 10.21862/2024.SPRT.05

Hivatkozás: Kassay, L., Boros, Sz., Juhász, I., Dömötör, Á., & Kovács, K. (2024). A strandkézilabda termékfejlesztési kihívásai. In Magyar, M., Patakiné Bősze, J., & Gósi, Zs. (Szerk.), *A sport határvonalai: A teljesítménytől a társadalmi hatásokig* (pp. 44–61). ELTE PPK Sport- és rekreációmenedzsment kutatócsoport. <https://doi.org/10.21862/2024.SPRT.05>

A strandkézilabda termékfejlesztési kihívásai (*Product development challenges of beach handball*)

Kassay Lili¹, Boros Szilvia¹, Juhász István², Dömötör Ágnes¹, Kovács Katalin¹

¹ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet

²Magyar Kézilabda Szövetség

ABSZTRAKT

A strandkézilabda szakág – dinamikus nemzetköziesedése következtében – a fejlődése számára ideális földrajzi, klimatikus adottságú és nagy népességű országokban is egyre népszerűbb. Az adottságoknak köszönhetően akár egész évben lehet versenyeket, bajnokságot szervezni, mely összecsapásokon az amatőr játékosok mellett a hivatásos sportolók is pályára lépnek, a válogatott színeiben nemzetközi versenyeken szerepelnek. A szakág teljes sportszakmai vertikuma kialakítható, a működéshez szükséges üzleti háttér megteremthető. Noha vízparttal és hosszú hónapok nyári melegével nem rendelkeznek, az elmúlt két évtizedben a strandkézilabdában az európai és magyar válogatottak – a teremkézilabda, illetve játékosai és nézői sikerének köszönhetően – kiemelkedően sikeresek voltak. Most komoly sportszakmai és operatív jellegűek kihívások előtt állnak mind a homokon, mind pedig az intézményrendszer és az ifjúságfejlesztési rendszer működésében is.

Jelen kutatás a hazai és külföldi szakemberekkel készített félig strukturált mélyinterjúk keretében a kihívásra adható válaszlehetőségeket járja körbe. A vizsgálat azzal a feltételezéssel élt, hogy a magyarországi finanszírozási előnyből fakadóan (TAO) a strandkézilabdával a klubok a teremkézilabdát tudják támogatni, azt kiegészítve a sportágat népszerűsíteni, tömegesíteni, a szponzorokat szélesebb kínálattal kiszolgálni. Azáltal is jelentős a közösségépítő képessége, hogy a terem sportolók lemorzsolódását lassítja, a sportágtól egyébként eltávolodókat a sportág közelében tartja. Az érintettek elsősorban a szakág sportszakmai fejlesztésében látják a termékfejlesztési feladatokat. A működtetésben is érintettek számára a finanszírozási kérdéseknek számtalan olyan részlete látszik, amelyeket figyelembe kell venni. A kezdő lépések megtételéhez szükséges investíció forrása – amennyiben a támogatás nem az olimpiai program stabil résztvevőjének státuszából fakad – kérdéses.

KULCSSZAVAK: *termékfejlesztés, márka, márkaépítés, sportmarketing, strandsportok, strandkézilabda*

ABSTRACT

As a result of the dynamic internationalization of beach handball, beach handball is becoming increasingly popular in countries with a large population due to the ideal geographic and climatic features for development. Thanks to the conditions, competitions and championships can be organized all year round, in which professional athletes participate in national and international competitions in addition to amateur players. The entire professional vertical of the field can be formed, and the business background necessary for operation can be created. Although they don't have a beach or long months of summer heat, in the last two decades the European and Hungarian national teams have been extremely successful in beach handball – thanks to the success of indoor handball and its players and spectators. Now they are facing serious sports-professional and operational challenges both on the sand and in the operation of the institutional system and the youth development system.

The present research explores possible responses to the challenge in the context of semi-structured in-depth interviews with domestic and foreign experts. The investigation assumed that, due to the funding advantage in Hungary (TAO), clubs can support indoor handball with beach handball, in addition to, popularising the sport, and serving sponsors with a wider range. Its community builder ability is also significant in that it slows down the dropout of indoor athletes and keeps those who would otherwise distance themselves from the sport close to the sport.

The stakeholders see the product development issues primarily in the sports professional development of the field. For those involved in the operation, there are countless details of the financing issues, which should be taken into consideration. The source of the investment necessary to take the initial steps – if the support is not arising from the status of a stable participant in the Olympic program – is questionable.

KEYWORDS: *product development, brand, branding, sports marketing, beach sports, beach handball*

1. Bevezetés

A nemzetközi szövetség által képviselt dinamikus sportágfejlesztésnek köszönhetően a teremkézilabda sportági sikerei mellett a strandkézilabda szakág jelenléte is erősödik. A strandkézilabda az 1990-es évek elejének Olaszországában jött létre meghatározott szabályok megalkotásával és a versenyek megszervezésével a strandkézilabda (Dénes és Petőváry, 2009). 1990-ben az Olasz Kézilabda Szövetség kidolgozta a szabályokat – a gyors, látványos, akrobatikus strandkézilabdának kereteket adva. Az első EHF strandkézilabda Európa-bajnokság (2000) megrendezésével az európai szövetség hivatalos sportágává vált (EHF, é.n.). Az ezredfordulót követően, 2002-ben stratégiai fordulat következett be a sportág életében a hivatalos strandkézilabda-szabályok elfogadásával. Az egységes szabálykönyv megnyitotta a fejlődést bármely ország strandkézilabdázói számára. 2005-ben a Világjátékok részeként megrendezték az első Strandkézilabda világbajnokság összecsapásait. Ezzel a világeseményel azonos időszakban elindult a versenyszervezés szisztematikus fejlesztése – korosztályonként, országonként bajnokságokkal, ligákkal (Bon és Pori, 2020).

A Nemzetközi Kézilabda Szövetség (IHF) kiemelten kezeli a sportág olimpiai reprezentációját. A nemzetközivé válás céljának az eléréséhez az Ifjúsági Olimpia hivatalos programján (IHF, 2018), az ANOC World Beach Games versenyprogramján (EOC, 2019), valamint az európai versenysportolók számára négyévente megrendezett European Games multisport eseményen (European Games 2023 Ltd., 2023) keresztül vezetett az út. Az út csúcspontját a Nyári Olimpiai Játékok programjának keretein belül rendezett verseny jelentené. Ennek elérésére az IHF kérelemmel fordult a Nemzetközi Olimpiai Bizottság felé, kérve a strandkézilabdának a 2024-es párizsi Nyári Olimpiai Játékok hivatalos programjába való felvételét (IHF, 2020; MTI, 2020), illetve a 2028-as Los Angeles-i Olimpia programjára (IHF, 2023) való felterjesztését. A 2024-es párizsi Nyári Olimpiai Játékokon végül bemutatkozhatott a strandkézilabda: a bemutatkozó tornán 48 játékos léphetett pályára, köztük 2 női és 3 magyar férfi magyar sportoló (MKSZ, 2024).

A strandkézilabda szakág ambíciói között szerepel a hivatalos olimpiai sportággá válás elérése. A lehetőség különösen azoknak kínál gyümölcsöző belépést, mely országoknak a teremkézilabdában szűkösek az infrastrukturális adottságai, eredményeik alapján nem domináns szereplői az indoor kézilabdának, ugyanakkor az időjárás és az élő/épített vízfelület partja kedvező körülményeket teremt az outdoor szakág művelői számára.

A nemzetközi szinten kiemelkedő sporteredményeket felmutató hazai strandkézilabda szakágnak és a nagy múlttal, hagyományokkal, a domináns klub- és válogatott szintű eredményekkel büszkélkedő teremkézilabda szakág viszonyának, együttműködésének, egymáshoz kapcsolódásának lehetséges megoldásait és kimeneteleit szándékozik feltárni a több fázisban szervezett kutatás.

Jelen tanulmány a hazai és nemzetközi szakvezetés által megfogalmazott problématerképre, a termékfejlesztés fogalmának és elemeinek értelmezésére, valamint a termékfejlesztési kihívásokra, lehetőségek megismerésére fókuszál.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1. Nemzetközi strandkézilabda termékfejlesztési törekvése

A 2024-es Párizsi Nyári Olimpiai Játékokon bemutató sportágként szerepelt a strandkézilabda a versenyprogramban. A Nemzetközi Olimpiai Bizottság (IOC) a döntésekor a bemutató sportág inkluzivitását, a nemek közötti egyensúly megteremtését, a fiatalok bevonásának lehetőségét, a látványosságot, kreativitást, valamint a közösségi médiában való jelenléte mérlegeli. A Los Angeles-ben rendezendő Nyári Játékok bemutató sportágairól 2023. végén döntött az IOC. A 2022. augusztusában beadott, kilenc sportágot tartalmazó listán nem szerepelt a strandkézilabda (Livingstone, 2022).

2.2. A magyar kézilabda termék-portfóliója

A Magyar Kézilabda Szövetség 2022-2028-as időszakot átölelő stratégiájának (MKSZ, 2021) kiemelten kezelt területe a sportági termék-portfólió gondozása. A portfóliónak központi terméke maga az MKSZ, főtermékei a válogatottak, az első- és másodosztályú felnőtt bajnokságok, a Magyar Kupa, illetve a Liga Kupa. A termék-portfólió fontos eleme a Gyermekek és kisiskolás kézilabda versenyrendszer. A hazai rendezésű nemzetközi versenyek a jogtulajdonosokkal való együttműködésből és a közös szervezésből fakadóan lehetőségeket kínálnak know-how átvételre, fejlesztések indítására. A szurkolói csoportok kiszolgálását és elköteleződésüknek látható formát kínálnak a merchandising-termékek, a Szurkolói klub tervezett hálózatának kialakítása. Új célközönségek bevonásának kihívásaira többek között az Over The Top (OTT) kialakításával, a Fantasy Handball mobilapplikációs játék fejlesztésével kíván válaszolni.

A strandkézilabda 1999-ben eresztett gyökeret Magyarországon (Dénes és Petőváry, 2009). 2002-ben már képviseltette magát a nemzeti válogatott a Spanyolországban rendezett Európa-bajnokságon. A strandkézilabda eredménylistája válogatott szinten kiemelkedő, csaknem minden nemzetközi tornán éremért játszanak a csapatok. Az utánpótlás strandkézilabdaválogatottak is jelentős sikereket értek el eddig a szakág fennállása óta. Nemzeti Strandkézilabda Bajnokság és a Magyar Kupa a hazai szakág két fő versenye. A rövid szezon miatt (június-július-augusztus) a bajnoki fordulók és kvalifikációs versenyek egyben, adott esetben az európai klubversenyrendszernek (EBT-tornák) is része (MKSZ, 2023).

A Magyar Kézilabda Szövetség támogatja a strandkézilabda válogatottak felkészülését és versenyzését, elsősorban a teremkézilabda klubokra és játékosokra támaszkodva. Az elképzelések szerint a kézilabda outdoor és indoor szakágai ki tudják egészíteni egymás munkáját. A gyerekek bevonására már táborokat szerveznek, s igyekeznek a már kézilabdázó játékosokkal és az edzőkkel is megismertetni és megértetni a strandkézilabda szakmai lehetőségeit, megszerettetni a játékot (MOB, 2018).

2.3. A strandkézilabda mint termék Magyarországon

A kézilabda két szakága „hasonló, mégis más sportág”, hiszen a játékosok közötti kontakt léte vagy hiánya alapvetően meghatározza a két sportág jellegét. A teremkézilabdát a nyers és dinamikus erővel lehet leírni, míg a strandkézilabda a szép játékra, a fair play és a non-contact érvényesülésére helyezi a hangsúlyt. A magyar strandkézilabda bajnokság vegyes rendszerben kerül lebonyolításra. A versenyek során mindenki találkozhat mindenkivel, és megtapasztalhatja a válogatott játékosok ellen való küzdelem során, hogy hol tart a világit saját magához is viszonyítva (MKSZ, 2021).

Megoldandó, hogy miként lehet az NB I-es és NB I B-s klubok együttműködését megnyerni a játékosaik strandkézilabdázásának támogatásához. A szakág nem akarja magát a teremkézilabda elé helyezni, az együttműködés azonban a teremben versenyzők számára is előnnyel szolgál, mert erősíti a sérülések prevencióját, eszköz a kiégés ellen, élményt nyújt a jó időben versenyzés lehetőségével (MKSZ, 2023).

2.4. Sporttermék, sportszolgáltatás

A csapatsportokban a „core” termék – mindaddig, míg a nézők alapvetően a helyszínen fogyasztották a sportot – a mérkőzés ÉS az összecsapás kimenetelének a bizonytalanságából adódó szórakozás. (S. Mason, 1999; Kaynak et al., 2008; Giroux et al., 2017). Mind a két elem fontos a sporttermék meghatározásában, mert „a sportban a termék fogyasztása kísérletező és érzelmi jellegű” (Kaynak et al., 2008, 338. o.). Ennek a tapasztalatnak, élménynek az intenzitása nemcsak létrehozandó a terméken keresztül, de növelhető is márkaasszociáció segítségével helyi, regionális és nemzeti szinten egyaránt. A technológiai fejlődésből és mediatizációból fakadóan a bevételi források megszorodtak. Ezek biztosítására többféle terméket alakítottak ki az érintettek. A csapatok között a pályán folyik a verseny, azonos bajnokságon belüli sportszervezetek között viszont minimális a gazdasági verseny. A menedzsereknek tudatosítaniuk kell, hogy a fogyasztóik mit tekintenek terméknek, és kit tekintenek versenytársnak (S. Mason, 1999).

2.5. Strandkézilabda, mint termék

A szakirodalmi részterületek visszatükrözik a szakág fejlődésének irányát és ütemét. A még disszertációk formájában megjelenő tanulmányok alapvetően a sportági filozófia alapjait rögzítik. Eszerint a strandkézilabda egy egyszerű, fair play-t követő, természetközeli játék, kevés korlátozó elemmel, kevés adminisztrációval, egyszerűek szabályokkal, sok napsütéssel, jókedvvel, strand életmóddal (Bon és Pori, 2020).

Napjainkra a szakág elmozdult a turizmus-szabadidősport, örömjáték felől a világos szervezeti struktúrával és menedzseléssel, versenyrendszerrel és szabályokkal, szabályzatokkal keretezve működő sportág irányába. Egyes feltételezések szerint „a strandkézilabda talán önálló sportággá válik – a jövőben már nem lesz a [hagyományos terem] kézilabda része” (Bon és Pori, 2020, 105. o.).

A strandon üzhető játékok azonban nem csak a szabadidősportolókra, de hivatásos sportolókra is nagy vonzerővel bírnak az egészséges fizikai aktivitás, sportolás öröme, attraktivitásán, barátokkal eltöltött idő élményén keresztül. A strandröplabda nyújtotta előkép alapján könnyen elképzelhető a csapatban való sportolás öröme, valamint a csapatban való játékhoz szükséges képességek jelentősége: a gyorsaság, pontos mozgás rugalmasság, egyéni akciók összehangolása a csapattársak gondolkodásával (Bělka et al., 2015).

A strandkézilabda az időjárási adottságok közepette, a kialakított pontozási rendszer motiváló irányítása mellett, valamint a játék belső logikájából fakadó intenzív együttműködéssel (a játékosok a szabályok adta kereteken belül interakcióban állnak egymással, miközben egyéni megoldásokat választanak) egy pillanatról-pillanatra változó, önmagát szabályozó szerveződést mozgatnak. Mindenki alkalmazkodik a helyzethez, adottságokhoz, körülményekhez, a stratégia-taktika-technika és megoldások összefüggésrendszerben igyekszik versenyelőnyhöz jutni. Ez a fajta intenzitás jellemző megkülönböztető jegye a sportágnak (Modolo et al., 2022).

2.6. Termékfejlesztés, szolgáltatásfejlesztés

A termék- és/vagy szolgáltatásfejlesztés kiindulópontja a termék, illetve szolgáltatás mibenlétének tudatosítása. A fizikai termékkel szemben a szolgáltatás „megfoghatatlan”, „érinthetetlen”, ebből a jellemzőjéből fakadóan nem elkülöníthető, nagyon rövid időn belül romlandó, ugyanaz a szolgáltatás az érintettek eltérő érzékeléséből fakadóan nagyon változékony, variábilis. A vevőnek nincs esélye a vásárlást megelőzően megvizsgálni, hogy mit vesz. A szolgáltatás „gyártása” és fogyasztása azonos időben történik (Shekar, 2007).

A szolgáltatást konkrét (fizikai) terméként kellene kezelni, és nem valamiféle elmosódott minőségként. Ennek megfelelően kellene kifejleszteni, megformálni, specifikálni, konfigurálni, modularizálni, összekapcsolni, márkázni, árazni, értékesíteni és eljuttatni a fogyasztóhoz. Ez a lépéssorozat nemcsak a fogyasztó szemszögéből, megközelítéséből elvégzendő feladat, de azt is pontosan kell tudni, hogy a cég ezt miként tudja megcsinálni. Ez a szervezeti tudás azonban nem egy-egy „piacorientált részleg” (marketing, értékesítés, szolgáltatók) önálló feladata, hanem az úgynevezett C-vezetők felelőssége (Wirtz, 2021). A folyamat standardizálást, valamint márkázást jelent – a szervezeten belüli együttműködést igényelve.

A versenyképes, versenyelőnyökkel rendelkező szolgáltatás a piaci igények vezérelte szolgáltatás. A legjobb szolgáltatást azok kínálják, akik a legkomplexebb, a fogyasztókat és a szolgáltatókat magukat is bevonó fejlesztési folyamattal rendelkeznek (Shekar, 2007).

A termékfejlesztéshez felhasználói információk (is) szükségesek, mely preferenciák, igények, kérdések és kérések ismerete nélkül a fejlesztés, innoválás nem lehetséges. Az innovációk elsősorban a fogyasztótól, kevésbé magától a gyártótól származnak. (Piller és Walcher, 2006; Shekar, 2007). Ezért lényegesek azok a fejlesztési folyamatok, amelyek a felhasználók részvételére támaszkodnak (Piller és Walcher, 2006).

A skandináv sporttermék-fejlesztések vizsgálata során négy felhasználói-fogyasztói csoportot azonosítottak, úgy mint 1.) innovátor felhasználókat, 2.) professzionális felhasználókat, 3.) lelkes amatőröket, valamint 4.) a szenvedélyes termék-előállítókat. A kutatói meglátás szerint az úgynevezett „lead usereket”, amolyan hangadókat feltétlenül be kell vonni a fejlesztési folyamatba, mert ők sokkal hamarabb szembesülnek azokkal az igényekkel, amikkel az átlagfelhasználó csak később. A felhasználó termékfejlesztésbe való bevonása nagyon sok ágazat sajátja, mert már szembesültek azzal a jelenséggel, hogy a vállalaton belül generált fejlesztések egyáltalán nem azonosak a fogyasztói innovációkkal (Kotro et al., 2010).

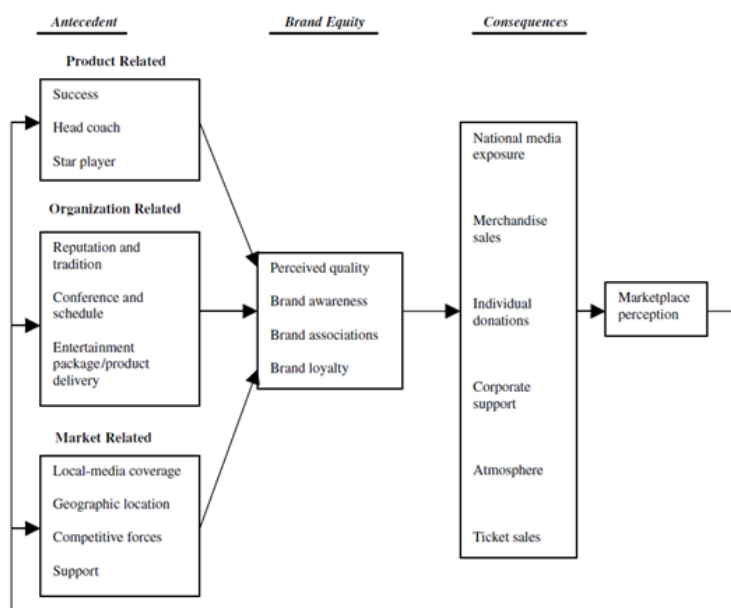
A termék-, illetve szolgáltatásfejlesztésben lényegében ugyanazokat az állomásokat kell bejárniuk az előállítóknak. Ezek az állomások: 1.) Probléma azonosítása, ötletgenerálás 2.) Konceptió fejlesztés és értékelés 3.) Üzleti elemzés 4.) Fejlesztés és tesztelés 5.) Piaci tesztelés 6.) Kereskedelmiesítés 7.) Utólagos értékelés (Shekar, 2007). Szignifikáns különbség csak az aktivitásokban jelentkezik. *A felhasználókat és a munkatársakat a kezdetektől be kell vonni a fejlesztésbe.* Ha ez a fázis hiányzik a szolgáltatásnál, akkor nem lesz sikeres a fejlesztési folyamat (konceptió kialakításától kezdve, a piaci jelenlét meghatározó irányvonalán keresztül a konkrét fejlesztési tevékenységekkel bezárólag). A fejlesztés döntő eleme *a folyamat menedzsmentje és a munkavállalók kiválasztása.* Szem előtt tartandó jelenség a szolgáltatás esetében, hogy a kidolgozott szolgáltatás és a fogyasztók reagálása, bekapcsolódása annak fogyasztásába, gyakran hosszabb idő eltelte után kezd összekapcsolódni. *A szolgáltatás kialakítása gyorsabb, mint a felhasználók „felzárkózása” a vásárlási lehetőségre* (Shekar, 2007). A sikertelen szolgáltatásfejlesztés gyakran a hiányzó folyamatokban, illetve a hiányzó marketingben keresendő.

2.7. Márka, sportmárka

A csapatsportok alapterméke a mérkőzés és a kimenetel bizonytalanságából fakadó szórakozás. A nézőkre való hatást, a mérkőzés „következményeit” azonban éppen a sporttermék lényegét jelentő bizonytalanság okán nagyon nehéz meghatározni és kiszámíthatóan előre jelezni. Ezt az *információ-hullámmást* hivatott a márka kiegyenlíteni, megerősíteni. Csökkenti a fogyasztói döntés kockázatát és költségét. Az azonnali felismerhetőség, a következetes és megbízható minőségi standardok ígéretét nyújtja, „értéket ad a termékhez mind a fogyasztó, mind pedig a gyártó számára. (...) A cég legfontosabb értéke a márka, és „a menedzsereknek a márkáik menedzselésére kell koncentrálniuk az erőfeszítéseiket.” (Kaynak et al., 2008, 338. o.). A márkával tudja észrevétetni és stabilan megkülönböztetni magát a terméket, szolgáltatót a gyártó. Hasznos asszociációkat generál, minőséget feltételez (Giroux et al., 2017). Ennek a stabilitásnak az alapja a szisztematikus termék-, illetve márkafejlesztés.

A cégek médiumként tekintenek a sportra, mely médiumon keresztül elérik a célcsoportjukat, és akiknek a szemében meg tudják különböztetni magukat a versenytársaikhoz képest. A cégek számára a (csapat)sportok a generált közönségük és a sportáguk népszerűsége okán fontosak. A sportszervezetnek tudatosan kell kezelnie a *sportmarketing kettős értelmezését*: 1.) a klubok, csapatok, szövetségek számára a sportmarketing a sport [mint termék és márka] marketingelését jelenti. 2.) A cégek számára a sportmarketing a sporton [mint médian keresztül] marketingelést jelent a saját fogyasztóik megszólítására. A sportmarketingnek ez a második jelentése a szponzoráció (Kaynak et al., 2008).

Mivel a csapatsport alaptermékét-szolgáltatását *fogyasztók az ismertség, percepció és a márkához való kapcsolódás alapján döntenek* a tényleges fogyasztásról, a sportcsapatok menedzsmentjének kiemelt figyelmet kell fordítania a *hosszú távú márkamenedzsmentre*. Ezzel teszik lehetővé az előnyök, megkülönböztetés mellett az előrejelezhetetlen siker és kudarc hullámvölgyeinek kiegyenlítését. A rövid távú taktikai lépések (pl. vezetőedző elbocsátása, szezon közepén sztárjátékos igazolása, nagyösszegű szerződtetése) a győzelem felé fordítják a figyelmet, de nem biztosítják a kiegyenlített, hosszú távú bevétel felépítésének és menedzselésének a lehetőségét (tehát magát a fogyasztót), a lojalitásának kialakítását, az árrugalmasság biztosítását (1.sz. ábra) (Gladden et al., 2001, 1-19. o., idézi Kaynak et al., 2008, 341. o.).

1. ábra: A márkaérték értékelés fogalmi kerete

Forrás: Gladden et al. (2001), 1-19. o., idézi Kaynak et al. (2008), 341. o.

A termék létrehozása (mérkőzés és élmény), gondozása, fejlesztése, valamint a márkán (brand equity) keresztül a fogyasztó felé történő megjelenítése egymásra épülő, egymáshoz kapcsolódó folyamat és tevékenység. A brand equity „a márka által a termékhez hozzáadott értéket reprezentálja (...) vonzza és megtartja a vásárlásra nyitott szurkolókat, akik képesek pénzt инвестálni azáltal a csapatba, hogy a helyszínen szurkolnak, merchandisingot vesznek, médiát fogyasztanak vagy más területen vásárolnak. (Pifer et al., 2015, 88. o.). Az 1. sz. ábra mutatja, hogy a termékhez közvetlenül kapcsolódó egyik alapelem a *sztárjátékosok* szerepeltetése. Ezzel akkor tud élni egy klub és menedzsmentje, amennyiben a pályán elérhető közvetlen mérkőzéseredményen túl a sporttermék márkaépítési folyamatának szereplőjeként is gondol a játékosra. Egy sportoló ugyanis bizonyos befolyásoló tényezők meglétén és pozitív észlelésén keresztül nagyon hasznos „reklámarcai” lehetnek magának a csapatnak. A játékos sztárrá válásának a feltétele a szakmai megbízhatósága, a szerethető személyisége, a játéktudása, a közösségi vonzereje, karakteres stílusa. A menedzserek a sztárrá vál(hat)ó játékos pályán és pályán kívüli jegyeit figyelembe vehetik a márkaépítés során (Pifer et al., 2015).

A vevők keresik a közös pontokat a márka személyisége és a saját személyiségük között. Amilyenek a saját személyiségükön keresztül látják a márkát, ez az észlelés befolyásolni fogja azt is, hogy miként reagálnak a márka aktivitásaira. Ha a márkát és a promócióját összehangoltnak érzékelik, akkor ez a pozitív érzékelés befolyásolja a márka értékét és hatóképességét. A fogyasztók *a sporteseményekről pedig ezt az élményt, benyomást, érzelmeket fogják magukkal vinni.* Érzékelhetővé kell tenni számukra. A sportszervezeteknek kiemelt figyelmet kell fordítaniuk különböző szimbolikus előnyökre és az egyedi márkaszemélyiségre (Giroux et al., 2017).

2.8. A sportmárka hatása az üzletmenetre

Egy *erős sportmárka* nagyobb médiajelenlétet, nagyobb merchandising értékesítést, jelentősebb szponzorációs lehetőségeket, erőteljesebb nézőtéri-mérkőzés hangulatot (ezen keresztül magasabb jegyértékesítést) generál, s nem utolsósorban olyan *erős nézői lojalitást épít ki a szurkolókkal, mely lojalitás átsegíti a csapatot és a fogyasztót is a csapat egy-egy nehezebb időszakán.* Az erős márka magával és a szurkolóival összhangban lévő kreatív, hatásos és hatékony promóciókat, aktivitásokat tud kialakítani, mely aktivitásnak az alapja a megfelelő szurkolói szegmentáció, valamint a szurkolói motivációk megértése. A nézőszám befolyásolásából vannak kisebb és nagyobb részt vállaló tényezők. Kisebbségi részt vállaló tényező például a csapatok versenyképessége, a hozzáférési lehetőségek, a jegyárak vagy az olyan szociodemográfiai tényezők, mint a nem és a kor. Viszont vannak olyan *tényezők, amelyek jobban megmagyarázzák, hogy miért lesz vagy nem lesz valaki néző, illetve miért tölt vagy nem tölt időt a sporttal és annak fogyasztásával.* Ezek a tényezők jellemzően motivációs, pszichográfiai és elköteleződési szintet tükröző elemek. Ezek az elemek visszatükröződnek abban, hogy a szurkolók részesei akarnak lenni valamilyen felejthetetlen élménynek; kiabálással, tapssal kifejezik az örömeiket, kognitív tudást akarnak megismerni a sportról, és nem utolsósorban meg akarják osztani másokkal ezeket a sporthoz kötődő egyedi pillanatokat. „Ha ezek a magatartások relatív tartósak és stabilak az időben, a motiváció szorosan összefügg az orientációs koncepcióval.” (Giroux et al., 2017, 185. o.).

A szurkolói elköteleződést kognitív tartalmak is létrehozhatják, fenntarthatják. A kognitív beállítottságú szurkolókat eredményeken, statisztikákon, szerződések részletezésén, egyéb gazdasági, üzleti információk megosztásán keresztül lehet megszólítani. Az érzelmek-kognitív tartalmak alapján csoportosított kétféle szurkolói csoport jellemzően elkülönül egymástól, mindkettő kiszolgálása tudatos aktivitást igényel. Az elsősorban érzelmi elköteleződésű szurkolók megbocsájtóbbak a csapat esetleges gyengébb teljesítménye iránt. Az ilyen hullámvölgy-időszakban szervezett marketing aktivitások „disszonanciáján” az érzelmi irányból kapcsolódó szurkolók tudnak könnyebben „átlépni” és a csapat mellé állni vagy ott maradni (Giroux et al., 2017).

2. Anyag és módszerek

A strandkézilabda termékfejlesztési kérdéseit és nem utolsósorban a hazai pozicionálási lehetőségeit feltérképező kutatás első fázisa arra kereste a választ, van-e lehetőség egy önálló szakági jelenlét felépítésére, s ezt az utat milyen feltételrendszer meglétével lehet végig járni. Vagy a strandkézilabda a saját működését a teremkézilabda támogató szakágaként tudja a legideálisabban megalapozni? A hazai termékfejlesztési elképzeléseket is figyelembe vevő fázis a közvetlen sportszakmai kérdéseken túl arra kereste a választ, hogy a haza sportszakma érintettjei által meghatározó tényezők lefedik-e a termékfejlesztés valamennyi meghatározó területét. A második kutatási fázis annak feltárására törekedett, hogy a külföldi szakemberek hasonló folyamatokról számolnak-e be a strandkézilabda fejlődését, súlyát, lehetőségeit, valamint a teremkézilabdával való kapcsolatát tekintve? A nemzetköziesedés folyamatát, különös tekintettel az esetleges Nyári Olimpiai Játékokon való részvételt meghatározónak tekintik-e a strandkézilabda szakág fejlődésében, s ha igen, mely területeken és milyen következményekkel járóan?

A feltáró kutatás adatfelvételének forrását félig strukturált mélyinterjúk (első fázis $n=5$, második fázis $n=5$) jelentették. A kérdések nem a válaszadókra irányultak, hanem a strandkézilabda sportág belső érintettjei – szövetségi szakember, klubvezető, sportoló – tapasztalatainak és véleményeinek megismerésére, feltárására. Az interjúk strukturáltsága kizárja az egyéni reprezentáció lehetőségét. A kutatás nem a válaszadó személyiségére, identitására koncentrál, hanem az interjú segítségével a válaszadón keresztül megismerhető működésre és az azt befolyásoló tényezőkre. Az interjúk vezérfonalának félig strukturált jellege teszi lehetővé azt, hogy az eredmények ne csupán az előzetes feltevések illusztrálását teremtsék meg, hanem akár heurisztikus következtetésekhez vezethessenek (Kovács, 2005).

A kutatás kvalitatív adatainak elemzéséhez és értelmezéséhez az induktív logika megközelítésére támaszkodik. A megalapozott elmélet (grounded theory) módszerével lehetővé válik, hogy „a kiindulásnál jelenlevő elméleti feltételezéseket a megfigyelés értelmében többször revidéálják” (Feischmidt, 2005). A grounded theory módszer kapcsolatot teremt az általános elmélet és a konkrét empiria között, és összehasonlíthatóvá teszi más, hasonló esetekkel. Így lehetővé teszi a hasonlóságok, ellentmondások, hiányosságok, illetve új variációk felismerését.

Az empirikus anyag áttekintésekor a tartalmakat analitikus kategóriákba rendezzük, majd azokból induktív módon tematikus kódokat alkotunk (az átfedések kiszűrése mellett). Az összefüggések megállapítását követően felvázolható az elemzés konceptuális kerete (axiális kódolás). Ezt követően a teljes empirikus anyag kódolása következik (szelektív kódolás).

Az interjúalanyok kiválasztása nem-véletlenszerű szakértői kiválasztás. A szakértői megítélés alapján a legfontosabb válaszadókat egy megadott szempontok szerint előre meghatározott csoportból választottuk ki: szövetségi szakember (sportvezető-edző) ($n=3$), sportszervezet vezető ($n=1$), teremkézilabdázó egyben strandkézilabdázó ($n=1$). Az eredmények bemutatásakor használt jelölések: $SPVE(x)$ jelölés a sportvezető-edző válaszadók azonosítására, KV jelölés a sportszervezet vezető azonosítására, SKJ jelölés a strandkézilabdázó azonosítására. A nyugat-európai szakemberek ($n=1-1$) a spanyol, portugál, dán, holland és német strandkézilabdázást reprezentálják.

Az adatfelvétel 2023. augusztusa és októbere között történt. Az átlagosan egy óra hosszát tartó interjúkat rögzítettük, továbbá a beszélgetések során írásbeli jegyzeteket készítettünk. Az adatok elemzését 2023. december elején zártuk le.

4. Eredmények

4.1. Termék értelmezése

A terméket három pillér egységként kell értelmezni a *SPVE (1)* interjúalany szerint. A három pillér mindegyikére szükség van. A termék egyik pillére a szakma, képzés és a korosztályok kialakítása az utánpótlástól a felnőtt korosztályokig bezárólag. A második pillér maga a versenyeztetés. A harmadik pillér a PR és a marketing tevékenység, mert a terméket el is kell adni. A három pillér egységét termékként kell kezelni, akkor lehet majd fejleszteni.

Az *SPVE (2)* interjúalany a válogatottat, a magyar bajnokságot, valamint a merchandisingot nevezi meg terméknek. Tapasztalata szerint nagyon kevesen beszélnek a termékről. Termékben a sportvezetőknek kellene gondolkodniuk, s a teljesítményt, valamint a kiegészítő termékeket eladni. A játékosok és az edzők sem gondolkodnak termékben. Pedig ez a szerepvállalásukat is érinti, azt, amit egyébként nem szívesen csinálnak.

A klubvezetői termékértelmezés (*KV*) a kritikus tényezők megléte vagy hiánya felől keretezi a produktumot, ami a megcélzott szurkolói-fogyasztói körnek a siker reményében előállítható, értékesíthető. A termék maga a sportesemény. A strandkézilabda szerepének, súlyának meghatározó mértékű szélesítése, növelése azonban lehetetlen küldetésnek tűnik a számára (a jelenleginél jobban nem eladható, nem lehet új csoportokat bevonni, június-júliusban kevesen ülnek a televízió képernyők előtt). Ha a szurkoló-fogyasztó éppen azon a strandon van, ahol a mérkőzések zajlanak, odamegy és megnézi az ott és akkor látványsportnak tekinthető eseményt. A termék iránti érdeklődést nézőben, nézőszámban mérni nem releváns, mivel ebből a szempontból sem a televíziós, sem a helyszíni nézőszám nem növelhető, illetve nem attraktív.

A termék – *SPVE (3)* szerint – egy totál új sport. Fontos lenne meghatározni, hogy a szerepét tekintve mi a megfelelő szó, a megfelelő címke? Ugyanis nem előzi meg a teremkézilabdát (és nem is kell megelőzze). Figyelembe kell venni a nagy nemzetközi nyomást, ami mind az outdoor, mind pedig az indoor piacok felől kérdéseket vetnek fel a kézilabda számára. Az egyes szakágaknál kik a domináns nemzetek, mekkora piacokat mozgatnak meg, és ez összességében melyik szakág vagy az egész kézilabda számára milyen értékesítési lehetőségeket nyit meg.

4.2. Termékfejlesztés értelmezése

A strandkézilabdával való foglalkozással szemben azt az érvet szokták hangsúlyozni, hogy a két szakág ellenérdekelt – *SPVE (1)* tapasztalatai szerint. Azonban, ha a strandkézilabda jól van elhelyezve, akkor mindenki érzékelné a strandkézilabda kiegészítő, támogató jellegéből fakadó előnyöket. Egy jobb, a lényegét jobban kifejező szót kellene találni, mert a támogató jelleg önmagában nem fedí le a valóságot. A gyerekek nem a gép előtt ülnének nyáron, továbbá a szponzorokat 12 hónapon keresztül ki lehetne szolgálni a jelenlegi 9 hónap helyett. A sportág népszerűsödése, fejlődése jót tenne a gazdaságnak, hisz a csapatok, a versenyek megrendeléseket adnak a kapcsolódó sportszolgáltatásoknak. A gyerekek egészségén keresztül is érzékelhető a nyári sportolás hatása. Csökkentheti a teremkézilabdában érzékelhető lemorzsolódást.

4.3. Termékfejlesztés lépései

Már a folyamat eleje is kritikus, mert a strandkézilabda nincs elhelyezve, lebeg a levegőben, hangsúlyozza *SPVE (2)*. Mindezek mellett hiányzik az edzői szakmai kíváncsiság, ami érdektelenségnek az egyik áldozata a strandkézilabda. A strandkézilabda nem teljesen egyenrangú – osztja meg tapasztalatát *SPVE (2)* – de el tudja képzelni, hogy az legyen. A magyar szövetség és a nemzetközi szövetség is sokat investál a sportágba. A folyamat elején jól kell tudni pozicionálni a strandkézilabdát és jól kell tudni kommunikálni, hogy ez a szakág nem versenytársa a teremkézilabdának, hanem támogatója. Kezeleni kell tudni az edzők és a sportvezetők félelmeit. Ezek a félelmek akadályozhatják, hogy bővüljön a sportág.

A termékfejlesztés első lépése *SPVE (1)* interjúalany meglátása szerint az alapozás, amire támaszkodva világossá válik a strandkézilabda alternatív szerepe. Ezt a folyamatot támogathatja a megfelelő versenyrendszer, valamint a létesítmény-kérdés kezelése, továbbá az edzői elköteleződés növelése. A következetesen építkező projekt körülbelül 8-10 év alatt felépítené a szakágat a 8-15 évesek, a serdülők, valamint a felnőttek körében. A termékfejlesztés segítené jobban eladni a strandkézilabdát a sportszakma felé.

A termék (bajnokság, válogatott) létrejötte ideális esetben 3-5 év, állítja *SPVE (2)*. A bajnokság 3 év alatt már formálódhat. Öt éven belül már létszámban is bővülne. Ez komoly előrelépést jelent. Mindeközben pedig a válogatott versenyképességét meg kell tartani. Lépések: 1.) sokan legyenek, akik strand kézilabdáznak. 2.) minőség: a válogatottak továbbra is versenyképesek Európában. 3.) komoly utánpótlásrendszer működik. 4.) jó versenyrendszer.

KV arra hívja fel a figyelmet, hogy „amíg valami nem kötelező...”, addig érdemben nem is fog megvalósulni. Mindenki rendezzen egy házi bajnokságot, ezzel a strandkézi országos akciót kap, erre alapozva pedig lehet népszerűsíteni, nem lógnak az egyes kis versenyek a levegőben. Egységes a márka, a kluboknak egységes a lebonyolítás, a kluboknak nem kell a kereteket kitalálniuk, és túlbonyolítani sem fogják. Szükséges egy egységes népszerűsítő kampány. Ennek a programnak már lehet hozadéka. Ezt a fázist követhetné az NB I-es ligák csapatainak bekapcsolása. Egy ilyenfajta program már megkapná az érintettek támogatását. Közös akció, mindenki részese, mindenki rendelkezik a „sablonnal”, a klubok hozzá tudják tenni a saját egyedi részüket, és nem jár nagy költséggel.

A szövetségi szerepvállalás jelentőségét emeli ki *SPVE (3)* interjúalany is. Első lépésben a sportszakmai kérdéseket tisztán kell kezelni és lefektetni a szabályokat, kereteket. És be kell állni ennek betartása, betartatása mögé. Meg kell fogalmazni a strandkézilabda hitvallását. Gazdagítani kell az edzőképzést a strandkézilabda szempontjaival is. Meg kell oldani azt is, hogy az utánpótlás-játékosokat miként építik be a felnőtt csapatba. Ha nincs megfelelő játékejük, nincs megfelelő edzésminőségük, akkor nem beépíthetők.

4.4. Termékfejlesztés szereplői

SPVE (2) tapasztalatai szerint ugyanazok a szereplők, mint a termékézilabdában, s várhatóan a közeljövőben sem lesz más a helyzet vagy a cél. Nem hallott arról nemzetközi szinten sem, hogy a két szakág elvált volna egymástól. Ha a strandkézilabda olimpiai sportág lesz, akkor is ugyanazok a szereplők lesznek. Akkor is fontos lesz, hogy a két szakág ne engedje el egymást. *SPVE (1)* meggyőződése, hogy a terméket a szövetségnek kell meghatároznia. Fontos követni a trendeket, bekapcsolódni az indikátorok alakításába. *SPVE (3)* is a szövetség óriási szerepét emeli ki.

Ahogy a termékézilabdában, úgy a strandkézilabdában is a kulcsszereplő az edző. *SPVE (1)* azonban arra is felhívja a figyelmet, hogy az edző szakmai kíváncsisága meghatározó. Az utánpótlás-edző létkérdés, állítja *SPVE (3)*. Az edzőnek kellene meggyőznie a sportvezetőt, kikényszerítenie, hogy adjanak forrásokat – véli *SPVE (2)*. A fordított sorrend, tehát a sportvezető ad iránymutatást az edzőnek, *SPVE (2)* meglátása szerint kevésbé járható út. De igazából nem egyértelmű, hogy melyik változat ígéri a nagyobb sikert. A harmadik verzió szerint a szövetség a rendszeren keresztül érvényesíti az akaratát. Ebben *SPVE (2)* nem hisz, ezt a verziót szeretné elkerülni. Ez a harmadik változat mennyiségi megoldást hozhat, minőségit viszont nem. Nem lesz mögötte az érintettek elhivatottsága. Jelenleg az első és a második verziót egyszerre próbálják érvényesíteni, mind az edzőt, mind a klubvezetőt igyekeznek megszólítani.

SKJ, ha tehetné, az egyik NB I-ben szereplő csapatban játszana, de a strandkézilabdát sem hagyná el. Az ideális lenne, ha a kettő között lenne átfedés. Az évek alatt rájött, hogy ez egy aktív pihenés. Van kockázata a sérülés miatt, ezért nem is szeretik az edzők, viszont játékosként

fitten tudja tartani magát. Rengeteg sportélménye van, ugyanakkor a nyári pihenőidőket kihagyta. Előnye volt a nemzetközi versenyek magával ragadó érzése. Hátránya a pihenés hiánya. Lehet, hogy ha többet tud pihenni, jobb teremkézilabdázóvá vált volna. Ő is mindig fél a sérüléstől, de nem gondolt rá, hogy ne vonzza be. Nem volt sérülése, kivéve az utóbbi három évet (most 35 éves), amikor a mostani sérülése a második. Ha professzionális lenne a strandkézilabda is, s hasonlóan ugyanaz a profi szemlélet és kondíciók lennének – ez sok mindenben változtatna! A strandkézilabda varázsa, családias felfogása, magával ragadó strand érzése miatt elgondolkozna azon, hogy váltson.

A klubvezetés megközelítésében a strandkézilabda és a teremkézilabda két nagyon eltérő szakág – KV megállapítása alapján. Az egyik a kontaktról, a másik a non kontaktról szól. Ebből adódóan 1.) hosszú idő kell, mire a játékosok visszaállnak. 2.) a sérülésveszély nem meghatározó szempont, mert bárhol megsérülhet. 3.) a 6-8. hónapok a regenerálódás ideje, utánpótláskorú játékosnak, felnőttek egyaránt. Úgy térjen vissza, hogy hiányozzon neki a kézilabda. A nyári időszak fontos a formaidőzítés szempontjából – miközben a strandkézilabdázó már valahol középtájon tart, mert ő már előtte alapozott, versenyzett, stressz érte – és könnyen lehetnek fáradásos sérülések. *SPVE (1)* tapasztalata szerint a strandkézilabda klubok és a teremkézilabda klubok nem azonosak, de minden csapatnak egy sportszervezet alá kell tartoznia. Az ideális az lenne, ha a felnőttkorig azonosak lennének, de jelenleg a sportszervezetek nem foglalkoznak a kérdéssel. Ebben az esetben a strandkézilabda nagyon jó eszköz lehetne a lemorzsolódás ellen is. Tehát generális megoldásra van szükség.

A strandkézilabda utánpótlása a teremkézilabda utánpótlására épül. Fontos, hogy van olyan csapat, amelyik azért játszik teremben, hogy strandkézilabdázhasson majd a nyár folyamán. Idénysportág, körülbelül 2-3 hónap, ám vannak, akik a teremkézilabdát azért játsszák, hogy a nyári időszakban strand kézilabdázhassanak, illetve enélkül a szakág nélkül már rég lemorzsolódott volna magától a sportágtól, *SPVE (2)* meglátása szerint. A strandkézilabda inkább jelent élményt, mint kötelezettséget, állítja *SPVE (1)*. A strandkézilabdában nagyobb a lehetőség arra, hogy ne a versenyzés legyen az előtérben, hanem a képzés. Ebben az esetben nagyobb az edzői szabadság arra, hogy valóban képezzenek játékosokat, beleértve a mentális képzésüket is. A strandkézilabda akár csapatépítő program is lehet. A teremben nagyon hamar, túl hamar kialakulnak a posztok, szerepek, amelyek azonban a strandkézilabdában felbonthatóak. A lassan érőt fel lehet hozni, a csendesebbeket ki lehet próbálni a teremhez képest más posztokon.

KV tapasztalata szerint klubvezetői megközelítésből nem látszik a strandkézilabdának az utánpótlásra gyakorolt hatása. Az viszont igaz, hogy lehetne bemutató mérkőzéseket, kisebb kupákat tartani, lehet, hogy nem morzsolódnának le annyian. Szabadidős tevékenységként nem tűnik működőképesnek. A strandkézilabda a szülők felé szóló CSR-vállalásként elképzelhető.

4.5. Termékfejlesztésben miként vesz részt a teremkézilabda

SPVE (1) a teremkézilabdában résztvevőket kötelezné arra, hogy 18-19 éves korig képezze a játékosokat, melyhez az utánpótlás csapatok legalább 1/3-a lenne minimálisan elegendő. A folyamat eredménye 3-5 éves időtávlatban már a létszám alakulásában is mérhető. Az eredmények a lemorzsolódás csökkentésében is kimutathatók. Tapasztalat, hogy akik strandkézilabdáznak, azok nagyon nehezen hagyják abba a kézilabdázást.

A terem- és strandkézilabdában egyaránt otthonosan mozgó *SKJ* szerint abban a pillanatban, hogy a strandkézilabda olimpiai sportág lesz, a klubok profi szemléletre fognak váltani. Ebből adódóan az a várakozása, hogy a teremkézilabda egyesületeken belül majd szétválik a két szakág, s köztük nem lesz átjárás. Az olimpiai változás egyik következményeként változna az edzők és a klubok megítélése is. Mivel a strandröplabda olimpiai sportág, a strandkézilabda is ezt az utat akarja bejárni.

4.6. Termékfejlesztés kritikus pontjai

SPVE (2) felhívja a figyelmet a kézilabda globális elterjedtségére és a nemzetközi szövetségi törekvésekre. Fontos új szereplőket bevonni, hogy a sportág minél szélesebb körben tudjon figyelmet generálni. Ezért fontos az USA, Kína, India és az ideális természeti adottságokkal rendelkező országok bevonása. Hazánkban ebben a dinamikus fejlődésben a trendek alakulásának követése, és ezekben a trendekben való részvétel (pl. Fantasy Handball) mindenképpen gyakorlandó feladat. A hazai kézilabda sporton belül pedig kiemelt jelentőséggel bír, hogy meg tudja mutatni az edzők és a játékosok felé, mi mindent tud hozzátenni a teremkézilabda képzéshez. Meg kell tudni értetni a pozíciót: a strand- és a teremkézilabda egymás szövetségesei azért, hogy a kézilabda alkalmazkodni tudjon és versenyképes legyen más sportágak kihívásaival szemben. Ebben a figyelemért folyó versenyben a strandkézilabda nagyon hasznos, jelentős támogatója tud lenni a teremkézilabdának. Jelen fázisban a legfontosabb feladat annak felmutatása, hogy a terem-játékosok miként tudnak fejlődni. Minden más, ami a termékre vonatkozik, későbbi fejlesztési állomás.

SKJ a strandkézilabdával szemben szkeptikusok nyitottságának elérését hangsúlyozza. Elvinné őket egy tornára, hogy lássák a kiváló szervezést, érezzék a feelinget, a hangulatot, és az egész versenynek a komolyságát, szakmaiságát.

A társadalom öregszik, a sportszerető társadalom is – hangsúlyozza *KV* interjúalany – ezért sokan a telefonjukról, médiából begyűjtik a híreket, s nem mennek ki a mérkőzésre. Azt el tudja képzelni, hogy a lakótelepről, ugyanakkor a város életét valójában a labdarúgás határozza meg! A strandkézilabda mérközéseken nincs (vagy csak elvétve) NB I A-s vagy B-s játékos – fájjalja a jelen helyzetet *SPVE (3)* interjúalany. Az lenne a nagy dolog, ha elsőligás játékosok is szerepelnének – ha ők akarják és a klubjuk is elengedi őket. Ám nagy az ellenállás, s nagy a közöny. Pedig a strandkézilabda számos ponton segítené a teremkézilabdát. A mai fiatalság sokkal jobban elfogadja a strandkézilabdát, mert az rövidebb, mozgalmas, leköti a figyelmét. Nagyon vonzó lehet(ne)!! Ezzel szemben az edzők nagyon elutasítják. Az egész folyamatban a klub a kulcsszereplő, hiszen ők képviselik a stratégiát.

4.7. Teremkézilabda és strandkézilabda viszonya ellenérdekelt vagy együttműködő

Ha a strandkézilabda hivatalos olimpiai sportággá válik, újra kell vizsgálni a teremkézilabdával való viszonyát – fogalmazza meg gondolatait *SPVE (1)*. Az nem valószínű, hogy 2028-ban a Los Angeles-ben rendezendő nyári Játékok bemutató programja lesz. Viszont nem kizárt, hogy a nemzetközi fejlődésből adódóan prioritásként fogják kezelni a strandkézilabdát országok, s akkor könnyen lehet, hogy Magyarország nem lesz benne az 1-20 helyezését élvezőben válogatott szinten. Ebben az esetben nem érdemes az eredményességet előtérbe helyezni, az eredményesség kérdése megmarad a teremkézilabdának.

Az egyre hangsúlyosabb nemzetközi jelenlét megköveteli a nemzetközi szövetségektől annak meghatározását – a tisztújításaik után –, miként viszonyul ő maga a strandkézilabdához, illetve miként kezeli a strandkézilabdát és a teremkézilabdát egymás relációjában. Ezt a folyamatot fogják továbbvinni az egyes nemzeti szövetségek a saját döntéshozatalukon keresztül.

Ha a teremkézilabda népszerűsítésére tudnák használni a strandkézilabdát, akkor foglalkozna vele, hangsúlyozza *KV* interjúalany. Lehet, hogy kellene hozzá két nyár, hogy „beinduljon”, nézőket vonzzon, akik a strandkézilabdás programokon keresztül jobban beletámaszkodnak a teremkézilabdába. Többen és közösségi élménnyel fordulnának a teremkézilabda felé. Az érdekelné klubvezetőként, hogy a jelenlegi nézőtéri kapacitáskihasználtság megnöjjön, mert a teltház ritka annak ellenére, hogy a jobb férfi-női mérkőzés összehangolásával már sikerült egy kevés nézőszám növekedést elérni. De a strandkézilabda programok hatása a teremkézilabda nézőszámának növelésében jelentkezhethetne. A klubvezetői támogatás ezen a szemponton és nem a költségeken múlik.

A sportok, sportágak összehasonlíthatóak. A bennük lévő potenciál is. *SPVE (2)* meglátása, hogy a strandkézilabda szerethető és egyben izgalmakban bővelkedő sportág. Az izgalmakat a strandkézilabda szabályrendszere nagyban elősegíti. Látványos elemekben gazdag strandsport. A strandkézilabdát körbevevő szórakoztatás, a zene, a sok impulzus, a szép emberek látványa és a sportkihívás olyan közeget teremt, amit eleve szeretnek az emberek. Az még kérdéses, hogy a strandkézilabda ki tudja-e nőni magát, valóban versenytársat jelent-e a teremkézilabdának. A teremkézilabdának nem ettől a szakágtól kellene félnie. Vannak ugyanis olyan sportágak, amelyekkel valóban versenyezniük kell.

Minden szereplő között ellentét, illetve ellenérdekeltség van és lesz mindaddig, míg a strandkézilabda nem szervezett formában működik – osztja meg meggyőződését *SPVE (1)* interjúalany. A klubvezető nem akar pénzt adni rá, az edző pedig nem akar az idejéből – amit szabadidejének tekint – áldozni erre. Ameddig egyéni döntés a részvétel, addig teher minden érintettnek. Még akkor is, ha a pénzt a TAO-ból kapja. Szemléletváltásra van szükség. Az MKSZ a struktúra-képző: neki kell értelmeznie, hogy miért jó a kézilabda sportágnak a strandkézilabda szakág, s neki kell kitalálnia azt is, hogy miként működjön. És már magához a koncepcióalkotáshoz is együttműködés szükséges.

4.8. Finanszírozási kérdések

A Magyar Kézilabda Szövetség a jelenlegi keretek között támogató hozzáállású a strandkézilabdához, és anyagilag is támogatja mind a válogatottakat, mind pedig a klubok törekvéseit *SPVE (2)*. A klubok finanszírozási forrása egyértelműen a TAO, szponzoráció lényegében nincs, véli *SPVE (1)*. A PR és marketing területeken be lehetne és be kellene vonni a szülőket, szurkolókat, például a családi street handballhoz hasonlóan. Az önkéntességben is nagyon nagy lehetőségek rejlenek, és a hátrányos helyzetűekkel, valamint a sérültekkel is foglalkozni kellene. Nagyon fontos lenne a kluboknál a vízionárius klubvezetők munkája, jelenleg nagyon kevés olyan klubvezető, akinek víziója is van. Gyakorlatilag ugyanazt a rendszert kellene létrehozni, mint ami a teremkézilabdában van. A teremkézilabda működését befolyásolta a klublicenc szabályzat bevetése is (Kovács et. al., 2022).

SPVE (2) meglátása szerint utópisztikus a „Miből fognak élni a klubok?” kérdés. Ugyanakkor a strandkézilabda egy nagyon eladható sportág. Elképzelhető, hogy majd, egyszer, a legjobbak tudnak a strandkézilabdázásból élni. De jelenleg előbb magát a rendszert kell felépíteni. A kluboknak arra kell számítaniuk, hogy a teremkézilabdának megítélt TAO-n kell osztozzanak. Illetve az MKSZ által generált központi bevételeknek lesz majd várhatóan szerepe.

A kézilabdában van értékesítési potenciál, nagyon jól eladható a sportág, ezen belül az idényjellegű strandkézilabda is. Nem is nagyon válik el egymástól a két szakág. Klubvezetőként kérdés – hangsúlyozza *KV* –, hogy a strandkézilabda mit jelenthet szabadidős tevékenységként. Azért van már a klubnak homokos strandkézilabda pályája, mert anyagilag meg tudták oldani, és szakmai szempontból (alapozás, ügyesedés) hasznos lehetőséget kínál. A homokos pályán „show”-t kell csinálni, s akkor merülhet fel, hogy a szülők felé milyen értéket tud teremteni, mit lehetne így eladni, kinek mit tudna nyújtani. Jelenleg akkor használják a pályát, ha teltházzal üzemelnek az UP-edzések a csarnokban, és még ki tudnak küldeni 1-1 csapatot a homokra akár a felkészülési, akár a levezetési időszakban. A homokos pályát focizásra lehet kiadni, de már ezzel is valakinek külön foglalkoznia kellene, és kérdés, hogy mi lenne ennek a hozadéka. A klubok működésének forrása egyértelműen a TAO, erősíti meg *SPVE (3)*.

4.9. Versenyképesség

A sportszakmai versenyképesség a sporteredményekben mérhető, amely eredmények értéke és értékelése a megadott célok függvénye a *SPVE (1)* meglátása szerint. A strandkézilabda miatt azonban többen választják magát a kézilabda sportágat, és ez a tény is hozzájárul a kézilabda versenyképességéhez. Az eredmények mérését, illetve magukat a [SMART] célokat majd a megfelelő kontextusba kell helyezni, árnyalja a képet *SPVE (2)* interjúalany. [A SMART-cél kifejezés nem hangzott el, de annak lényegi elemei – konkrét, időben behatárolt, mérhető, reális és megvalósítható cél – igen.] Sok országnak éppen a természeti adottságai jelentik majd a versenyelőnyt azáltal, hogy ők egész évben tudnak strandröplabdát szervezni. Több lesz az infrastruktúrájuk, gyorsabban fognak fejlődni. Mindenképpen szükséges a szemléletváltást elérni a versenyképesség megteremtéséhez. A szabadidősport értelmezése és kézilabda sporton belüli megfelelő kezelése, a másik munkájának az elismerése, a teljesítmény, valamint az eredmény meghatározása.

Ebben a nagyon gyorsan fejlődő, nemzetköziesedő, sőt globalizálódó közében – hangsúlyozza *SPVE (2)* interjúalany – kihívás lesz megtartani az eddig elért eredményeket. Ehhez komoly edzői szemléletváltás, elismert szakosztályi szerep és pozíció, valamint a hivatásos játékosok „elengedése” is szükséges. Mivel népességnövekedésre nem lehet számítani, ezért a játékoszám növekedés a kézilabdázó gyerekeken keresztül tud történni. Ezért nagyon lényeges, hogy a kézilabdázó fiatalok minőségben találkozzanak a strandkézilabdával. A fejlődéshez és versenyképességhez erős, kompetitív, felmenő rendszerű bajnokság szükséges. *SPVE (2)* nagyon hisz magában a versenyzésben, annak jelentésében, a „legyél jobb!” alapelvben. Akár piaci, akár sporton belüli versenyképességről van szó. A légiósok szerepeltetésének a kérdéskörét semmiképpen nem szabad megkerülni és válasz nélkül hagyni sem a teremkézilabda, sem pedig a strandkézilabda esetében. A burokból zárt és burokokban védett játékos legyengül, hiszen a burok pont a verseny emeli ki a rendszerből. Éppen ezért nem szabad kapaszkodókat beletenni a rendszerbe. A túlzások visszavetik a bajnokságok, és nem utolsó sorban a válogatottak versenyképességét.

Az eredményekben megmutatkozó versenyképességhez szükséges munkát a strandkézilabdázók is elvégzik, állítja *SPVE (3)* interjúalany. De még hiányzik a szükséges tudományos háttér, aminek a fejlesztését azonban már elkezdtek. Az edzőképzésben el van maradva a strandkézilabda. Míg Spanyolországban a módszertani képzés 8 féléves képzési terület, addig Magyarországon ez az időszak 4 félévre szűkült. Sajnos a mentális képzés és a karakterek felépítése még hiányzik. Azt is fontos eldönteni, hogy a mintát adó teremkézilabdában a válogatott vagy a klubcsapatok a fontosak. A jelenlegi lehetőségeknek csupán az 50-70%-át hozzák ki, s mindeközben a magyar játékosok a vezető csapatokban gyakran lehetőséget sem kapnak – miközben U19-U20-ig rendszerben vannak. Ez a megoldatlan helyzet a megrekedés oka. Ezért most már külföldre küldik a fiatalokat, elsősorban a dán, norvég, svéd bajnokságokba, ahol játszanak.

4.10. Termékfejlesztéstől várt előnyök

SPVE (1) a termékfejlesztéstől a strandkézilabda és teremkézilabda viszonyának tisztázását, a strandkézilabda megfelelő elhelyezésének lehetőségét várja a kézilabdasportágon belül. A termékfejlesztés mutassa meg, hogy milyen úton kell haladni ezen cél elérése érdekében. Az *SPVE (1)* interjúalany harmadik várakozása, hogy a kutatássorozat és eredményei igazolják a szakmai feltevéseit. Derüljön ki, mi a termék maga, illetve adjon egy jó alapanyagot és érvanyagot. Ezt az anyagot (is) megismerve szervezetenként és következetesen támogassák a strandkézilabda termékfejlesztési folyamatát. Akkor érték el a működőképes termékfejlesztési szintet, ha a szövetség a teremkézilabda együttműködik a strandkézilabdával. Ideális termékfejlesztési állapot akkor van, amikor már a szponzorok is látják az előnyöket, és ki is

tudják őket szolgálni (a teremkézilabdával közösen, hosszabb időszak alatt, többféle megjelenéssel stb.) S nem utolsó sorban a szülők is látnák az előnyöket, a játékosok pedig megtapasztalnák a lehetőségeket, előnyöket.

A termékfejlesztési folyamattól *SPVE* (2) interjúalany a strandkézilabdának a kézilabdán belüli világos, egyértelmű elhelyezésének segítségét várja. Járuljon hozzá a strandkézilabdát körülvevő és befolyásoló sportági, szélesebb értelemben vett gazdasági-társadalmi, valamint a nemzetközi környezet megismeréséhez. Segítsen megszólítani a terméket előállító játékost, edzőt, sportvezetőt.

5. Megbeszélés

A szövetségi stratégia termék-portfólióban gondolkodik. Ezeknek a termékeknek az egymáshoz való viszonya, illetve pozíciója nincs meghatározva – beleértve a strandkézilabdát is. Ugyanakkor a strandkézilabda a nemzetközi térben dinamikusan fejlődik. Olyan országok számára is megnyílt a sportágba való bekapcsolódás lehetősége, amely országokban a teremkézilabda korábban nem volt opció. A környezeti adottságaik és a nagy népességük, piacaik okán a strandkézilabda nem csak optimális sportágfejlesztési célponttá vált, de az országok domináns szereplőivé is válhatnak a kézilabda sportágnak. Ezzel egyben akár megváltozhat a kézilabda sportág eddigi szakági prioritási rendje (eddig a teremkézilabda volt domináns, különösen Európában). Megváltoztathatja az európai csapatok, válogatottak szerepét, változást okozhat az eddigi dominanciájukban, s nem utolsó sorban akár a világversenyekre való kvalifikációs esélyük is csökkenhet.

A nemzetköziesedés akár a két szakág szétválását is elhozhatja mind szervezeti-működési, versenyztetési, mind pedig a klubok és a játékosok szintjén is. Nem kizárt, hogy a teremkézilabda szakmai és üzleti professzionalizálódásához hasonlóan a strandkézilabda is ezt az utat járja be – a strandröplabda fejlődési útját követve.

A sportág szereplői – a magyarországi szakembereket is beleértve – a Nyári Olimpiai Játékok hivatalos programjába kerüléstől komoly fordulatot várnak a strandkézilabda életében. A sportágak közötti, a játékosokért, szurkolói és üzleti partnerek figyelméért folyó versenyben a versenyképesség megőrzése a Nemzetközi Kézilabda Szövetség (IHF) célja, ezért komoly nemzetközi láthatóság megteremtését tűzte ki célul. Ennek a törekvésnek a megkoronázása a Nyári Olimpiai Játékok keretén belüli strandkézilabda bemutatkozás és versenyzés.

A magyarországi strandkézilabda jelene egyértelműen sikertörténet. A nemzetközi mezőnyben – férfi, női felnőtt és U17-es válogatottak, valamint klubszinten – az élmezőny megbecsült szereplői. Ez a sikeres szereplés a jövőben több irányból is kihívókkal és kihívásokkal kell szembenézzen a nemzetköziesedés okán, illetve a sportág belső érintettjei (edzők, játékosok, klubvezetők, szövetség) mennyire és milyen formában vonzó. Harmadrészt miként tudja megteremteni a működésének és együttműködéseinek a kereskedelmi alapjait és kereteit. Nem utolsó sorban pedig meg kell tudnia nyerni magának a teremkézilabda – sokszor a strandkézilabdával azonos, de ellenérdekelt, esetenként közömbös szereplőit – az együttműködésre a strandkézilabda megfelelő pozicionálásán és stratégiai elképzelésén, valamint annak megvalósításán keresztül.

A termékekkel, szolgáltatásokkal, valamint ezek fejlesztésével foglalkozó szakirodalom felhívja a figyelmet a termék és a szolgáltatás közötti különbségekre. Ezek a különbségek az eltérő jellegű fizikai jellemzőkben, tárolhatóságban, romlandóságban és az előállítás-fogyasztás azonos/eltérő időbeliségében jelentkeznek.

A csapatsportokban az alaptermék (a mérkőzés) kétarcú: egyszerre termék és szolgáltatás. A termék (sportesemény, mérkőzés) előállítása formailag kontrollálható. A legtöbb sportszervezet a sportterméknek erre a jellegére koncentrálna. A mérkőzések, mint termékek másikkal, elválaszthatatlan arca az összecsapás kimenetelének a bizonytalanságából fakadó élmény.

Ez a szórakozási élmény minden elemében a szolgáltatás jellemzőit hordozza. A piacot a mérkőzésnek nem a termék oldala érdekli (azt magától értetődőnek tekinti, az a szükséges, de nem elégséges feltétel a sportverseny fogyasztásához). A piacot a sportverseny szolgáltatási oldala érdekli. Ebből a kettős jellegből adódóan, amikor a strandkézilabda termékfejlesztéséről van szó, a termék-előállítás és termékfejlesztési folyamatok (sportszakmai kérdések, versenyeztetés, UP-kérdések) valamint az alapszolgáltatás és kiegészítő szolgáltatások előállításáról, valamint fejlesztési kérdéseiről van szó, nagyon pontos és tudatos fogalomhasználat, megkülönböztetés, különbségtevés szükséges.

A mérkőzés kimenetelének bizonytalansága az egyik oldalon a sportterméknek (mérkőzésnek) a különleges, megismételhetetlen vonzereje. Ugyanakkor éppen a kiszámíthatatlanságból adódóan a fogyasztó nem tudja előre kiszámítani, mit is kap a pénzéért. A sporttermék (mérkőzés) szolgáltatási oldala nagyon hullámzó teljesítményt nyújt – mely jelleg ellentmond annak, amit egy szurkolótól „várunk”: a lojalitásnak. Ezt az ellentmondást hivatott kiegyenlíteni és megerősíteni a márka. A szurkolók a márkához való kapcsolódásuk alapján döntenek a tényleges fogyasztásról. Ezért a sportmenedzsereknek kiemelt figyelmet kell fordítaniuk a hosszú távú márkaépítésre. Az erős márka erős nézői lojalitást épít ki a szurkolókkal. Ez a lojalitás átsegíti a csapatot és a szurkolókat is a hullámvölgyeken. Az erős márka hatással bír az üzletmenetre.

A termékfejlesztés és a szolgáltatásfejlesztés szisztematikus lépéseket követel meg. A sportmérkőzések kettős, termék és egyben szolgáltatás arcú jellege különösen tudatos fejlesztést követel meg. Tudatosan kell kezelni a termékoldali előállítás-fejlesztés-minőségbiztosítási kihívásokat. Mivel a termékoldali arcot minden csapat egyedül készíti elő az erőforrásaival (csapat, edzők, felkészítés stb.), ezt tudja kontrollálni. Ugyanakkor magát a sport alapterméket, a mérkőzést mindig együtt állítja elő két szereplő. Bajnokság esetén pedig fordulóról fordulóra újabb meg újabb párosításokban a csapatok. Ezért a rendszerszerűségnek, valamint az együttműködésnek kiemelt szerepe van. Egyik csapat sem csak a saját üzleti céljainak az eléréseért dolgozik, a közös üzleti lehetőségeket alapozzák meg.

Ugyanakkor önmagukban a mérkőzések még nem jelentenek túl sokat a fogyasztóknak. A szórakoztató élményt is létre kell hozni. Ez az élmény pedig a mérkőzés szolgáltatás-arcának megteremtését igényli. A szolgáltatásfejlesztés is együttműködésen alapul, ráadásul a különböző érintettek fejlesztés közbeni tapasztalatának a beépítésével segítve a keretek kialakítását. A szolgáltatásfejlesztés egyik kritikus pontja az úgynevezett „produktizáció” (amolyan állandóság, egyfajta termékjelleg létrehozása). Ez lesz az alapja a sikeres márkaépítésnek.

6. Következtetés, kitekintés

A magyarországi sportvezetőkkel, sportszakemberekkel, strandkézilabda sportág működésében és fejlesztésében érintett szakemberekkel készített félig strukturált mélyinterjúk jelzik, hogy a sportszakma számos ponton nagyon világosan, a nemzetközi és hazai változásokra, fejlődésre érzékenyen rezonálva megfogalmazza meg a rendszerszerű működés meghatározó elemeit. Azonban elsősorban a sporttermék (mérkőzés) termék-arcához kapcsolódva.

A sportterméknek (mérkőzés) szórakoztató élményt előállító szolgáltatás-arcához azonban csak annyiban és olyan szorossággal kötődik, amennyire az üzleti bevételek megteremtésének az igényét jelzi. A fókusz jelentős részben a versenyek létrehozására helyeződik. Fontos termékfejlesztési kérdés és kihívás lesz a rendszerszerű gondolkodásban mindkét tényező felépítésében támogatást és együttműködést találni a sportági érintettek körében.

7. Felhasznált irodalom

- Bělka, J., Hůlka, K., Šafář, M., Weisser, R., & Chadimova, J. (2015). Beach Handball and Beach Volleyball as Means Leading to Increasing Physical Activity of Recreational Sportspeople—Pilot Study. *Journal of Sports Science*, 3(4), 165–170. <https://doi.org/10.17265/2332-7839/2015.04.002>
- Bon, M., Pori, P. (2020). Various Aspects of the Scientific Development of Beach Handball over Three Decades – from “Keep It Simple” to the Olympic Games. *Sport Mont*, 18(2), 103–106. <https://doi.org/10.26773/smj.200618>
- Dénes, A., & Petőváry, Zs. (2009). *Strandkézilabda*. http://www.strandjatekok.com/strandjatekok_02_strandkezilabda.html
- EHF. / European Handball Federation. (é.n.). *History of the sport*. <https://beach.eurohandball.com/about/history-of-the-sport/>
- EOC. / European Olympic Committees. (2019). *ANOC World Beach Games – Europe Tops Table of Participating NOCs*. <https://www.eurolympic.org/anoc-world-beach-games-europe-tops-table-of-participating-nocs/>
- European Games 2023 Ltd. (2023). *Beach Handball Debut at the 2023 European Games*. <https://european-games.org/sports/beach-handball/>
- Feischmidt, M. (2005). A megalapozott elmélet: empiria és elmélet viszonya a kvalitatív kutatásokban. In Feischmidt, M. (Szerk.), *Kvalitatív módszerek az empirikus társadalom és kultúrakutatásban* (6. A. előadás). ELTE BTK, Művészetelméleti és Médiakutatási Intézet. http://mmi.elte.hu/szabadbolcseszeti/mmi.elte.hu/szabadbolcseszeti/index4124.html?option=com_tanelem&id_tanelem=848&tip=0
- Giroux, M., Pons, F., & Maltese, L. (2017). The role of perceived brand personality in promotion effectiveness and brand equity development of professional sports teams. *International Journal of Sports Marketing and Sponsorship*, 18(2), 180–195. <https://doi.org/10.1108/ijms-05-2017-092>
- IHF. / International Handball Federation. (2018). *Buenos Aires 2018 - Beach Handball schedule finalised*. <https://www.ihf.info/node/6993>
- IHF. / International Handball Federation. (2020). *IHF formally submits request to IOC for beach handball at Paris 2024*. <https://www.ihf.info/media-center/news/ihf-formally-submits-request-ioc-beach-handball-paris-2024>
- IHF. / International Handball Federation. (2023). *XXXIX Ordinary Congress of the IHF draws attention of the handball world*. <https://www.ihf.info/media-center/news/xxxix-ordinary-congress-ihf-draws-attention-handball-world>
- Kaynak, E., Salman, G.G., & Tatoglu, E. (2008): An integrative framework linking brand associations and brand loyalty in professional sports. *Brand Management*, 15(5), 336–357. <https://doi.org/10.1057/palgrave.bm.2550117>
- Kotro, T., Repo, R., Brátá, H.O., Hagen, S.E., & Hauge, A. (2010). Consumer contribution to product development in the Nordic sports industry – Passionate consumers pose benefits for and challenges to companies. In Laaksonen, P., & Jyrinki, H. (Eds.), *The Roots and Fruits of the Nordic Consumer Research* (pp. 137–153). Vaasan Ylipiston Julkaisuja, Selvityksiä Ja Raportteja 163.
- Kovács, I. A., Magyar, M., & Gösi, Zs. (2022). A hivatásos sportszervezeti rendszer kialakulás a magyar kézilabdában. *Gradus* 9(2) <https://doi.org/10.47833/2022.2.ECO.014>
- Kovács, É. (2005). Interjú módszerek és technikák. In Feischmidt, M. (Szerk.), *Kvalitatív módszerek az empirikus társadalom és kultúrakutatásban* (5. B. előadás). ELTE BTK, Művészetelméleti és Médiakutatási Intézet. <https://mmi.elte.hu/szabadbolcseszeti/mmi.elte.hu/szabadbolcseszeti/index72c4.html>

- Livingstone, R. (2022). LA 28 shortlists nine sports for Olympic Games inclusion. <https://gamesbids.com/eng/olympic-sports-bids/la-28-shortlists-nine-sports-for-olympic-games-inclusion/>
- MKSZ. / Magyar Kézilabda Szövetség. (2021). *A Magyar Kézilabda Szövetség sportági stratégiája, 2022-2028*. Magyar Kézilabda Szövetség.
- MKSZ. / Magyar Kézilabda Szövetség (2023). „Bejátszás” – *Kézilabda Magazin* – A 2023. július 31-i adás. [Interjú Horváth Gabriellával, az MKSZ főtitkárával, az EHF Strandkézilabda Bizottság elnökével; Gulyás Istvánval, a férfi strandkézilabda-válogatott szövetségi kapitányával stb.] <https://open.spotify.com/episode/2Pb2edrOfk48nMveQjqAaR?si=KLeY5sPQt6RdcqBDRCVqQ&nd=1&dlsi=5cb8671816a441a4>
- MKSZ. / Magyar Kézilabda Szövetség. (2024). *Magyarok az olimpiai strandkézilabda-bemutatón*. <https://www.mksz.hu/cikk/5710>
- MOB. / Magyar Olimpiai Bizottság (2018). *Tokió mellett a strandkézilabda is napirendre került a kézilabda-konzultáción*. <https://olimpia.hu/hirek/a-strandkezilabda-is-napirendre-kerult-a-kezilabda-konzultacion>
- Modolo, F., Santos, W. R. D., Campos, R. R. D. O., Morato, M. P., & Menezes, R.P. (2022). Key Features of Beach Handball Self-Organization: Comparison Between Genders. *Human Movement*, 23(3), 72–80. <https://doi.org/10.5114/hm.2022.107971>
- MTI. (2020): *Olimpia: a strandkézilabda programra kerülésért lobbiznak*. <https://www.nemzetisport.hu/kezilabda/2020/03/olimpia-a-strandkezilabda-programra-kerulesert-lobbiznak>
- Pifer, D. N., Mak, J. Y., Bae, W-Y., & Zhang, J. J. (2015). Examining the Relationship Between Star Player Characteristics and Brand Equity in Professional Sport Teams. *Marketing Management Journal*, 25(2), 88–106. https://mds.marshall.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1162&context=mgmt_faculty
- Piller, F. T., & Walcher, D. (2006). Toolkits for idea competitions: a novel method to integrate users in new product development. *R&D Management*, 36(3), 307–318. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9310.2006.00432.x>
- S. Mason, D. (1999). What is the sports product and who buys it? The marketing of professional sports leagues. *European Journal of Marketing*, 33(3/4), 402–419. <https://doi.org/10.1108/03090569910253251>
- Shekar, A. (2007). An Innovative Model of Service Development: A process guide for service managers. *The Innovation Journal: The Public Sector Innovation Journal*, 12(1), article 4. https://innovation.cc/wp-content/uploads/2007_12_1_4_shekar_service-mgmt.pdf
- Wirtz, J. (2021). Viewpoint: Service products, development of service knowledge and our community’s target audience. *Journal of Services Marketing*, 35(3), 265–270. <https://doi.org/10.1108/jsm-03-2020-0086>

DOI: 10.21862/2024.SPRT.06

Hivatkozás: Faragó, B., & Gósi, Zs. (2024). Társadalmi szervezetek tevékenysége a területfejlesztésben a kultúra eszközeivel. In Magyar, M., Patakiné Bősze, J. & Gósi, Zs. (Szerk.), *A sport határvonalai: A teljesítménytől a társadalmi hatásokig* (pp. 62–66). ELTE PPK Sport- és rekreációmenedzsment kutatócsoport. <https://doi.org/10.21862/2024.SPRT.06>

Társadalmi szervezetek tevékenysége a területfejlesztésben a kultúra eszközeivel (*Activities of Social Organizations in Regional Development with the Tools of Culture*)

Faragó Beatrix¹, Gósi Zsuzsanna²

¹Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar Művészeti és Sporttudományi Intézet

²ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet

ABSZTRAKT

A táj, mint természeti, mint épített környezet a kulturális örökségekhez tartozik, amelyben az életmód, az életminőség, a kultúra társadalmi viselkedésben jelenik meg, azokat alakítják, befolyásolják. A természeti környezet, a kultúra, a turizmus, a közösség, a bizalom, az identitás, a fenntarthatóság összefügg a tájjal és kulturális környezetével. A sport és a kulturális élet Szigetköz kulturális örökségéhez tartozik, mint a társadalom összetartó egysége, fenntartása kiemelt jelentőséggel bír. Meghatározza a természetes vízi környezet és a természetvédelmi táj. A tanulmány célja a társadalmi szervezetek tevékenységeinek felmérése, jó gyakorlatainak bemutatása, amely a kulturális örökségre nagy hatással bír. A vizsgálatban Szigetköz civil szervezeteinek mélyinterjúk felmérése történt, amely alapján a terület kulturális örökségének, a fenntartható fejlődés jó példáit mutatjuk be. A jó gyakorlatok mintát nyújtanak a többi településnek ahhoz, hogy hasonló módon ápolják hagyományait az identitás erősítése érdekében, amely egyben a területi társadalmi és gazdasági erősödést is megalapozza.

KULCSSZAVAK: természet, kultúra, társadalom, Szigetköz, civil szervezetek

ABSTRACT

The landscape, as a natural and as a built environment, belongs to cultural heritage, in which the lifestyle, the quality of life, and the culture appear in social behavior, they are shaped and influenced. The natural environment, culture, tourism, community, trust, identity, sustainability are related to the landscape and cultural environment. Sports and cultural life belong to the cultural heritage of Szigetköz, as a cohesive unit of society, its maintenance is of particular importance. It is defined by the natural water environment and nature conservation landscape. The aim of this study is to assess the activities of social organizations and to present their good practices, which have a great impact on cultural heritage. In the investigation, an in-depth survey of civil organizations in Szigetköz was carried out, on the basis of which we present good examples of this area's cultural heritage and sustainable development. The good practices provide a model for other settlements to nurture their traditions in a similar way, in order to strengthen the identity, which also lays the foundation for regional social and economic strengthening.

KEYWORDS: nature, culture, society, Szigetköz, civil organizations

1. Bevezetés

A kulturális tényezők a gazdasági fejlődést befolyásolják, amellyel a térségi versenyképesség növelhető (Dziembowska-Kowalska és Funck, 2000). A kulturális örökség a regionális fejlesztésben tökeelemként jelenik meg, amely sajátosságaival egyediséget hordoz. Ezekben hasonlóságot fel lehet fedezni, de azonosságot sohasem. A belső erőforrások innen erednek, amely egyéniség által egy sajátos gazdasági termék jön létre (Porter, 1990; Rechnitzer, 1998). A területi egyediség komplex, amely soha nem egyfajta módon jelenik meg, hanem összetett,

a tájegység, a kultúra, a térség, a térszerkezet, a társadalom egysége. A kulturális örökség az ember által kialakított életmód, amely a tárgyi világgal vegyülve hozza létre egyedi közösségét, szokásait (Vitányi, 1981). A területhez kötött örökség a múlt viszonyából ered, amely folyamatosan változik, a múlt csak a kiindulópontot jellemzi (Tóth & Trócsányi, 1997). A kulturális örökség magába foglalja a szellemi-társadalmi örökséget, az anyagi örökséget egyaránt. Így ezek összegzéseként jön létre a térségi kulturális örökség. A kulturális örökségben az érték jelleg kerül előtérbe, ami a fejlődés dinamikus eleme (Cros Kárpáti, 1998), a térségi versenyképesség eszköze (Máté, 2000).

A hagyományok őrzésére szolgáló programok a fizikai/mozgásos és a szellemi rekreáció területét egyaránt szolgálják, megjelenhetnek akár olyan kulturális területeken is, mint a könyvolvasás, történelmi filmek vagy akár történelmi musicalek megtekintése is a múzeumlátogatás mellett. Ezek egy adott település imázsnövelésében is szerepet játszanak, turisztikai attrakcióként jelenhetnek a piacon, valamint a településhez kötődő identitást növelő, közösségteremtő hatásuk révén a rekreációs kultúrát megalapozzák (Magyar et al., 2020).

A kulturális intézmények piacán, mint a mentális jóllét új(szerű) helyszínein a digitális eszközökkel történő programmegújítás volt tapasztalható az elmúlt években, amely a látogatómenedzsment új aspektusait is fókuszba helyezi. Közösségépítő, kultúraközvetítő szerepük négyévszakos, a kisgyermekes anyukáktól, az iskoláskorúakon át a senior korosztályig széles körben lefedi a társadalmi szabadidős igényeket. További értéknövelő tényező az esetükben az örökségi státusz, amely további „reklámfelületet” is jelent (Bagi és Magyar, 2022).

Szigetköz 35 településből áll, amelynek természeti adottságai kiváló kulturális környezetet biztosítanak a helyi vonzerővel a lakosoknak, a turizmus számára, a gazdasági fejlődés potenciáljában. Szigetköz kiváló elhelyezkedése predestinálja a nemzetközi hálózatok kiépítését, amely biztosítja az európai fenntarthatóságot és ezáltal lehetőséget teremt arra, hogy megfelelő fejlesztési koncepció mentén a „jó gyakorlatokat” erősítse a térségfejlesztésben. A kulturális örökség Szigetköz esetében a vizes-természeti örökség, az épített örökség, a társadalmi örökség. Ezen erőforrásokat szükséges felismerni a térségben (Gerber és Hess, 2017) és felhasználni a területi fejlesztésben.

Szigetköz esetében a kulturális örökséget erősen meghatározza a kultúrtáj, a Duna és a folyam formálta különleges élőközösségek világa. A térségben erős az értéksűrűség, erős a zenei és tánc-hagyományok ápolása, művelése. Ennek ellenére jellemzően a tömegrendezvények felé veszik az irányt és a népi jellegű, kulturális értékeket felvonultató rendezvények háttérbe szorulnak. A kultúra eszközei a népi hagyományok, zene, tánc és egyik kiemelt elemként a sport, amely korosztályokat köt össze, egészséges életmódra nevel, segíti a szocializációt. A sport egyre nagyobb szerepet kap a kormányzati támogatásokban, az infrastruktúra fejlesztésben, ezért a területi fejlesztés egyik eszköze is (Gösi és Bukta, 2022; Faragó et al., 2018).

A sportágakat tekintve a vízi sport kifejezetten jelentős a Szigetközben, de népszerűek a küzdősportoktól kezdve a kültéri és a fedett sportágak is a térségben. Nemenkénti sportolói attitűdök a szocializációs folyamatokat segítik, mint a küzdősportok nagy népszerűsége a nők körében (Vida, 2023).

A sport eszköze az egyik identitásnövelő tényező, amely nemzetközi és hazai közösségek mozgatórugója, ezáltal a helyi társadalom és a gazdaság egyik fejlesztési irányát jelentheti.

2. Anyag és módszerek

A kutatás célja Szigetköz fejlesztési irányainak kijelölése a kulturális aktivitás területén, amely a társadalmi-, gazdasági tőke felhasználásával a térség versenyképességét növeli. A kutatás irányvonala egyrészt gazdasági jellegű, a kulturális iparágak felmérése, azok hálózati irányainak feltárása, másrészt a tudásgazdaság kialakításának vizsgálata, hasznosítási lehetőségeinek stratégiába építése.

Az adatgyűjtés mélyinterjú segítségével valósult meg, Szigetköz 53 településén. A kutatás mintája a területen lévő civil szervezetek felméréséből tevődik össze.

A mélyinterjú alanyai egyrészt Mosonmagyaróváron a Flesch és a Fehér ló civil egyesületei, amelynek taglétszáma 73 szervezet. A civilek között az oktatás, sport, kultúra területéről széleskörű információ hangzott el, amely a mélyinterjú elemzésben kerül bemutatásra. Valamint további szakértői mélyinterjúk felvételére került sor, amely a jógyakorlatok elemzésénél beépítésre kerültek.

3. Eredmények

Szigetköz települései számos jó irányt mutatnak be a közösségépítés, a társadalmi reziliencia területén. Helyben tartják a fiatalokat, kedvező telekvásárlással, az oktatási intézmények fejlesztésével, 8 osztályos általános iskola fenntartásával. Az iskola szerepe meghatározó a lakosok megtartása tekintetében, erre nagy gondot fordítanak. Ezáltal a lokális tehetségmegtartó erő magas szintű. A sikeres település az emberekbe investál. Lényeges háttér, hogy a közszolgáltatások megléte biztosított, de folyamatosan fejlesztik, felújítják. Törekcsenek arra, hogy vonzó környezetben éljenek a lakosok, valamint a potenciális bevándorlók is. A belső kultúra kiépítésében külső elemeket is felhasználnak.

Az iskolai oktatásba bevonnak vendégoktatókat, akik új módszerekkel ismertetik meg a diákokat és a helyi tanárokat is. A külsős tanárok fejlődést hoztak az intézmény működésében. Továbbá a helyi tanárok is vendégtanárként tevékenykednek más oktatási intézményekben, ahonnan a jó gyakorlatokat, új módszereket hozzák haza és adaptálják. A diákok tanulmányi eredményei jók, országos versenyeken jól szerepelnek. Ökoiskolai tevékenység jellemző, amelyben a helyi értékek kerülnek előtérbe. A testnevelés órákon kihasználják a természeti adottságokat, mint pl. télen a korcsolyázást, nyáron a Dunában úszás, vízitúrázás és a kirándulások lehetőségét a természetben.

A diákok színházi előadásokat szerveznek, aktív közösségi életet élnek, nincs igényük további programokra a nagyvárosi környezetben, mert helyi szinten is megtalálják azt.

2007-2012 között a település hanyatlásnak indult a társadalmi, demográfiai összetevők tekintetében. Ezért olyan ösztönző rendszereket dolgoztak ki a település vezetői, amivel a lakossági aktivitást növelték, a lakosok számát duzzasztották. Zeneiskolai telephelyet hoztak létre, amely a művészeti oktatást segítette elő, ezzel egyedivé téve a település oktatási kínálatát. A zenetanár szellemi műhelyt is létrehozott, amivel növelte a lokális identitást.

Az egyháznak szintén nagy szerepe volt a közösségi élet fellendítésében. Az iskola és az óvoda is egyházi fenntartás alatt áll. Az egyházi közösség-szervező erő által rendszeres hagyományörző programok jöttek létre. Az átlagosnál jobb, nagyobb hitélet van a településen, 98%-ban szabadon választható tantárgynak a hittant választják a tanulók. Önkéntes cserkészcsapat működik, amelynek agilis vezetője biztosítja a közösségi élet fenntartását.

A sport területén a településre jellemző az atlétika, a futás, a labdarúgás, illetve a mazsorett is. Labdarúgó sportegyesület és mazsorett szakosztály működik a településen. A sportrendezvények szintén széleskörű közösségépítő, hálózatépítő lehetőséget rejt magában. Ilyen jellemző programok: Evezd körbe Kimlét, Sárkányhajó túra, Indián Kajakverseny, Eszkimó torna.

Részt vesznek a Magyar Falu Programban, a Leader programokban, KOSZISZ, EMMI támogatásokat hatékonyan használják fel.

A helyi lakosok megtartó erejének motivációja a fejlődő településszerkezet, az aktív közösségi élet, a helyi termelők védelme. A településnek számos kulturális rendezvénye van, amely általában az ünnepekhez köthető, pl. adventi gyertyagyújtás, Szigeti éleltár vásár, Falunap, Morvető Fesztivál, Kolbásztöltő fesztivál.

Fejlesztési területként a közösségi élet fenntartását, színesítését, a trendkövetést látják, a vállalkozók és a lakosság együttműködésének fejlesztését a közös programokon keresztül.

A hagyományörzés egy kiemelt közösségépítő, identitásnövelő tevékenység, amely komplexen vonja be a fiatalokat és az idősebbeket is egyaránt.

A sport is kiaknázatlan fejlesztési útvonalat kínál. Erdei kerékpáros pálya kiépítése, deszkapark, mászófal, amely a fiatalok számára kínál vonzó programokat. Erdei rekreációs park kialakítása is tervezett, amelyben fejlesztési irány a fiatalok sporton keresztüli megszólítása, megnyerése. További fejlesztési cél interaktív erdei tanösvény, lombkorona tanösvény kialakítása. Az élhető település szlogen jellemzi a jó gyakorlatokat felvonultató településeket.

Összetartó erőként jelenik meg az egyház és programjaik, a közös ünnepi műsorok, a hagyományörző ételek és a szórakozási lehetőségek. Lényeges elem, hogy a műsorok jó minőségűek, értékteremtőek legyenek. A rendezvények szervezésében és lebonyolításában részt vesz az egyház, az iskola és a civil szervezetek együttesen. A nemzetiségek településeken való aktivitása kiterjed a hitéletre is, hiszen a nemzetiségi csoportok aktív hitközösséget is alkotnak. Ezért a vallási turizmus is egy kitörési pontot jelent a területfejlesztés kulturális részében.

A közösségi életet erősíti a saját kiadású helyi újság, a saját TV műsor, a közösségi média általi tájékoztatás. Imázsfilmeket készítettek a településről a turizmus fellendítésére, helyi értéktárat hoztak létre. Ezek és a technológiai fejlesztések jelentősen befolyásolják a település nemzeti és nemzetközi ismertségét. A közösségi terek bővítése a cél. A sikeres település menedzsment szemléletű. Lényeges szempont az identitástudat megszilárdítása. A hatékony közösségi élet a lakosok megtartó ereje az identitás erősségét is jelzi. A jó gyakorlatot bemutató településeken a fiatalok 50%-a a településen marad. A civil szervezetek működését is a lokális identitás működteti.

Kulturális elemként megjelenik a helyi kötődésű írók általi saját könyvkiadás is, amely a helyi értékeket, történeteket mutatják be. Sajátosságnak mondható a Megyerikumként szolgáló népszokás, a Borbálázás, amelyre külön ünnepet is szerveznek színes programokkal.

A turizmus fellendítésére kiadott útikönyv, mint pl. a 33 Dunakavics Útikalauz, a szigetközi települések felfedezésére hozhatják meg az idelátogatók, turisták kedvét. Látogatóközpont és tájház is segíti a látogatók vonzását. A sikeres település lényegesnek tartja az interaktív és aktív turizmus fejlesztését.

Gazdasági szintéren a vízi turizmus jellemző, a természeti adottságok miatt az aktív turizmus kiemelt jelentőségű. A civil szervezetek jelenléte, aktivitása a település életében meghatározó mozgatórugó. Kiállítások szervezésével, a helyi értékek megismertetésével növelhető a kapcsolati tőke nemzetközi és hazai szinten is.

Szigetköz földrajzi elhelyezkedése számos kedvező elemmel rendelkezik a fejlesztési lehetőségekben. Ennek egyik része a nemzetiségek települési szintű megjelenése, kultúrájuk ápolása. A nemzetiségi iskolák nem csak a sokszínű kulturális életben kapnak szerepet, hanem a gazdaságot is fejlesztik. Akár iskolafenntartóként, akár civil szervezet működésében, vagy a turizmus elősegítésében kiemelt fontossággal bír a nemzetiségi kultúra.

A sikeres település gazdasági téren is kibontakozik, ahol ipari park létesítésével növelik a pénzügyi forrásokat, a munkahelyteremtést.

4. Megbeszélés és következtetések

Szigetköz civil élete aktívnak mondható, a 35 településen 85 civil szervezet működik, amelyek főként a sport, kultúra területén tevékenykednek. A társadalmi szervezetek a helyi erőforrásokra építenek, de nem terjesztik ki sem rendezvényeiket, sem a tagságukat a környező településekre, vagy esetleg a két szomszédos országra, Ausztriára vagy Szlovákiára.

Jellemzően idősödő a civil szervezetek korosztálya, problémának látják az utánpótlást.

A jó gyakorlatokban viszont számos stratégiai lépés jelenik meg, amely a belső migrációt is bevonja a szervezete életébe, ezzel a helyi identitást növeli, vagy erősíti a tagjainak számát, vagy a korcsoportot frissíti a fiatalokkal.

A felmérés rámutatott arra, hogy szükséges a tevékenységet, a programokat nagyobb területre kiterjeszteni, ez jelenti a földrajzi távolságot, a korcsoportok bevonását, a programok tematikus, széleskörű prezentálását. A civil élet frissítést kíván a Szigetközben, de a jó gyakorlatok által a települések ötleteket kaphatnak a saját fejlesztésükhöz.

A civil szervezetek számára számos finansziális támogatás is megjelenik a központi forrásokból, amellyel érdemes lenne élni, és a helyi erőforrások felhasználásával a természeti értékekre építve egy jelentős desztinációvá fejleszteni a térséget.

6. Felhasznált irodalom

- Bagi, K., & Magyar, M. (2022). Kultúráközvetítő intézmények a Covid és a világörökség reflektorában. *Recreation*, 12(3), 18–23. <https://doi.org/10.21486/recreation.2022.12.3.3>
- Cros Kárpáti, Zs. (1998). Az örökség társadalmi szerepe és felhasználása a területfejlesztésben — két borvidék, Champagne és Tokaj összehasonlító vizsgálata. *Falu Város Régió*, 5, 18–22.
- Dziembowska-Kowalska, J., & Funck, R. H. (2000). Cultural activities as a location factor in European competition between regions: Concepts and some evidence. *The Annals of Regional Science*, 34(1), 1–12. <https://doi.org/10.1007/s001680050123>
- Faragó, B., Konczosné Szombathelyi, M., & Béki, P. (2018). A világ sportpiacának dinamikusan fejlődő területei a 21. század világgazdasági és világpolitikai folyamataiban. *Multidiszciplináris kihívások, sokszerű válaszok 2018*(2), 94–125. <https://ojs3.mtak.hu/index.php/mksv/article/view/1870>
- Gerber, J.-D., & Hess, G. (2017). From landscape resources to landscape commons: focussing on the non-utility values of landscape. *International Journal of the Commons*, 11(2), 708–732. <https://doi.org/10.18352/ijc.745>
- Gósi, Zs., & Bukta, Zs. (2020). A sport civil szervezetei mint az elmúlt évtized nyertesei. *Civil Szemle*, 17(2), 59–68.
- Magyar, M., Urbán, A., & Bősze, J. (2020). Hagyományok és rekreáció – Egy különleges példa: reenactment. *Recreation*, 10(1), 32–35. <https://doi.org/10.21486/recreation.2020.10.1.3>
- Máté, Zs. (2000). Megőrzés és konfliktus a kulturális örökség térségi rendszerében. *Falu Város Régió*, 8, 31–35.
- Porter, M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-1-349-11336-1>
- Rechnitzer, J. (1998). *Területi stratégiák*. Dialóg Campus Kiadó.
- Tóth, J., & Trócsányi, A. (1997). *A magyarság kulturális földrajza*. Pro Pannonia Kiadó.
- Vida, G. (2023). A kard és a lándzsa tanítása: Nők nevelésének egy szegmense a japán harcművészetek aspektusából 1837 és 1868 között. In J. Sipos, & B. Boldizsár (Szerk.), *A tanulás-tanítás régi és újabb gyakorlati és történeti vonatkozásai* (pp. 142–154). Magyar Tudományos Akadémia Veszprémi Területi Bizottsága Neveléstudományi Szakbizottság.
- Vitányi, I. (1981). *Társadalom, kultúra, szociológia*. Kossuth Kiadó.

DOI: 10.21862/2024.SPRT.07

Hivatkozás: Tabi, N. (2024). A nép csapata? – Az FTC szurkolói népszerűségének történeti háttere. In Magyar, M., Patakiné Bősze, J., & Gösi, Zs. (Szerk.), *A sport határvonalai: A teljesítménytől a társadalmi hatásokig* (pp. 67–76). ELTE PPK Sport- és rekreációmenedzsment kutatócsoport. <https://doi.org/10.21862/2024.SPRT.07>

A nép csapata?

- Az FTC szurkolói népszerűségének történeti háttere
(*The people's team?*)
- *The historical background of the FTC's fan popularity*

Tabi Norbert

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet

„A Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-23-4 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.”

ABSZTRAKT

Kutatásomban a Ferencvárosi Torna Club (FTC) idehaza páratlannak számító szurkolói népszerűségének okait vizsgálom. Arra keresem a választ, hogy minek következtében vált ez a csapat sokkal populárisabbá, mint vetélytársai.

Az okok feltárásához az 1945 előtti időszak eseményeit, majd a II. világháború után a Rákosi-, illetve a korai Kádár-rendszer éveit vettem magyító alá.

Munkám elvégzéséhez elsősorban statisztikai adatokat, történeti és sporttörténeti munkákat, levéltári forrásokat, sportolói visszaemlékezéseket, valamint a korszakot átélt szereplőkkel készített saját interjúmat vettem alapul.

Összességében arra az eredményre jutottam, hogy kezdetben, a két legsikeresebb labdarúgóegyesület, az FTC és az MTK közel azonos népszerűséggel rendelkezett. Ám ez a helyzet jelentősen megváltozott a Horthy-rendszer egyre inkább antiszemita közhangulatában, majd a háború után, a kommunista diktatúra időszakában az FTC-t ért politikai elnyomás is tovább növelte az FTC szurkolói közösségének létszámát és erejét.

KULCSSZAVAK: labdarúgás, football klub, szurkolók, klub hűség

ABSTRACT

In my research, I investigate the reasons for the unique popularity of the Ferencvárosi Torna Club (FTC) in Hungary. I am looking for the answer to the question of why this team has become more popular than its rivals.

To explore the reasons, I focus on the events of the period before 1945, and after World War II, the years of the Rákosi and early Kádár regimes.

I based my work mainly on statistical data, historical and sports historical works, archival sources, sportsmen's recollections and my own interviews with the people who lived through the period.

Overall, I found that initially, the two most successful football clubs, FTC and MTK, had almost equal popularity. However, this situation changed significantly in the increasingly anti-Semitic public mood of the Horthy regime, and after the WW II, during the communist dictatorship, the political repression of the FTC further increased the size and strength of the FTC fan community.

KEYWORDS: football, football club, fans, club loyalty

1. Bevezetés

„A magyar labdarúgásban nincs még egy csapat, amelynek olyan lelkes, kitartó és hálás közönsége lenne, mint a Fradinak. Ezt a közönséget minden egyesület irigylő a zöld-fehérektől. Vasárnap, amikor a Fradi csapata kifutott a pályára, égzengésszerű fogadtatásban részesítette a közönsége. Az a közönség, amely zuhogó esőben is kizarándokolt Kispestre, hogy jelenlétével és buzdításával erőt adjon kedvenceinek” – írta a Képes Sportlap 1947. december 2-i tudósításában. A kiugró népszerűség végig kísérte a klub és főként a férfi labdarúgócsapat történetét, és a jelenben is megtapasztalható. Egy 2016-os felmérés szerint, a jelenleg 35 bajnoki címmel rendelkező futballklub a vizsgált esztendőben 1,68 millió szimpatizánsal bírt, messze megelőzve ezzel a riválisokat (Pór, 2016). Mindez az elmúlt évek átlagos meccsenkénti hazai nézőszámaiban is tükröződik: a 2023/24-es szezonban a zöld-fehérek esetében ez a mutató 11 340 volt, míg az e téren második helyezett Diósgyőr esetében 6 432. (Magyar Futball, é.n.j). E tanulmányban ezen, idehaza páratlannak mondható népszerűség múltban gyökerező okait vizsgáljuk.

Ahhoz, hogy megértsük, mitől egyedülálló a zöld-fehér klub közegében kialakult drukkerség, mit jelentett a múltban az 1899-ben alapított Ferencvárosi Torna Club a szurkolók számára, mit jelentett a „fradizmus”, mindenekelőtt annak folyamatát szükséges bemutatnunk, hogy hogyan is vált az együttes a legnépszerűbb magyar sportegyesületté, milyen folyamatok vezettek kiemelkedő társadalmi jelentőségéhez. Az 1945 előtti folyamatok vizsgálata után a Rákosi-rendszer (1948–1956) és a korai Kádár-rendszer (1956–1963) időszakát vesszük górcső alá. Ezen periódusok ugyanis ugyancsak jelentős hatással bírtak a népszerűség növekedésre, és megalapozták azt a szurkolói bázist, amely az 1960-as éveket követően is töretlenül megmaradt.

2. Anyag és módszerek

Munkám elvégzéséhez szekunder kutatás formájában elsősorban statisztikai adatokat, történeti és sporttörténeti munkákat, levéltári forrásokat, sportolói visszaemlékezéseket, valamint a korszakot átélő szereplőkkel készített saját interjúimat vettem alapul.

3. Eredmények

Az 1901 óta megrendezett magyar elsőosztályú futballbajnokságok sorában 1928/29-ig bezárólag az FTC és az MTK teljes dominanciája volt a jellemző. Ekkor ezt a sorozatot az Újpesti Torna Egylet (UTE) csapata tudta megtörni. Az első két szezont a Budapesti Torna Club (BTC) nyerte, ám ettől kezdve a zöld-fehérek és a kék-fehérek több mint két évtizeden keresztül teljesen leuralták a mezőnyt, kizárólag ez a két csapat szerzett bajnoki címeket – közel azonos eloszlásban. A Hungária körüli pályájával a VIII., a X. és a XIV. kerület határán álló MTK-nak azonban már kezdetben sem volt erőteljes lokális, kerületi beágyazottsága, kötődése, valamint széles társadalmi bázisa. Ebben az időszakban egyesületi tagjai és drukkerai között főként asszimilálódott, vagy erre törekvő zsidó kispolgári elemeket találhatunk. A klub elnöki tisztségét 1905-től egészen 1940-ig a zsidó nagyvállalkozói családi háttérrel rendelkező Brüll Alfréd látta el, ami alapjaiban határozta meg a klub jellegét. (Sipos, 2020).

Ezzel szemben, a magyarosodni vágyó német kispolgárok által alapított FTC nagyon hamar elkezdett szélesebb népszerűsége szert tenni. Korszakoktól függetlenül természetes jelenség, hogy a futballt megkedvelők többsége a legsikeresebb sportegyesületekkel kezd el szimpatizálni, hiszen az elért sikerek miatt ezekkel a legkönnyebb sorsközösséget vállalni, az emberek ezekkel azonosulnak a legszívesebben.

Márpedig a magyar futball első időszakában, amikor az egyes csapatok identitása, valamint szurkolói támogatottsága kialakult és megszilárdult, e tekintetben az FTC és az MTK toronymagasan emelkedett ki a mezőnyből.

A két csapat meccsenkénti hazai átlagos nézőszámait vizsgálva arra a megállapításra juthatunk, hogy az MTK 1942-ben történő betiltásáig a szurkolói látogatottságban alig van eltérés: a zöld-fehérek és a kék-fehérek fej-fej mellett haladtak, egy-egy szezonban hol az egyik, hol a másik klub tudott a meccsein több szurkolót felvonultatni – ám a különbség szinte minden esetben elhanyagolható volt (Magyar Futball, é.n.k).

Szegedi Péter arról ír, hogy a hazai sajtó egy jelentős része az 1920-as évektől egyre inkább keresztény-nemzeti klubként jellemezte a Ferencvárost (Szegedi, 2016), ami a Horthy-rendszernek már az 1920-as évekre is jellemző, fokozódó antiszemita légkörében természetesen az okozhatta volna, hogy az FTC legyőzi az MTK-t a népszerűségi versenyben. Míg az 1920-as népszámlálás adatai alapján a magyar lakosságnak mindössze 5,9 %-a vallotta magát zsidó vallásúnak, addig a római katolikusok és reformátusok számaránya együttesen 84,9%-ot tett ki (Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal, 1923), melyből következhetett, hogy az azonosulásra vágyó futballszurkolók az FTC-ben lelthettek volna meg kedvenc együttesüket. Szegedi fenti állítását könyvében nem támasztja alá semmilyen példával, és a korabeli sajtó vizsgálata során, az 1920-as évekre vonatkozóan vizsgálatunk során sem találtunk erre utaló nyomokat.

Ugyanakkor az FTC és az MTK hazai nézőszámainak vizsgálata félrevezető lehet, hiszen e számok értékeléséből kimarad a két klub lehetséges vidéki drukkerbázisa, amely a támogatottság jelentős részét tehetné ki. Az 1920-as és 1930-as években – különösen a későbbi korokhoz képest – még igen korlátozott volt a tömeges utazás lehetősége, így nagyon kevés szurkoló engedhette meg magának, hogy kedvenc együttese mérkőzéséért egy-egy vidéki helyszínről a fővárosba látogasson, ezek a drukkerok a hazai mérkőzések statisztikáiban tehát nem, vagy csak alig jelenhettek meg.

Mégis, Szegedi Péter világít rá, hogy a vidéki futballkedvelők igen jelentős része ebben az időszakban a labdarúgó NB I főváros-centrikusságából adódóan vélhetően valamelyik nagy, budapesti klubnak is szurkolt. A szociológus szerint „a vidéki futballbarátok nagy részének a labdarúgás szeretete kudarcok sorát jelentené, ezért a helyi egyesület mellett (sőt, sokszor annak ellenében) egy fővárosi csapatnak is” drukkolt. „Mindenekelőtt a Ferencvárosnak – tette hozzá Szegedi.” (Szegedi, 2001).

A fenti eszmefuttatás jegyében indokoltnak tekinthetjük az FTC nevesítését: az országosan sikeres egyesületet választani kívánó, a keresztény-konzervatív eszmékkel a korszakban is a fővárosinál nagyobb arányban azonosuló vidéki lakosság (Szegedi, 2014) nagyobb része a zsidó kötődésű MTK-val szemben sokkal inkább az FTC-ben találhatta meg azonosulása tárgyát. A vidéken élők csapatválasztása kapcsán Szegedi még azt is hozzátézi: az, hogy a „vidéki szürkeségből, provincializmusból többnyire a fővárosban, a fővároson keresztül” (vagyis esetünkben egy fővárosi klubon keresztül) lehet kitörni, nem jelenti azt, hogy a vidéki csapatok meccsein – „ahol fővárosi egyesület az ellenfél – a kollektív ellenszenv gyakran egészen magas fokával nem találkozhatunk” (Szegedi, 2001).

Ebből fakadóan hiába is vizsgálnánk az 1920-as évektől az első osztályban is megjelenő vidéki nagyvárosok csapatainak, FTC és MTK elleni meccsein regisztrált nézőszámait. Ha például Miskolcon a Ferencváros elleni mérkőzéseken többen gyűltek volna össze, mint az MTK elleni találkozókön, az nem feltétlenül és kizárólag azt jelentheti, hogy a városban a zöld-fehérek nagyobb helyi, illetve környékbeli szurkolótáborral rendelkeznek a kék-fehéreknél, hiszen a drukkerok éppúgy kilátogathattak nagyobb számban a fővárosi csapat ellen érzett unszimpatia – vagy éppen a sikeres, magas színvonalat képviselő csapat által nyújtott sportélmény miatt is.

A két legsikeresebb és legmagasabb nézőszámú egyesület, az FTC és az MTK támogatottságában szignifikáns eltérés a lelátói adatok alapján 1945-öt megelőzően tehát nem igazolható. A második világháborút követően azonban gyökeres változások történtek e téren. Az 1945-ös szezonban a hazai átlagos nézőszámok tekintetében listavezető FTC meccseit csaknem 10 ezren, míg az e téren második helyezett kék-fehérek összecsapásait kevesebb, mint 7 ezren látogatták (Magyar Futball, é.n.a), míg 1945 előtt ilyen mértékű különbség nem volt jellemző.

Az „olló” ezt követően tovább nyílt, az 1946/47-es szezonban már több, mint kétszer annyian voltak kíváncsiak az FTC meccseire. Ekkor a második helyen az a Szentlőrinci AC végzett (Magyar Futball, é.n.b), amely mérkőzéseit a Ferencváros pályáján játszotta. Feltehető tehát, hogy a jelentéktelen, szurkolótömegek nélküli budapesti kiscsapat drukkereinek egy része is valójában az FTC táborához tartozott.

Az 1951-es és az 1952-es évadban az MTK meccseit az FTC-hez hasonlóan közel 20 ezren látogatták (Magyar Futball, é.n.c, Magyar Futball, é.n.d) – ám ezekben az években Bástya néven az MTK a Honvéd mögött az Aranycsapat magját adó „kirakatsapatot” jelentette, meccseik látogatása kiemelkedő sportélményt nyújtott, így feltételezhető, hogy az emelkedés elsősorban ennek – nem pedig az elkötelezett MTK-hívek jelenlétének – volt köszönhető.

1956-ot követően, az Aranycsapat felbomlása után az általunk vizsgált időszak végéig az FTC hazai meccsein átlagosan mindvégig mintegy kétszer, két és félszer annyi drukkert tudott maga mögött, mint az MTK (Magyar Futball, é.n.g, Magyar Futball, é.n.h., Magyar Futball, é.n.i). A kék-fehérek drukkerszámának visszaesésében elsőszámú okként nevezhetjük meg a holokausztot, melynek következtében láthatóan jelentősen kevesebb lett a zsidó kötődésű klub mozgósítható szimpatizánsainak száma. Ez egyben igazolja is az MTK szurkolótáborának etnikai összetételét.

A korszakot vizsgálva általában véve látható a tendencia, hogy azoknak a csapatoknak emelkedett meg az átlagos hazai nézőszáma, amelyek az adott szezonban sikeresen szerepeltek. Erre példa a Vasas csapata, amely 1955-ben még csak ötödik volt a látogatottsági rangsorban (21 000 fő [Magyar Futball, é.n.f]), a csapat a tabellán ekkor a 4. helyen végzett), majd 1957-ben, a klub történetének első bajnoki címe alkalmával az angyalföldiek a nézőszám rangsorában a második helyre ugrottak 30 833 fővel (Magyar Futball, é.n.h). Ugyanennek igazolására további példaként említhető a Budapest Honvéd csapata. Esetükben az 1955-ös bajnoki cím, a nézőszámokat tekintve, második helyet jelentett (Magyar Futball, é.n.f), az 1957/58-as bajnoki ezüstérem pedig a harmadik legnagyobb nézősereget vonzotta be (Magyar Futball, é.n.g). Amikor a katonacsapat 1960/61-ben a pályán elért eredményei alapján mindössze a 9. helyet szerezte meg, akkor ez a nézőszámok esetében a 8. helyet jelentette számukra. (Magyar Futball, é.n.i) E törvényszerűnek tekinthető tendenciák alól a kivételt a Ferencváros csapata jelenti. A zöld-fehérek hiába végeztek 1952-ben a 9., majd 1953-ban az 5. helyen, a látogatottsági rangsort a vizsgált korszak egészében töretlenül vezették (Magyar Futball, é.n.e).

Az, hogy milyen jelentős további növekedési potenciál volt az FTC lelátói létszámában, a Népstadion 1953. augusztusi megnyitóját követően vált világossá. 1952-ben átlagosan 23 808-an voltak jelen a hazai meccseiken (2. helyezett, Dózsa: 20 615), 1953-ban már 31 000-en. (2. helyezett, MTK: 20 615). A növekedés ezt követően töretlenné bizonyult, hiszen 1954-ben már több mint 35 ezren, 1955-ben pedig már több mint 45 ezren voltak kint átlagosan az FTC hazai meccsein. 1957-ben ez a szám már csaknem elérte az 50 ezret, majd ezt követően tapasztalható némi hullámvész, de a mutató mindvégig 30 ezer felett maradt, 1959/60-ban pedig ismételen majdnem sikerült elérni az 50 ezer főt. Mindeközben 1957-ben a nézőszámokat tekintve a 2. helyezett Vasas átlagosan alig több mint 30 ezer, míg 1959/60-ban 23 ezer drukkert tudott felvonultatni.

Láthatjuk, hogy az FTC meccsei már 1945 előtt is – az MTK összecsapásai mellett – a leglátogatottabbak voltak (Magyar Futball, é.n.k), ám a zöld-fehérek esetében a Rákosi-rendszer kezdetét követően olyan drasztikus nézőszámemelkedés történt, amely egyetlen más csapat esetében sem regisztrálható. Mindennek fényében arra következtethetünk, hogy az együttes mérkőzései olyan plusz vonzerőt jelentettek a drukkerok számára, amely a vizsgált időszakban egyedülállónak tekinthető. A következőkben ennek okaira igyekszünk rávilágítani. Vajon mi okozhatta ezt a páratlan népszerűséget? Ennek bemutatásához többek között az általunk készített interjúk anyagaira támaszkodunk.

Hogy mit jelentett 1945-öt követően az FTC-vel történő azonosulás, a „fradistaság”, azt Borsi-Kálmán Béla történész a következőképp magyarázza: „A fradizmus szociológiai, társadalom- és mentalitástörténeti és önazonossági szemszögből, valamint beidegződéseit, dinamikus sztereotípiáit tekintve (...) a szocializmus építésének sokszor homlokegyenest ellentmondott. Sokáig, a hatvanas évek végéig legalább, megőrződött a franzstadti kézművesek, iparosok, pékek, hentesek, kisvállalkozók több korábbi nemzedékig visszanyúló »törzsökös« munkaethosza és egyszerű, hétköznapi becsületessége, erkölcsisége, büszkesége, amely kiáltó ellentétben volt a »mozgalmat« és a »pártot« ugródeszkeként használó karrieristák meg »útitársak« nyomulásával és smúzolásával!” (Borsi-Kálmán, 2019).

E jelentéstartalmak, az „alulról jövő kisemberek” csapata kép tehát hathatósan ruházhatta fel a klubot kommunistaellenes konnotációkkal. Sőt, vannak arra utaló jelek, hogy az a Borsi-Kálmán Béla által megfogalmazott eszmeiség, amely a korábbiakban feltárt módon, már a 20. század első évtizedeiben a klub sajátjává vált, egyfajta, „rendszeren átívelő rendszerellenességként” aposztrofálható. Legalábbis erre enged következtetni egy interjúalanyunk által elmesélt történet, amely szerint a „kisemberek” klubjaként is funkcionáló FTC már az 1930-as években, a jobboldali, konzervatív rezsim idején is egyfajta lázadási közeget biztosított. További csavar, hogy a történet főszereplői zsidó származású magyarok, akik számára úgy tűnik, az FTC leginkább az ellenállás felületét, semmint egy kereszténységgel azonosítható egyesületet jelentett.

A történetet Surányi András, az 1981-es Aranycsapat című film rendezője osztotta meg velünk. Az önmagát (ma már) nem FTC-érezelműnek és kimondottan bal-liberális értékrendűnek valló rendező beszámolt arról, hogy nevelőanyja édesapja, a zsidó származású és zsidó vallású, auschwitz-i koncentrációs táborból túlélő Buck Sándor és fia, Buck Miklós szabómesterek aktív, meccsre járó fradistákként az 1930-as, az 1940-es, az 1950-es években, majd a Kádár-rendszer évei alatt is az FTC-ben találták meg a mindenkorai politikai rendszerrel szembeni ellenállás közegét. Surányi szerint ezt a „plebejus öntudatot” a családjában nem zavarta meg az FTC rövid „nyilas időszaka”, a Jaross Andor politikus 1944-es elnöklete fémjelezte periódus sem, ezt afféle „abszurditásnak” vélték, ami a klub akarata ellenére „megtörtént” a csapattal. Ez a két, kispolgári életet élő ember, az alulról jövő kisemberek kapaszkodóját, aktuális rendszerek elleni támaszát találta meg az FTC-ben. És ugyanúgy egyfajta támaszt jelentett a zsidókat hátrányos helyzetbe hozó, és ezáltal általuk megvetett Horthy-rendszerben, mint később, a különböző társadalmi okok miatt általuk ugyancsak nem szívlelt Rákosi- és Kádár-diktatúrában. Surányi elmondta, a családi legendárium része, hogy az 1940-es évek legvégétől, a Rákosi-diktatúrában az FTC-meccs egyfajta ünnep volt, amihez minden mást igazítani kellett: „Ez a minden »heti ellenállás« része volt. Ha vasárnap délben volt a meccs, akkor 3-kor volt az ebéd, ha 3-kor volt a meccs, akkor délben. Neki (az idősebb Buck-nak) ott kellett lennie. Az ő »Fradikája«, amelyik ellenállt.” Hozzáteve, hogy ezzel a közösséghez tartozás élménye is átélhető volt az FTC által, az 1950-es években gyakorlatilag egyedülálló módon. (Surányi András, filmrendező, interjú, 2018. október 13.). A kisemberek csapataként funkcionáló zöld-fehér klub esetében tehát logikus következtetés, hogy nem csupán a kommunista diktatúrák, de már a Horthy-rendszer idején is egyfajta ellenállási közeget biztosíthatott.

Persze, a második világháborút megelőző idők során a klubra ugyancsak rátapadó nemzeties karakterjegyek, a „nemzet csapata” éthosz miatt ez a fajta ellenállási potenciál elsősorban a nemzeti jelleget minden téren megtörni kívánó kommunistákkal szemben tudott a leginkább érvényesülni. Héllisz József FTC-szurkoló a kutatásunk kapcsán készült interjúban, évtizedek távlatából visszanezve úgy fogalmazott: „a Kinizsinek vagy a Fradinak drukkolni az 1950-es, 1960-as, 1970-es években az jóformán egy helytállás volt a rendszer ellen”. Som Ferenc, egykori FTC-kézilabdázó pedig azt mondta: „valójában az, hogy akkor valaki Fradi-szurkoló volt, az tulajdonképpen egy rendszerrel szembeni vélemény volt. Mivel másképpen az ember nem nagyon mert fellépni, ez már tulajdonképpen maga egy tüntetés, egy véleménynyilvánítás volt, hogy Fradi-drukker. Hogy nem Vasas-, Vörös Meteor-, Csepel-drukker. Ez egy külön kaszt volt, ami nemcsak a sportra volt kihegyezve, hanem egy ellenállást is jelzett, hogy valaki Fradi-drukker.” (Héllisz József, FTC-szurkoló, interjú, 2018. október 30.)

Érdekeség, hogy a drukkerségen keresztül történő ellenállás más egyesületeknél is megjelent az időszakban – még olyan csapatoknál is, mint a baloldali, munkásmozgalmi gyökerekkel bíró Vasas. Legalábbis erről tanúskodik, egy az MKP Sportosztályán írt 1946. szeptemberi jelentés, ahol arról olvashatunk: az angyalföldi „drukkertábornál mutatkozik bizonyos ellenszenv, de ez azóta már lelepleződött. Itt a reakciósnak még a futballpályán háborítatlanul folyó megnyilvánulásáról van szó.” (Magyar Kommunista Párt Központi Vezetősége, 1946).

Ezzel együtt kijelenthető, hogy az FTC-vel ellentétben más csapatok esetében – pl. a Vasasnál – a kommunisták elleni ellenállás nem járult hozzá jelentősen a klub identitásához. Ebben nyilván annak is jelentős szerepe volt, hogy az FTC volt az, amelyet 1961–1962-t megelőzően számos módon, tendenciózusan hátráltatott, büntetett a fennálló kommunista államhatalom. Mindez nem csupán pl. az eredménytelenség, a klub játékoskeretének szétszedése, valamint az anyagi korlátozások révén nyilvánult meg, hanem a szurkolók szerint a pályán is tetten érhető volt. Héllisz úgy fogalmazott: általában minden FTC-mérkőzést úgy éltek meg akkor a drukkerok, hogy „a Fradi itt nem nyerhet, lefűjják, ami nem les stb. Olyan tudatban jártunk a meccsre, hogy a játékvezetés a Fradi ellen irányul.” (Héllisz József, FTC-szurkoló, interjú, 2018. október 30.). Okkal feltételezhetjük, hogy a már magukat korábban is „Fradi-szimpatizánsoknak” vallók az FTC-ért sérelmek hatására rendszerellenesebbé válhattak, míg Héllisz József elmondta, neki voltak olyan ismerősei, akik a rendszerrel szembeni elégedetlenség miatt kezdtek el kötődni az FTC-hez, vagyis a klubban látták meg a kommunistákkal szembeni ellenállás lehetséges felületét. (Héllisz József, FTC-szurkoló, interjú, 2018. október 30.).

Persze az FTC vonzerejét közel sem kizárólag rendszerellenes szimbolikája jelentette. Mindez jelentősen növelhette a klub körüli érdeklődést, ám ennek megalapozója az az, „alulról jövő becsületes kisemberek” közösségét megtestesítő, a nemzeti eszméket is előtérbe helyező éthosz volt, amely a zöld-fehér drukkerok közgondolkodásában már az 1945-öt megelőző évtizedekben is jellemezte a klubot (Bali, 1998). Ez is eredményezte, hogy közvetlenül vizsgált korszakunkat megelőzően már olyan kohézió volt tapasztalható az egyesület drukkerai és a klub között, amely ilyen magas szinten a hazai sportéletben egyedülállónak bizonyult. Ezt bizonyítja, hogy amikor 1947 nyarán, az aktuálisan legnagyobb sztárjátékos támadónak számító Deák Ferencet le akarta igazolni a Ferencváros, a nehéz anyagi helyzetben lévő klubot a törzsszurkolók összefogása segítette ki. A futballista egy rózsadombi villát kért az egyesülettől, ide szeretett volna költözni szüleivel a korábban birtokolt, nyomorúságos körülményű pestszentlőrinci házmesteri lakásból. Az FTC mindezt nem tudta volna kifizetni, ám a B-közép tagjai járták a várost, felkeresve az ismertebb és tehetősebb zöld-fehér rajongókat. Ha budai villát végül nem is, de egy Nefelejcs utcai, többszintes bérházra valót valóban sikerült „összekalapozni”. A házat nem sokkal később, az államosítások idején elvették a futballistától.

A játékosok FTC-legendája Rudas Ferenc nyilatkozta utóbb: a játékosok „el voltak ámulva”, mire képes a Ferencváros szurkolóinak szeretete, szimpátiája, és a hihetetlen látvány, hogy „naponta hogyan teltek meg a papírdobozok.” (Fradi-újság, 1992).

Végezetül, az országos tendenciák után érdemes néhány pillantást vetnünk arra, hogy az egyéni sportolói visszaemlékezések alapján mennyire tekinthető megalapozottnak az, hogy országos szinten, vizsgált korszakunk kezdetén valóban az FTC számított a kiemelkedően legnépszerűbb sportegyesületnek.

Az 1932-ben született Mátrai Sándor arról számolt be, hogy gyermekkori városa, a Békés megyei Orosháza voltaképpen egy kis ferencvárosi „B-közép volt, a helyi gimnázium igazgatója, Csizmadia György pedig „e képzeletbeli B-közép elnöke”. Hozzátette: Orosházán „10 sportrajongó közül 9 zöld-fehérben látta a világot.” (Lelkes, 1987).

A Bács-Kiskun megyei Hercegszántón 1941-ben született Albert Flórián azt írta önéletrajzi könyvében: „a faluban, a fene tudja miért, az ÉDOSZ csapata volt a minden, aztán a Kinizsi, valójában természetesen a Ferencváros.” (Albert, 2007).

Az 1938-ban Budapesten született Rákosi Gyula évtizedekkel gyermekkorát követően úgy nyilatkozott: nem volt kétséges, hova menjen futballozni, hiszen a környezetében „mindenki fradista volt, a rokonságban, az utcában, az iskolában is. Zuglóban az Örnagy utcai általános iskolába jártam, ahol még az igazgató is nagy fradista volt.” (Szále, 2018).

Az egy generációval korábban, 1914-ben Szegeden született Baróti Lajos, az életéről 2004-ben megjelent könyvében elmondta: Szeged nagy része az 1950-es években fradista volt, annak ellenére is, hogy a helyi csapat a Bástya, több alkalommal is kiharcolta az NB I-ben maradását. (Tóth-Szenesi, 2004).

A felsorolás persze nem lehet teljeskörű, és nem lehet belőle reprezentatív következtetéseket levonni, ám kirajzolódni látszik az összkép, miszerint a feltevésünknek megfelelően már a második világháborút megelőzően is az FTC volt a legnépszerűbb klub a vidéki és a fővárosi népszerűség körében egyaránt.

Azt is érdemes megvizsgálunk, hogy a vizsgált időszak fiatal Ferencváros-drukkereiben, az egyén megélése szintjén hogyan alakult ki az FTC-identitás, az egyes szurkolók mit tartottak a legfontosabbnak a klubhoz történő kötődésükben.

Az általunk megkérdezett hét FTC-élmény interjúalanyból – akik a Rákosi-rendszer éveiben mind a B-középnek helyet adó lelátórészt látogatták – négy, szinte azonos utat járt be az elköteleződés terén. (Bár források erre vonatkozóan nincsenek, de az alanyok válaszai alapján feltételezhető, hogy a következőkben leírt elköteleződési forma gyakorlatilag általános volt szélesebb körben is.)

Az egyaránt Budapesten született Héllisz Józsefet (aki egyébként már az 1950-es évek elején, gyerekként részt vett a Baráti Kör ülésein is), Som Ferencet, Kopeczky Lajost és Raffa Györgyöt 7 és 10 éves kora közötti vitte ki a Fradi-drukker édesapja az FTC futballcsapatának egyik mérkőzésére (Som Ferenc, FTC-kézilabdázó, interjú, 2018. november 26 és december 3.; Kopeczky Lajos, FTC-szurkoló, riporter, interjú, 2019. január 3.; Raffa György, FTC-jégkorongozó, interjú, 2019. január 8.). Elmondásuk szerint a hangulat, a tömeghatás mindnyájukat azonnal magával ragadta, és rövid időn belül előbb apjukkal, majd baráti társaságukkal rendszeres meccslátogatókká váltak az Üllői úton.

Kis Imre esete is hasonló, ám az ő apja ekkor már nem élt, így őt a környékbeli fiatal fiúk vitték ki magukkal egy mérkőzésre, 8 évesen. A gyors és erős elköteleződés láttán elmondható, fontos hatása volt tehát a közösség megtartó erejének, amely képes volt a csoportidentitás biztosítására.

Az ormosbányai születésű Friedmanszky Zoltán futballista a gyermekkori kötődés kialakulását az FTC országos népszerűségével és sikereivel magyarázta (Friedmanszky Zoltán, FTC-labdárúgó, interjú, 2018. november 12.), míg az Egerben született Ambrus Miklós azután vált fradistává, hogy 1953-ban az egyesület vízilabdázója lett (Ambrus Miklós, FTC-vízilabdázó, interjú, 2018. november 27.).

Abban az alanyok gyakorlatilag mindegyike egyetértett, hogy klubkötődésüket a hangulat és a drukkerok között tapasztalt családi jelleg mellett az FTC 1940-es évek végén szereplő rendkívül erős futballcsapatának sikeressége alapozta meg.

Jellemző, hogy mintegy hetven év távlatából is, Hélsiz, Kis, Kopeczky és Raffa kérdés nélkül egyszer csak magától felsorolta az utókor számára is legendássá váló 1948/49-es bajnokcsapat kezdő tizenegyének névsorát. Ekkor ők 9–14 éves korban voltak, és ezek az élmények láthatóan még az interjú idején is erőteljes hatással voltak rájuk.

Hasonló jellegű elköteleződésről tanúskodnak a Kubala László életéről szóló könyvben leírtak. A Varró Krisztián szerző által elmeséltek szerint a VIII. kerületi Diószeghy Sámuel utcában felnőtt későbbi világsztárt FTC-drukker édesapja vitte ki először a zöld-fehérek egyik hazai mérkőzésére 1934-ben. A fiatal Kubala itt aztán hamar rajongójává vált a Tancos–Takács II–Turay–Toldi által fémjelzett „T-betűs csatársoráról” elhíresült legendás sikerességű gárdának. Varró szerint Kubalát az említettek túl leginkább Gyetvai László és Sárosi „Gyurka” játéka fogta meg, és tette a zöld-fehérek elkötelezett hívévé (Varró, 2019).

Egy évvel később, az 1949/50-es szezon végén kezdődött meg az egyesület játékoskeretének szétszedése. Mivel egy szurkoló számára végső soron a csapat eredményessége a legfontosabb, ezeket az eseményeket FTC-érezelmű alanyok mindegyike a Ferencváros elleni súlyos támadásnak élte meg a kommunista rendszer részéről, amely a következő évekre, sőt évtizedekre vonatkozóan is alapjaiban határozta meg, hogy miként értékelték a kommunista rezsimek és az FTC kapcsolatát.

Kis Imre úgy fogalmazott: „hogy így kibaltáztak a Fradival”, egyértelművé tette, hogy a kommunisták csapata lett a Dózsa és a Honvéd, és „annál nagyobb szimpátia lett az egész országban a Kinizsi iránt” (Kis Imre, FTC-szurkoló, interjú, 2018. november 22.)

A fentiekből tehát leszűrhető, hogy az interjúalanyok nagy része a gyakorlatban a sikeres szereplés, valamint a legendásan összetartó FTC szurkolói közösség „varázsa” miatt vált aktív drukkeré. Igaz, lényeges, hogy ők még a Kinizsi-korszak előtt szocializálódtak, az 1956 után keletkezett ügynökjelentések alapján vélelmezhető, hogy a néhány évvel később születettek esetében már a rendszerellenesség is fontosabb szemponttá válhatott. Azt is tapasztalhatjuk, hogy az idősebbeknek, bár elköteleződésük nem e mentén alakult ki, a későbbiekben – legalábbis több évtized távlatából így emlékeztek vissza – számukra is az FTC-identitás meghatározó elemévé vált a kommunista rendszer irányából érzékelt elnyomás.

Az elkövetkező évtizedekben jelentős átalakulások már nem történtek: az FTC az 1960-as évek elejére megkérdőjelezhetetlenül a legnépszerűbb magyar sportegyesületté vált, mely pozícióját a későbbiekben is megőrizte. Bár ma már a többség nincs is tisztában azzal, hogy minek köszönhető a kiemelkedő népszerűség, a tradíciók „apáról fiúra” szállnak, a klub pedig sikeres szereplése és marketingeszközei révén hatékonyan tudja fenntartani „egyeduralmát”.

4. Összegzés

Kutatásunkban arra igyekeztünk választ adni, hogy minek köszönhető idehaza az FTC labdarúgócsapatának páratlan népszerűsége, kiemelkedő szurkolói létszáma.

Rávilágítottunk arra, hogy a magyar futball első évtizedeiben az FTC és az MTK volt a két kiemelkedően legsikeresebb egyesület, így a szurkolók többsége természetesen bennük lelt azonosulásra. A fővárosi kék-fehérekkel szemben azonban zsidó kötődésük miatt sokan ellenérzéseket tápláltak, míg a ferencvárosiak tudatosan építették maguk körül az „alulról jövő kisemberek” csapatának éthosát.

A Horthy-rendszer idején a csapat a jobboldali politikai erők gazdasági és politikai támogatását is maga mögött tudhatta. 1944-ben néhány hónapig a nyilas párthoz is köthető politikus, Jaross Andor elnökölt a klub élén: többek között ennek következtében a második világháború után felálló kommunista államhatalom „fasiszta” kötődésű csapatnak bélyegezte a Ferencvárost, és jelentősen megnehezítette az egyesület életét.

A társadalom körében rendkívül népszerűtlen Rákosi-diktatúra ezzel azonban sokakban csak további szimpátiát keltett a klub iránt: számosan az FTC képében találták meg a kommunistákkal szembeni ellenállás felületét.

E szempontok a levert 1956-os forradalom után, a korai Kádár-rendszer idején is meghatározóak maradtak.

Az FTC-nél is megfigyelhető jelenség, a labdarúgás, mint közösség-szervező erő, illetve társadalmi hitvallás jelképe, számos publikációban vizsgált és bizonyított mozzanat (Gammelsæter, 2023; Gang et al., 2023), de a publikációk más mozzanatai a társadalmi felelősségvállalásra is hangsúlyt helyeznek (Edensor & Millington, 2008; Blumrodt et al., 2013), mely jelen tanulmánynak nem volt közvetlen célja, így ebből az aspektusból most nem vizsgáltam, de ennél a népszerű klubnál ezt a területet is érdemes a jövőben feltárni.

6. Felhasznált irodalom

Albert, F. (2007). *Életem a Fradi*. Ringier Kiadó.

Bali, J. (1998). „Hungarofradizmus” – Egy sportegyesület szimbolikája. *Tabula*, 1(1–2), 85–105. https://epa.oszk.hu/03100/03125/00001/pdf/EPA03125_tabula_1998_1_2_085-105.pdf

Blumrodt, J., Desbordes, M., & Bodin, D. (2013). Professional football clubs and corporate social responsibility. *Sport, Business and Management: An International Journal*, 3(3), 205–225. <https://doi.org/10.1108/SBM-04-2011-0050>

Borsi-Kálmán, B. (2019). *Az Aranycsapat és ami utána következik. Adalékok a Rákosi-korszak és a Kádár-rendszer történetéhez a futball tükrében*. Kortárs Kiadó.

Edensor, T., & Millington, S. (2008). 'This is Our City': branding football and local embeddedness. *Global Networks*, 8(2), 172–193. <https://doi.org/10.1111/j.1471-0374.2008.00190.x>

Fradi-újság. (1992) A Bamba. *Fradi-újság*, 1992(3), 5.

Gammelsæter, H. (2023). Managing more than a football club. In Houben, R (Ed.), *Research Handbook on the Law of Professional Football Clubs* (pp. 161–174). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781802206975.00015>

Gang, A. C., Griffin, R. B., & Pedersen, P. M. (2023). Identifying Civic Opportunity Structures Within Professional Football Fan Clubs. *Journal of Sport and Social Issues*, 47(5), 433–459. <https://doi.org/10.1177/01937235231210264>

Lelkes, P. (1987). *A nevető ötödik. Mátrai sztori*. Sportpropaganda Vállalat.

Magyar Futball. (é.n.a). *Az NB I 1945-ös szezonjának nézőszámai*. https://www.magyarfutball.hu/hu/merkozések/bajnoki_merkozések/nb_i/1945/nezoszamok

- Magyar Futball. (é.n.b). Az NB I 1946/47-es szezonjának nézőszámai.
https://www.magyarfutball.hu/hu/merkozések/bajnoki_merkozések/nb_i/1946_1947/nezoszamok
- Magyar Futball. (é.n.c). Az NB I 1951-es szezonjának nézőszámai.
https://www.magyarfutball.hu/hu/merkozések/bajnoki_merkozések/nb_i/1951/nezoszamok
- Magyar Futball. (é.n.d). Az NB I 1952-es szezonjának nézőszámai.
https://www.magyarfutball.hu/hu/merkozések/bajnoki_merkozések/nb_i/1952/nezoszamok
- Magyar Futball. (é.n.e). Az NB I 1953-as szezonjának nézőszámai.
https://www.magyarfutball.hu/hu/merkozések/bajnoki_merkozések/nb_i/1953/nezoszamok
- Magyar Futball. (é.n.f). Az NB I 1955-ös szezonjának nézőszámai.
https://www.magyarfutball.hu/hu/merkozések/bajnoki_merkozések/nb_i/1955/nezoszamok
- Magyar Futball. (é.n.g). Az NB I 1957/58-as szezonjának nézőszámai.
https://www.magyarfutball.hu/hu/merkozések/bajnoki_merkozések/nb_i/1957_1958/nezoszamok
- Magyar Futball. (é.n.h). Az NB I 1957-es szezonjának nézőszámai.
https://www.magyarfutball.hu/hu/merkozések/bajnoki_merkozések/nb_i/1957/nezoszamok
- Magyar Futball. (é.n.i). Az NB I 1960/61-es szezonjának nézőszámai.
https://www.magyarfutball.hu/hu/merkozések/bajnoki_merkozések/nb_i/1960_1961/nezoszamok
- Magyar Futball. (é.n.j). Az NB I 2023/24-es szezonjának nézőszámai.
https://www.magyarfutball.hu/hu/merkozések/bajnoki_merkozések/nb_i/2023_2024/nezoszamok
- Magyar Futball. (é.n.k). Nézőszámok az 1941/1942-es szezont megelőzően.
<https://www.magyarfutball.hu/hu/nezoszamok>
- Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal (1923). *Az 1920. évi népszámlálás (1. rész): A népesség főbb demográfiai adatai községek és népesebb puszták, telepek szerint*. Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság.
- Magyar Kommunista Párt Központi Vezetősége. (1946). *A Magyar Kommunista Párt Központi Vezetősége iratai. Jelentés a Vasas munkájáról 1946. augusztus óta*. Magyar Nemzeti Levéltár, Tömegszervezetek Osztálya. Sportosztály. 1946. szeptember 12. MNL-M-KS 274. 17. 24. őrzési egység.
- Pór, K. (2016). *FTC: 1.68 millió fradista van az országban – minél többet a lelátókra!*
<https://www.nemzetisport.hu/labdarugo-nb-i/2016/03/ftc-168-millio-fradista-van-az-orszagban-minel-tobbet-a-lelatokra>
- Sipos, A. (2020). *Futball és társadalom Budapesten – Tóth Potya István korában*. In Rácz, A. (szerk.), *Tóth Potya István edzésnaplói (1925–1930). – A Ferencvárosi Torna Club az 1920-as években* (13–30. o.). Budapest Főváros Levéltára / Ferencvárosi Torna Club.
- Szále, L. (2018). *Rákosi-korszak a Fradiban: egy futballistáról, aki nemcsak cipelte, játszott is a zongorán*. Ferencvárosi Torna Club.
- Szegedi, P. (2001). „Futball-vidékiség” a két háború között: Keleti régió. *Századok*, 135(5), 1149–1181.
- Szegedi, P. (2014). *Riválisok. Debrecen futballtársadalma a 20. század első felében*. Korall.
- Szegedi, P. (2016) *Az első aranykor. A magyar foci 1945-ig*. Akadémiai Kiadó.
- Tóth-Szenesi, A. (2004). *Baróti*. Alexandra Kiadó.
- Varró, K. (2019). *Kubala*. Twister Media Kft.

DOI: 10.21862/2024.SPRT.08

Hivatkozás: Béki, P., & Magyar, M. (2024). Új paradigmák: versenyképességi elemzés és diszciplináris modellezés a sportturizmus kontextusában. In Magyar, M., Patakiné Bősze, J., & Gósi, Zs. (Szerk.), *A sport határvonalai: A teljesítménytől a társadalmi hatásokig* (pp. 77–91). ELTE PPK Sport- és rekreációmenedzsment kutatócsoport. <https://doi.org/10.21862/2024.SPRT.08>

Új paradigmák: versenyképességi elemzés és diszciplináris modellezés a sportturizmus kontextusában (*New paradigms: competitiveness analysis and disciplinary modelling in the context of sports tourism*)

Béki Piroska, Magyar Márton

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet

ABSZTRAKT

A sportturizmus dinamikus változásai és a turizmus versenyképességének fenntartása kulcsfontosságú a turisztikai ágazat sikere szempontjából. Ez a kutatás egy diszciplináris modell létrehozására összpontosít, amely összekapcsolja a versenyképességi modellek elemzését és a sportturizmus változásainak vizsgálatát. A szakirodalmi bázisban támaszkodunk a versenyképességi modellek elméleti kereteire és a sportturizmus trendjeinek megértésére. A kutatás módszertana szekunder kutatáson és szakirodalmi másodelemzésen alapul, amelyek segítségével átfogó képet kaphatunk az aktuális kihívásokról és lehetőségekről. Az eredmény egy új modell kialakítása lesz, amely integrálja a versenyképesség és a sportturizmus összefüggéseit, hozzájárulva ezzel a turisztikai ágazat versenyképességének fenntartásához és fejlesztéséhez. A modell lehetővé teszi a turisztikai szereplők számára, hogy hatékonyabban reagáljanak az ágazatban zajló változásokra, és növeljék a sportturizmus által nyújtott lehetőségek kiaknázását.

KULCSSZAVAK: sportturizmus, versenyképesség, paradigmák, modell

ABSTRACT

Dynamic changes in sports tourism and maintaining the competitiveness of tourism are key to the success of the tourism industry. This research focuses on the creation of a disciplinary model that links the analysis of competitiveness models and the study of changes in sports tourism. In the literature base, we rely on the theoretical framework of competitiveness models and the understanding of sports tourism trends. The methodology of the research is based on secondary research and secondary literature analysis, with the help of which we can get a comprehensive picture of the current challenges and opportunities. The result will be the creation of a new model that integrates the links between competitiveness and sports tourism, supporting the maintenance and development of the competitiveness of the tourism sector. The model enables tourism players to react more effectively to the changes taking place in the sector and to increase the exploitation of the opportunities provided by sports tourism.

KEYWORDS: sports tourism, competitiveness, paradigms, model

1. Bevezetés

A sportot meghatározni ugyanolyan nehéz, mint a turizmust, mégis a közös dimenziók nyilvánvalóan léteznek, számos szakirodalom foglalkozik a sport és a turizmus kapcsolatának feltárásával hazai és nemzetközi környezetben egyaránt, már közel négy évtizede (Ruskin, 1987; Hall, 1992; Nogawa et al, 1996; Gammon és Robinson, 1997; Gibson, 1998; Weed és Bull, 1997; Gibson, 2002; Turco et al., 2002; Gammon és Robinson, 2003; Bokor, 2004; Ritchie és Adair, 2004; Zauhar, 2004; Kurtzman, 2005; Dávid et al., 2006; Bánhidi, 2007; Dobay és Bánhidi, 2008; Gibson és Fairley, 2011; Bull és Weed, 2012; Bánhidi, 2015; Borbély és Müller,

2015; Lasztovicza és Béki, 2016; Higham és Hinch, 2018; Csóka és Németh, 2019; Kökény, 2019; Irimiás, 2022; Kökény, 2022a; Kökény, 2022b; Kiss és Máté, 2024).

A sport versenyképességének városi vonatkozásában is születtek tanulmányok, amelyek hasonlóképpen vizsgálják a sportturizmus fejlődését és viszonyrendszerét is (Faragó, 2024). Optimális esetben a sportolás, így a sportturizmus is fontos szerepet játszik a fizikai és mentális egészség megőrzésében (Faragó et al., 2020), az olyan válságidőszakokban is, mint a Covid19-pandémia (Gösi, 2020), az egészségtudatos magatartás kialakításában és fenntartásában, az egészségnevelésben, amely már a sport társadalmi felelősségvállalást (CSR) célzó akciókban is kiemelten fontos terület (Gösi és Bukta, 2020; Zsembery és Gösi, 2024a; Zsembery és Gösi, 2024b). A sport, a természeti környezetben történő időtöltés egyik formájaként, nélkülözhetetlen szerepet játszik a környezetvédő magatartásforma elsajátításában. A kiemelkedő sporteredmények erősítik a nemzeti önbecsülést, ami növeli a társadalmi kohéziót. (65/2007. (VI. 27.) OGY határozat a Sport XXI. Nemzeti Sportstratégiáról).

A legtágabban értelmezett definíció szerint sportturizmus alatt érthetjük azokat az állandó lakóhelytől való elutazásokat, amelyek célja 1) versenysportban vagy 2) rekreációs sportban való részvétel vagy 3) azok megtekintése (grassroots vagy elit szinten), illetve 4) valamely sporttal kapcsolatos helyi vonzerő megtekintése, mint például sportstadion, vízpark stb.” (Gibson, Attle és Yiannakis, 1997; idézi Neirotti, 2003, 2. o.).

A leginkább kutatott területnek számít a **sportrendezvények, sportversenyek** turisztikai aspektusai – mind hazánkban (Laczkó és Stocker, 2018; Molnár és Remenyik, 2019; Szerényi és Michalkó, 2019; Laczkó és Bátor, 2020; Laczkó és Stocker, 2020), mind pedig külföldön (például Mallen és Adams, 2017; Newland és Aicher, 2020; Mascarenhas et al., 2024; Supovitz és Goldwater, 2024). Elsődlegesen a **futball** (például Oliveira et al., 2021; Carvache-Franco et al., 2024) és a **Forma-1** (például Verebélyi és Bagdi, 2012; Remenyik et al., 2018; Remenyik et al., 2022), ám a kisebb látogatószámmal és vonzerővel bíró, atipikus sportági versenyek is bekerülnek a vizsgálatok fókuszába, mint például a **Spartan Race** (Marton et al., 2019; Marton et al., 2023) és a **városi futóversenyek** (Czeplédi et al., 2018; Laczkó et al., 2020), ahol a társadalmi felelősségvállalás is előtérbe kerül (Gösi és Magyar, 2019). A sportrendezvényen való részvételnek jelentős közvetlen és közvetett gazdasági hatási is van (Gösi, 2019).

A legkevésbé kutatott sportturizmus-területek egyike az **edzőtábor-turizmus**, amelyet Kurtzman (2005) a resort-kategóriába sorol, bár turisztikai jelentősége vitathatatlan, ezt mutatják a magyar és a külföldi publikációk (Karadaghy, 2013; Dobay és Banhidi, 2012; Dobay és Banhidi, 2014; Koday és Erhan, 2018; Laczkó, 2021; Preljević et al., 2023).

A kulturális turizmushoz is köthető **stadiontúrák** turisztikai szempontú kutatása szintén ritkábban fordul elő a szakirodalomban. Ide kapcsolódó példa Edensor és munkatársai (2021) publikációja, valamint Brochado és kollégái (2021) munkája.

A Neirotti (2003) által is ajánlott **rekreációs célú utazások** a kaland-, extrém- és aktív sportturizmus kifejezéssel is illethetők. (Az aktív sportturizmus nem leszűkítendő az aktívan versenyző sportolókra.) Ennek is viszonylag széleskörű magyar és angol nyelvű szakirodalma létezik már (Buckley, 2011; Veal, 2017; Araújo Vila et al., 2019; Csapó és Gonda, 2019; Wicker, 2020; B. Pawid, 2023), amelybe például a horgász- és vadászturizmus is beletartozik (Csapó és Remenyik, 2011).

A sport célú utazás lehet üzleti (hivatás) vagy nem üzleti (szabadidős) célú, ahogyan már két és fél évtizede Standeven és De Knop (1999) is kiemelte. Így a sportdiplomáciai, sporttudományi konferenciákon és workshopokon, illetve továbbképzéseken (előadóként vagy hallgatóságként történő) részvétel céljából történő utazások is jelentős szegmensét jelentik a sportturizmusnak. A sporttevékenységeket vizsgálva, egy folyamatosan bővülő halmazról beszélhetünk, mivel annyiféle lehet a sportturizmus, ahányféle sportág létezik. Mivel ez a terület dinamikusan fejlődik, egyre nagyobb a verseny a többi turizmus ágazattal. Ezért érdemes vizsgálni a versenyképesség és a sportturizmus kapcsolatát.

2. Anyag és módszer

A vizsgálat során szekunder kutatási módszereket alkalmaztunk, amelyek lehetővé teszik a meglévő szakirodalom átfogó elemzését és értelmezését a sportturizmus tendenciái és a versenyképesség mutatóinak vonatkozásában.

A szakirodalmi másodelemzés módszerét annak érdekében használtuk, hogy az ismert kutatási eredményekből és elméleti keretkből egy multidimenzionális modell készüljön, amely átfogóan leírja a sportturizmus jelenkori összetettségét. Ez a módszer lehetővé teszi, hogy a korábbi kutatások eredményeire építve új összefüggéseket és felismeréseket fedezzünk fel.

3. Eredmények

A sportturizmus jelentéstartalma általánosságban olyan utazásokra utal, amelyeknek elsődlegesen sport célú indítékai vannak: sportolni, versenyezni, szurkolni, sportlátványosságot megtekinteni (Földesiné Szabó, 2005).

A sportturizmus olyan turisztikai ágazat elmélete és gyakorlata, amelyben az utazó fő célja egy sporttevékenység élményének az átélése, ugyanakkor turisztikai szolgáltatást vásárol meg.

3.1. *Értelmezések a tartalom, motiváció és döntés aspektusában*

Valójában a sportturisztikai termék egy összetett kínálatként is értelmezhető, amely több szolgáltatást tartalmaz, és komplex attrakcióval rendelkezik. Legfontosabb összetevője a vonzerő, ebben az esetben maga a sport. A közlekedés rohamos fejlődésével a világ kitágult, így a földrajzi környezet nyújtotta egyedülálló sportturisztikai szolgáltatások is elérhetővé váltak. Az infrastruktúra megléte, minősége is befolyásolja a sportturisztikai termék minőségét. Vannak olyan turisták, akik a sporttevékenység mellett a jól felszerelt, modern infrastruktúrával rendelkező helyszíneket részesítik előnyben a desztináció kiválasztásakor (pl. a golfturisták), de vannak olyan utazók (pl. a túrázók egy szegmense), akik pont az infrastruktúrától mentes övezeteket keresik. A társadalmi rétegződésben elfoglalt hely meghatározza a sportturisztikai szolgáltatások keresletét és kínálatát. Egy hasonló témájú sportturisztikai termék a különböző társadalmi rétegek eltérő igényeinek megfelelően különböző minőségű lehet. Az ár a turisztikai terméknek egyik legfontosabb része. A jól pozicionált ár a turista döntését nagymértékben befolyásolja. A sportolással összekötött turizmus szolgáltatásai általában a jóléti államok közép- és felső rétegei számára a legelérhetőbbek (Gáldi, 2011).

András (2003) szerint az esemény látogatásakor a csere tárgya a szabadidő olyan eltöltésének formája, ahol a szolgáltatás igénybevétele jellemzően valamilyen élménnyel, szórakozással párosul. A sport tekinthető tehát elsődleges utazási motivációnak is, ám másodlagos vagy az utóbbi években néha mellékes motivációs tényezőként is említik a szakemberek. Szinte az összes definíció sportturistának tekinti a nézőket, a látogatókat, a rekreációs szabadidő sportolókat éppúgy, mint a versenysportolókat – már a tizenöt-huszonöt évvel ezelőtti publikációkban is (Standeven és De Knop, 1999; Weed, 2009a; Weed, 2009b).

Az utazási döntést a megfelelő marketingtevékenység váltja ki, amelyben fontos motivációs faktorok jelennek meg (Lasztovicza és Béki, 2016):

- Az emberi tényező, amely a sportturizmus területén megjelenik (egészség, munkaképesség visszaszerzése, megtartása vagy fejlesztése, és napjaink rohanó világában a kíváncsiság, a tanulásvágy, egy új, eddig idegen mozgásforma elsajátítása, eredeti autentikus környezetében való kipróbálása).
- A természeti táj szépsége.
- A társadalmi - gazdasági értékek, mint a sporttal kapcsolatos művelődési- történelmi értékek, műemlékek, sportlátványosságok is szolgálhatják a sportturizmus motivációs alapját.
- A szubjektív tényezők, például a menekülés, kikapcsolódás, környezetváltásra való igény.

Joy Standeven és Paul De Knop (1999, 12. o.) meghatározása szerint a sportturizmus felöleli a sporttevékenységben való aktív és passzív részvétel minden formáját, akár egyénileg vagy szervezeten, szabadidős vagy üzleti/gazdasági céllal veszik azt igénybe elhagyva az utazó saját otthoni lakó- és munkakörnyezetét.

A szerzőpáros gondolatai (Standeven és De Knop, 1999, 88. o.) alapján a sportturizmus az alábbi formákra osztható fel:

1. Aktív sportturizmuságak
 - 1.1. Sportüdülések
 - 1.2. Üdülés alatt végzett sporttevékenységek
 - 1.3. Aktív sportolás nem üdülés alkalmával
2. Passzív sportturizmuságak
 - 2.1. Passzív sporttevékenységek az üdülés során
 - 2.2. Passzív sportolás nem üdülés alkalmával

Ezeket részletezzük az alábbiakban.

1. Aktív sportturizmuságak

Az ún. *elsődleges motivációjú* sport célú üdüléseket jelentik a sportüdülések és az üdülési célú sportutak. Az üdülés vagy az üzleti célú ott-tartózkodás alatt végzett sporttevékenységekre az jellemző, hogy az utazás elsődleges motivációja nem a sporttevékenység végzése, az csak „véletlenül” jelenik meg az utazási döntésekben, már a desztináción, a szállodában tartózkodva (*szekunder motiváció*). Nem feltétlenül a szálloda saját szervezésű programjai formájában jelennek meg ezek, hanem desztinációs sportkínálatot jelentenek többnyire.

1.1. Sportüdülések

1.1.1. Egyfajta sporttevékenység végzése céljából történő üdülések
Például síutak, kerékpártúrák, utazások természeti túrázás céljából.

1.1.2. Többféle sporttevékenységet ötvöző utazások

Például sporttáborokban részvétel, üdülőklubokban történő nyaralás.

Ez utóbbi alcsoport elemei közé tartoznak például a Club Méditerranée vagy a TUI Magic Life sokrétű sportanimációs / moderátori, instruktori tevékenységei is, amennyiben azok fő motivációs faktorként jelennek meg a vendégek döntéseiben.

1.2. Üdülés alatt végzett sporttevékenységek

1.2.1. Szervezett sporttevékenységek az üdülésen

Például golf, rafting, sétahajózás.

Ám a szerzők tapasztalatai szerint ide sorolandók a – nem üdülőklub-profillal rendelkező – szállodák sportanimációs programjai is, mint például a szállodai animáció keretében megszervezett foci, strandröplabda vagy akár pétanque bajnokságok is.

A rekreációs sportturizmusba tartozik nem csak a hétközbeleni és hétvégi rekreáció során, hanem a hosszabb időtartamú nyaraláson végzett sporttevékenységek rendszere is (Sentuna et al., 2015), ahol több esetben szakképzett animátorok segítségével szállodán belüli sportprogramokon is részt vehetnek a vendégek hazánkban is (Cselik et al., 2021), nem csak külföldön (Magyar, 2019a; Oktyamovna et al., 2020; Magyar, 2023). Szállodán kívül is, a modernkori turizmus más színterein is találkozhatunk az aktív rekreáció előmozdítójaként az animációval (Chernysh és Makhovka, 2020; Angelov,2023).

1.2.2. Egyénileg szervezett sporttevékenységek az üdülés során

Például kalandsportok, mint a bungee jumping programra befizetés és részvétel.

1.3. Aktív sportolás nem üdülés alkalmával

Ide tartoznak az edzőtáborok, valamint a rekreációs céllal végzett sporttevékenységek üzleti/business és konferencia-típusú utazások alkalmával.

Megfigyelhető már Magyarországon is, hogy ma már számos városi és konferenciaszálloda nem csak medenceteret, hanem (kisebb) fitnesstermet vagy (jellemzőbben beltéri) sportpályát alakít ki a tudományos vagy üzleti céllal érkező és ott-tartózkodó vendégek mindennapi rekreációs igényeit kielégítve.

2. Passzív sportturizmuságak

Az üzleti / tudományos célú ott-tartózkodás vagy a nem kifejezetten sportolási célú üdülés során az utazás olyan motivációja is megjelenhet, amely szerint nem a sporttevékenység végzése, hanem annak megtekintése (néző, szurkoló, fan) szerepel a turista szándékában.

2.1. Passzív sporttevékenységek az üdülés során

2.1.1. Szakértői megfigyelő tevékenységek professzionális mérközéseken

Például olimpián, kontinensviadalokon, sportmúzeumokban, sporthírességek csarnokában, stadiontúrákon.

Ezek is *elsődleges motivációnak* minősülnek ezen a csoporton belül. E tanulmány szerzőinek gondolata szerint a Grand Slam-tornák (pl. Wimbledon a teniszben) vagy a Világjátékok is ide sorolandók, ahol a nézők követik a versenypályán zajló eseményeket, kedvenc sportolójuknak, csapatuknak szurkolnak, mint nézők vagy családtagok, hozzátartozók.

2.1.2. Alkalmi passzív sportturizmus = Sportszemlélők üdüléseik során

Alkalomszerűen nézőként, másodlagos motivációval részvétel sporteseményeken, amelyek az üdülés során kiegészítő attrakcióként található meg a turisták programjai között. Például Forma1-es futamok vagy más sportmérközések helyszíni megtekintése.

Ide sorolható például a bikaviadal megtekintése is Standeven és De Knop (1999) szerint, amely ugyan megosztó az emberek körében. Bikaviadalokat ma is legálisan tartanak Spanyolországban, Franciaországban, Portugáliában, Mexikóban, Kolumbiában, Venezuelában, Peruban és Ecuadorban. Bár Portugáliában ma már csak lóháton küzdenek, és a bikát nem ölik meg. Az Egyesült Államokban is módosították a spanyol stílusú bikaviadalokat, hogy elkerüljék a bika sérülését. Viszont betiltották Argentínában, Kanadában, Kubában, Dániában, Olaszországban és az Egyesült Királyságban (Madrid Bullfighting, 2022).

2.2. Passzív sportolás nem üdülés alkalmával

Például egy verseny megtekintése, miközben üzleti ügyben vagy tudományos céllal valamely településen tartózkodik az illető turista.

Sajátos típusa a sportturizmusnak a sportörökség turisztikai attrakcióként való hasznosítása (például a Báró Eötvös Loránd Menedékházban lévő turista kiállítás, a SportAgora kiállítóhely, az egri Sportmúzeum, a Ceglédi Sportmúzeum, a Magyar Virtuális Sportmúzeum a hajramagyarok.hu weboldalon, Svájcban az Olimpiai Múzeum Lausanne-ban vagy a FIFA World Football Museum Zürichben, a Naismith Memorial Basketball Hall of Fame Springfieldben, az USA Massachusetts államában, a bostoni Fenway Park Nemzeti Baseball Múzeuma, az FC Barcelona Museum vagy a Joan Antoni Samaranch Olympic and Sports Museum Barcelonában, a manchesteri National Football Museum stb.), amely mindhárom fenti területhez kapcsolható. Ez a sportturisztikai attrakció a turizmus termékszemléletű rendszerében egyúttal átmenetnek tekinthető az örökségturizmus felé (Puczkó és Rátz, 2002), amelyet Gibson (1998) nosztalgia sportturizmusnak, Ramshaw és Gammon (2005) pedig sportörökségturizmusnak nevezett.

Szükséges megemlíteni, hogy a passzív sportturisztikai tevékenységek közé sorolt programok csak a mozgás, fizikai aktivitás végzése szempontjából számítanak passzívnak. A szellemi vagy nem-mozgás-domináns rekreáció komplex értelmezése (Magyar, 2019b) szerint ezek is aktív tevékenységek, a kognitív képességeket aktivizáló programok.

Talán kijelenthető, hogy a sportturizmus a leggyorsabban növekvő és bővülő turisztikai ágazat, termékei pedig egyre szélesebb körben jelennek meg az idegenforgalomban, ahogyan Bánhidi (2007) már közel 20 éve is állította. Ezt támasztja alá, illetve egészíti ki az is, hogy nem csak Gibson és munkatársai (1997, idézi Neirotti, 2003) már közel három évtizede említik az egészségturizmust a sportturizmushoz szorosan kapcsolódó ágazatként, hanem Bortolotti és munkatársai (2024) is az egészség-sport-wellness szinergiáját hangsúlyozzák. Tehát a sportturizmus elválaszthatatlan attól az egészségturizmustól, amely szintén dinamikus expanziót mutat napjainkban nem csak nemzetközi színtereken, hanem Magyarországon is (Hojcska, 2023b), nem kizárólag a klasszikus wellnesskezelések (Szegvári et al., 2023), köztük a jóga (Boros et al., 2017), hanem a gyógy- és balneoterápiás szolgáltatások területén (Hojcska és Szabó, 2019; Hojcska és Szabó, 2021; Hojcska, 2023a; Hojcska et al., 2024), illetve az ún. spa- és medicalspa-létesítményekben is (Szabó, 2020; Szabó és Bujdosó, 2022). Az egészségturizmus intézményrendszere mind a rekreációs, mind a versenysportoló turisták sportági tevékenységét kiegészítő lehetőségeket kínálja.

3.2. Új értelmezések a kereslet aspektusában

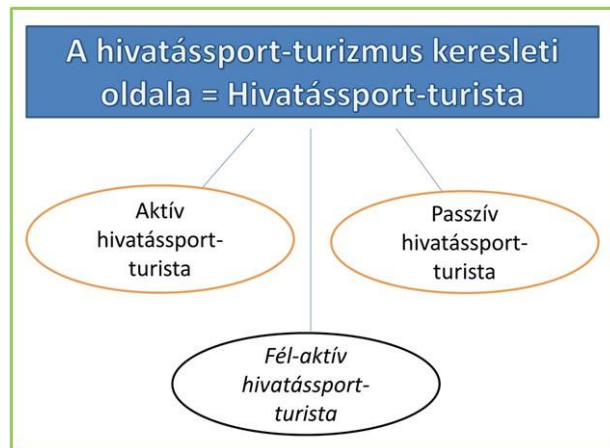
A legtöbb definíció tartalmazza a nézőket és a versenyzőket is, valamint a rekreációs és versenysportot is, ahogyan ez Standeven és De Knop (1999) rendszertanában is látható. A sportturisták számára tehát többféle lehetőség van a sportba való bekapcsolódásra. A szubjektív hatás és kapcsolat, amit a helyek gyakorolnak egymásra, attól a megszokástól függenek, amelyeket a látogató tulajdonít nekik. Az ismert és ismeretlen helyek egymás mellé helyezése kritikus tényező lehet a sportturisztikai élményben.

A szabadidős/rekreációs célzatú sportturizmus során kereső tevékenység nem történik, a kikapcsolódás, szórakozás kap elsődleges szerepet.

Ezzel ellentétben a hivatással összefüggő, nem-szabadidős sportturizmus munkavégzés, kereső tevékenység végzése céljából zajlik. Ezen belül megkülönböztethető a **kereslet** két nagy csoportja: 1) *Aktív* sporttevékenységet végzők (hivatásos versenyző) és 2) Sporttal kapcsolatos *passzív* tevékenységet végzők (a nézők, és a különböző elhivatottsággal rendelkező szurkolók). A szakirodalmi áttekintésből megállapítható, hogy az olyan sajátos, sportversenyekhez kapcsolódó szereplők, mint az edzők, sportorvosok, sportpszichológusok, sportmasszőrök, újságírók, diplomatak nem, vagy esetleg a passzív szereplők körében szerepelnek.

Győri (2014) a passzív látogatók egy speciális alcsoportjába sorolta őket, a '*kíséret*' kifejezést használta rájuk, s közéjük sorolta a házasársakat is.

A szerzők javaslata alapján talán egy **új keresleti kategória** bevezethető (1. ábra): a fél-aktív vagy fél-passzív, akik sem nem versenyzők, sem nem nézők/szurkolók, hanem az előző kategória szereplői. Inkább a **fél-aktív sportturista** kifejezés lehet alkalmas rájuk, mivel az aktív körhöz állnak közelebb ők, habár további vizsgálatok szükségesek arra, hogy igazoljuk, a két szélső kategóriára jellemző értékek között található meg a fél-aktív sportturistákra jellemző költési hajlandósága és tartózkodási ideje.

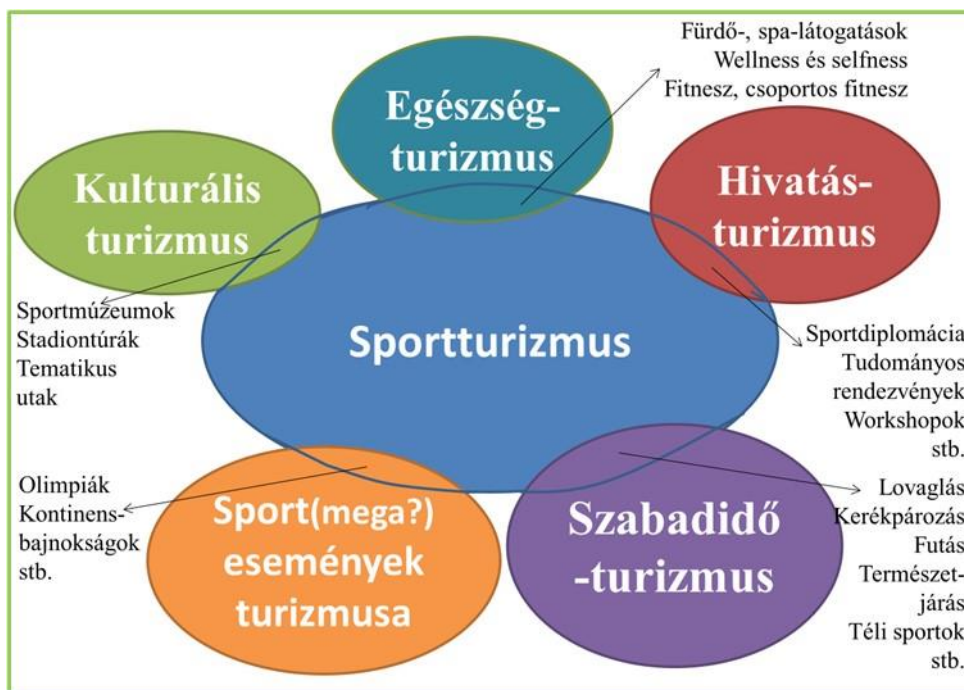
1. ábra: A hivatáspor-turizmus (lehetséges) keresleti differenciálása
 Forrás: saját szerkesztés (2024)

A sportturisztikai tevékenységek sajátosságaiból kifolyólag egy sportturista az átlagos turistánál többet költ, habár itt is meghatározó a sportág mellett a tevékenység jellege (sportverseny megtekintése vagy rekreációs sporttevékenység végzése vagy sport attrakció meglátogatása), a részvételi díj és az igénybevétel időtartama tükrében is.

A sport és a turizmus intézményrendszere meghatározza a turisták hozzáállását a termékekhez. Felhívásokkal, kampányokkal, akciókkal, aktív marketingtevékenységgel alakíthatják a társadalom igényeit, mintát adva az egészséges életmód, az aktív szabadidő eltöltés, az utazás iránti igény kialakításához.

3.3. A sportturizmus összetett rendszere

A sportturizmus rendszerét tisztázza az alábbi 2. ábra, amely jól magyarázza azokat a turisztikai ágazatokat, melyek közvetlenül kapcsolódnak a sportturizmus turisztikai kínálatához.

2. ábra: A sportturizmus kapcsolatrendszere egyéb turizmus ágakkal
 Forrás: saját szerkesztés (2024)

Már több mint 20 éve megállapította Malecki (2002), hogy az országon belüli térségek versenyében alapvetően két tényező jelenik meg: az új piaci szegmensekben történő, speciális szakértelmet igénylő befektetések, valamint a tehetséges szakemberek.

S ez napjainkban is realitás. A vállalatok a települések sokaságából választhatnak telephelyet, ezért a városok versenyeznek egymással a szűkösen rendelkezésre álló jövedelmező cégek „odavonzásában”: a versenyben nemcsak pénzügyi kedvezmények (adókedvezmények, támogatások stb.), hanem elsősorban az előnyös üzleti környezet (az infrastruktúra színvonala, az oktatási intézmények rugalmassága és minősége, az átlátható jogi szabályozás stb.) a döntő (Lengyel, 2006).

Egy-egy komolyabb üzleti befektetés esetén a városok tucatjai „licitálnak”, versenyeznek egymással felkínálva kedvezményeket, a szükséges üzleti környezet elemeinek kialakítását stb. „Röviden, a nagyvárosok közötti verseny létezik és egyre fontosabbá válik” (Malecki, 2002). Ebbe a környezetbe tökéletesen beleillik a sportturizmus rendszere. Egy-egy nagyobb verseny rendezési jogáért hasonlóképpen zajlik a verseny. Fontos szempont lesz az infrastruktúra és az intézményi háttér megléte mellett az események odavonzásában a szakértelem jelentős szerepe.

Mindazonáltal, hogy szükséges hazánkban vizsgálni az egyre erősödő sport-, illetve aktív turizmus területeit, meg kell fogalmazni az ex post, ex ante avagy termék-, illetve desztinációsintű versenyképességet is.

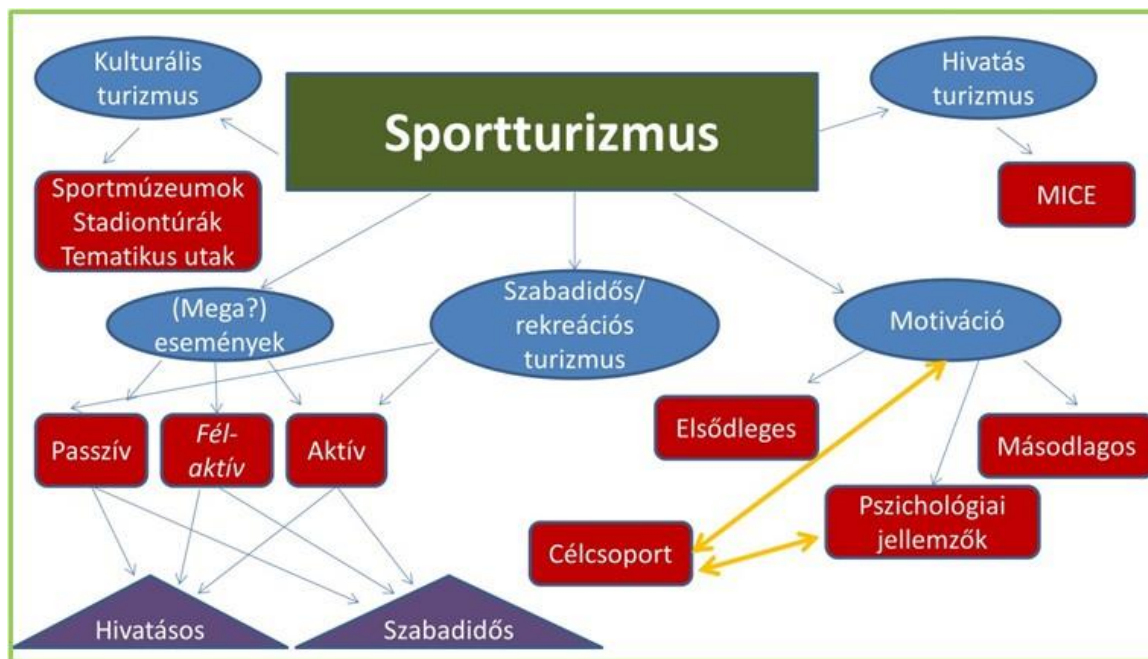
Török (1999) és Sziva (2010) egyaránt megkülönbözteti e két versenyképességi mutatót, akiknek a véleménye megoszlik arról, hogy ezek külön-külön mérési eredményei mennyire esnek egybe. A turizmusban az ex ante versenyképesség tényezőihez sorolhatunk többnyire a különböző támogató tényezők, kompetenciák és erőforrások, a magerőforrások és vonzerők, a szituációs tényezők, s a kínálat minősége és mennyisége. Elemei között megjelennek a természeti vonzerők, a szállás- és vendéglátóhely kínálat, a kapcsolódó szolgáltatások, az elérhetőség, a környezeti minőség, a társadalmi kohézió, a turizmusbarát lakosság, az infrastruktúra állapota, a településkép, a munkaerő felkészültsége, a képzési színvonal, a vállalkozói pozíciók, az innovativitás, a technológiai fejlettség, a kooperáció-készség, a klaszterek, hálózatok léte, a menedzsment képességek, a turizmusbarát közigazgatás, s település-imázs szempontok, azaz a turizmus kínálati rendszerének elemei. Az eredmény (ex post) oldal elemei a turisztikai bevételek mértéke, a látogatószám, a vendégéjszakák száma, a rendezvények köre, a turisztikai helyszínek látogatottsága, a tartózkodási idő, a turisták elégedettsége, a turisztikai beruházások mértéke, a turizmusban foglalkoztatottak száma, a turisztikai vállalkozások száma, a turisztikai adóbevételek mértéke, a desztináció és értékeinek ismertsége, a turisztikai márkák értéke, a desztináció különböző összehasonlításokban elfoglalt helye stb.

Az elméletek vizsgálatával és a korábbi versenyképességi modellek felhasználásával megalkotásra került egy olyan új modell, amely összetettségében leírja azt az összefüggésrendszert, amely a sportturizmusra jellemző.

Első körben a sportturizmus kapcsolódását vizsgálva a turizmuságakkal megállapítható, hogy mind a kulturális, mind a szabadidős és hivatásturizmus területével is szoros kapcsolat figyelhető meg.

Ugyanakkor a megaesemények kapcsán a létesítmények is fontos szempontot jelentenek a passzív és aktív sportturisták vonatkozásában.

A 3. ábrán jól látható a motiváció összetett dimenziója, amely 3 részre oszlik. Így elkülönülnek a sportolás célja szerinti utazások.

3. ábra: A sportturizmus multidimenzionális megközelítése

Forrás: saját szerkesztés (2024)

4. Következtetések

A turisztikai kereslet fő jellemzői a választás magas szabadságfoka, az utazási döntés nagyfokú kockázata, a turista részvétele a turisztikai termék összeállításában, a kereslet érzékenysége, változékonysága. A turista jól szervezett szolgáltatási láncra vágyik, arra, hogy folyamatosan támogassák szolgáltatásokkal az informálódástól a hazatérésig (Lengyel, 2004), amely végső soron az adott turisztikai térség versenyképességét növelni képes (Gyurkó és Bujdosó, 2019). Ennek érdekében szükséges a sportturizmus piacát is összefüggéseiben, kapcsolatrendszereiben ismerni és átlátni.

A belföldi és külföldi utazások számának jelentős növekedése indukálja a turizmussal kapcsolatos problémák tudományos vizsgálatát, a sportturizmus területén is (ld. kevésbé kutatott területek). Hazánkban egyre inkább jellemző az a tendencia, hogy a jövedelmek csökkenése és a kiadások növekedése ellenére a turisztikai termékek iránti kereslet emelkedik. Adottságaink komplexitása elősegíti a kereslet gerjesztését és a változatosság iránti igényét. Az egészségturizmus kiterjedt intézményrendszere is számos kiegészítő lehetőséget kínál mind a rekreációs, mind a versenysportoló turisták sporttevékenységeihez.

A tanulmány során egy multidimenzionális modell került bemutatásra a sportturizmus változásainak elemzésére és a turizmus versenyképességének megértésére. A célja az volt, hogy összekapcsoljuk a versenyképességi modellek elméletét a sportturizmus dinamikus jelenségeivel, és egy olyan keretet nyújtunk, amely lehetővé teszi a sportturizmus összetettségének és jelenlegi irányainak átfogó megértését.

A szekunder kutatás és szakirodalmi másodelemzés révén átfogó képet kaptunk a sportturizmus területéről és a versenyképességét befolyásoló tényezőkről. Az ezen módszerek alapján létrehozott modell segítséget nyújt a sportturizmus piaci trendjeinek és változásainak megértésében, valamint a turizmuságazat szereplőinek abban, hogy hatékonyabban reagáljanak ezekre a változásokra és kihasználják az aktuális lehetőségeket.

A kialakított modell által felvázolt dimenziók és összefüggések segítenek a turizmuságazat szereplőinek abban, hogy átlátóbbá tegyék a sportturizmus piacát és versenyképességét. Emellett lehetőséget teremt a jövőbeli kutatások számára, hogy tovább mélyüljenek a sportturizmus komplex jelenségeiben és azok hatásában a turizmus versenyképességére.

5. Felhasznált irodalom

- 65/2007. (VI. 27.) OGY határozat a Sport XXI. Nemzeti Sportstratégiáról. <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a07h0065.OGY>
- András, K. (2003). *Üzleti elemek a sportban, a labdarúgás példáján*. Doktori értekezés. Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem. https://phd.lib.uni-corvinus.hu/150/1/andras_krisztina.pdf
- Angelov, A. (2023). Modern Trends and Challenges in Tourist Animation. *Technical and Natural Sciences, Social Sciences*, 52, 63–68. https://btu.bg/images/Annual/annual_uni_book_vol_LII_2023.pdf#page=65
- Araújo Vila, N., Fraiz Brea, J. A., & de Araújo, A. F. (2019). Health and Sport. Economic and Social Impact of Active Tourism. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education*, 10(1), 70–81. <https://doi.org/10.3390/ejihpe10010007>
- B. Pawid, H. G. (2023). Motivation and Effects of Adventure Sports Tourism in the Cordillera Administrative Region, Philippines. *Connexion: Journal of Humanities and Social Sciences*, 12(2), 74–89. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/MFUconnexion/article/view/266494/180114>
- Bánhidi, M. (2007). Sporttudomány és turizmus. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 8(2), 32–38.
- Bánhidi, M. (2015). Sportturisztikai termékek. In T. Laczkó, & M. Bánhidi (Szerk.), *Sport és egészségturizmus alapjai* (pp. 47–75). PTE ETK. https://www.etk.pte.hu/protected/OktatasiAnyagok/%21Palyazati/sport/SportEgturizmus_elektronikusK3.pdf
- Bokor, J. (2004). Sportturizmus és sportturisták. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 5(1), 7–10.
- Borbély, A., & Müller, A. (2015). *Sport és turizmus*. Campus Kiadó.
- Boros, Sz., Magyar, M., Köteles, F., Szemerszky, R., Tihanyi, B., Szabolcs, Zs., Dömötör, Zs., Ferentzi, E., Szabó, A., Bárdos, Gy. & Selmeci, J. Cs. (2017). A jóga transzformáló szerepe és helye a posztmodern turizmusban. In T. Régi, T. Rátz, & G. Michalkó (Szerk.), *Turizmus és transzformáció* (pp. 286–297). Kodolányi János Főiskola – Magyar Földrajzi Társaság – MTA CSFK Földrajztudományi Intézet. https://real.mtak.hu/54051/1/Turizmus_es_transzformacio2017.pdf#page=287
- Bortolotti, A., Jreij, A., Mazza, F., & Vecchi, V. (2024). Sports as Well-Being Practice: The Diversification of Tourism Through the Integration of Sport, Wellness, and Health. In A. Arcidiacono, S. Di Vita (Eds.), *Beyond the 2026 Winter Olympic Games* (pp. 63–81). Springer Nature Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-99-8092-5_5
- Brochado, A., Brito, C., Bouchet, A., & Oliveira, F. (2021). Dimensions of Football Stadium and Museum Tour Experiences: The Case of Europe’s Most Valuable Brands. *Sustainability*, 13(12), 6602. <https://doi.org/10.3390/su13126602>
- Buckley, R. (2011). *Adventure Tourism Management*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781856178358>
- Bull, C., & Weed, M. (2012). *Sports Tourism*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780080474441>
- Carvache-Franco, M., Hassan, T., Orden-Mejía, M., Carvache-Franco, O., & Carvache-Franco, W. (2024). Motivations and satisfaction of sports tourists during the FIFA world cup in Qatar 2022. *Heliyon*, 10(5), e26682. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e26682>
- Chernysh, I., & Makhovka, V. (2020). Анімація як фактор формування конкурентних переваг послуг організованого туризму. *Науковий журнал «Економіка і регіон»*, (3(78), 20–27. [https://doi.org/https://doi.org/10.26906/EiR.2020.3\(78\).1991](https://doi.org/https://doi.org/10.26906/EiR.2020.3(78).1991)
- Csapó, J., & Gonda, T. (2019). A hazai lakosság utazási motivációinak és szokásainak elemzése az aktív turizmus és a fizikai aktivitás tekintetében. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 4(4), 57–70. <https://doi.org/10.15170/tvt.2019.04.04.06>

- Csapó, J., & Remenyik, B. (2011). Aktív turizmus. In G. Michalkó (Szerk.), *Turisztikai terméktervezés és fejlesztés* (pp. 91–110). Pécsi Tudományegyetem. https://oszkdk.oszk.hu/storage/00/01/26/42/dd/1/Turisztikai_term_ktervez_s_s_fejleszt_s.pdf
- Cselik, B., Barna, N., Laczkó, T. (2021). A szállodai animáció helyzete a balatoni régióban. In T. Csákvári, I. Ágoston, & Z. Varga (Szerk.), *IV. Zalaegerszegi Egészségturizmus Konferencia & Uzazás Kiállítás Tanulmánykötet* (pp. 25-36). Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar. <https://etk.pte.hu/public/upload/files/IVEgeszsegturizmusKonferencia-Tanulmanykotet-K6.pdf>
- Csóka, L., & Németh, P. (2019). A sportágak sportturizmust generáló hatása. In J. Csapó, T. Gonda, & Z. Raffay (Szerk.), *Turizmus, fogyasztás, generációk. II. Nemzetközi Turizmus Konferencia: Tanulmánykötet* (pp. 420-432). Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar. https://ktk.pte.hu/sites/ktk.pte.hu/files/images/news/2019/06/Tan_kotet_Nemz_Turizmus_Konf_II.pdf
- Czeglédi, O., Sipos-Onyestyák, N., Mischler, S., Cernaianu, S., Tóth, Cs., & Melo, R. (2018). Városi futóversenyek hatásai a helyi turizmusra és területfejlesztésre. In T. Szabó, M. Bánhidi, & G. Szóts (Szerk.), *A sportturizmus gazdasági és társadalmi kérdései Magyarországon* (pp. 127–158). Magyar Sporttudományi Társaság. <https://mstt.hu/wp-content/uploads/2019/10/MSTFXVII-Sportturizmus-2018-1212.pdf>
- Dávid, L., Baros, Z., & Szilágyi, Zs. (2006). A sportturizmus dimenziói és környezeti problémái. *Tájékológiai Lapok*, 4(2), 395-405. <https://doi.org/10.56617/tl.4476>
- Dobay, B., & Bánhidi, M. (2008). Sportturizmus kutatásában alkalmazott módszerek. In Stoffová, V. (Szerk.), *XXI. DIDMATTECH 2008, 2nd part : III Information and Communication Technologies in Education. IV Common Problems of Education* (pp. 259-269). <https://doi.org/10.1002/ace.286>
- Dobay, B., & Banhidi, M. (2012). Sport tourism development in Slovakia. *Palestrica of the third millennium – Civilization and Sport*, 13(1), 19-22.
- Dobay, B., & Banhidi, M. (2014). Effects of sport camps on traveling habits of adults in Slovakia and Hungary. *Asian Journal of Exercise & Sports Science*, 11(1), 16–26.
- Edensor, T., Millington, S., Steadman, C., & Taecharunroj, V. (2021). Towards a comprehensive understanding of football stadium tourism. *Journal of Sport & Tourism*, 25(3), 217–235. <https://doi.org/10.1080/14775085.2021.1884589>
- Faragó, B. (2024). Competitiveness indicators of sports cities in Central-Eastern Europe. *Theoretical and empirical researches in urban management*, 19(1), 30-53.
- Faragó, B., Szakály, Zs., Kovácsné Tóth, Á., Konczos, Cs., Kovács, N., Pápai, Zs., & Kertész, T. (2020). Development of Sports Nation on the Way of Health Management. In *Conference Proceedings, Madrid Spain Mar 26-27, 2020, Part XV* (pp. 1892-1898).
- Földesiné Szabó, Gy. (2005). Sportturizmus: új kihívások és stratégiák. *Kalokagathia*, 43(1-2), 92-113.
- Gáldi, G. (2011). A rekreáció elmélete és gyakorlata. In E. Rétsági, J. H. Ekler, L. Nádori, P. Woth, M. Gáspár, G. Gáldi, & H. Dancs Szegerné (Szerk.), *Sportelméleti ismeretek* (pp. 134–195). Dialóg Campus Kiadó. https://dtk.tankonyvtar.hu/bitstream/handle/123456789/7893/0025_Nadori-Dancs-Retsagi-Ekler-Gaspar-Sportelméleti_ismeretek.pdf
- Gammon, S., & Robinson, T. (1997). Sport and tourism: a conceptual framework. *Journal of Sport & Tourism*, 4(3), 11-18. <https://doi.org/10.1080/10295399708718632>
- Gammon, S., & Robinson, T. (2003). Sport and Tourism: A Conceptual Framework. *Journal of Sport Tourism*, 8(1), 21-26. <https://doi.org/10.1080/14775080306236>
- Gibson, H. (2002). Sport tourism at a crossroad? Considerations for the future. In S. Gammon, & J. Kurtzman (Eds.), *Sport Tourism: Principles and Practice* (pp. 111-128). Leisure Studies Association.
- Gibson, H. J. (1998). Sport Tourism: A Critical Analysis of Research. *Sport Management Review*, 1(1) 45-76. [https://doi.org/10.1016/S1441-3523\(98\)70099-3](https://doi.org/10.1016/S1441-3523(98)70099-3)

- Gibson, H., & Fairley, S. (2011). Sport Tourism. In P. M. Pedersen, J. B. Parks, J. Quarterman, & L. Thibault (Eds.), *Contemporary Sport Management* (4th Ed., pp. 226-246. o.). Human Kinetics.
- Gósi, Zs. (2019). A szabadidősport néhány gazdasági hatása. In Gósi, Zs., Boros, Sz. & Patakiné Bősze, J. (Szerk.) *Sokszínű Rekreáció: Tanulmányok a rekreáció témaköréből*. Budapest, Magyarország, ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar 69-85. https://esi.ppk.elte.hu/media/42/df/72da1729016e69cf9df9c6240a6855e8781b8acf5e217e3171292b86b304/ESI_SokszinuRekreacio201905.pdf
- Gósi, Zs. (2020). Futunk a járvány elől: Sportolási szokások a tavaszi korlátozások alatt. *Magyar Sporttudományi Szemle*, 21(4), 18-21.
- Gósi, Zs., & Bukta, Zs. (2020). Mozgással a társadalomért; Sport és az egyéni társadalmi felelősségvállalás. *Közép-Európai Közlemények*, 13(4), 115-131.
- Gósi, Zs., & Magyar, M. (2019). Jótékony futás: A társadalmi felelősségvállalás megjelenése futó sporteseményeken. *Recreation*, 9(1), 28–30. <https://doi.org/10.21486/recreation.2019.9.1.4>
- Győri, F. (2014). Sportturizmus. In G. Kiss, F. Győri, P. Dorka, & M. Domokos (Szerk.), *Rekreáció I. A rekreáció és turizmus néhány elméleti kérdése és gyakorlata* (pp. 31–45). SZTE JGYPK.
- Gyurkó, Á., & Bujdosó, Z. (2019). Turisztikai versenyképesség és potenciál kapcsolata az Észak-Magyarország régióban. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 4(3), 4–20. <https://doi.org/10.15170/TVT.2019.04.03.01>
- Hall, C. M. (1992). Adventure, Sport and Health tourism. In B. Weiler, B., & C. M. Hall, C.M. (Eds.), *Special Interest Tourism* (pp. 141-158). Belhaven Press.
- Higham, J., & Hinch, T. (2018). *Sport and Tourism* (3. kiadás). Channel View Publications. <https://doi.org/10.21832/higham6553>
- Hojcska, Á. E. (2023a). Fürdőgyógyászati ellátások helye és szerepe az egészségturizmusban. In T. Csákvári, & Z. Varga (Szerk.), *VI. Zalaegerszegi Nemzetközi Egészségturizmus Konferencia: Tanulmánykötet* (pp. 49–61). Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar.
- Hojcska, Á. E. (2023b). Tudástranszfer a fürdővárosokban. In Z. Szabó (Szerk.), *Fürdővárosok kooperációja Magyarországon* (pp. 156-159). Magyar Fürdővárosok Szövetsége.
- Hojcska, Á. E., & Szabó, Z. (2019). Fürdő-gyógykezelések igénybevételének fogyasztói magatartás-vizsgálata gyógyszállodában. In I. R. Kőszegi (Szerk.), *III. Gazdálkodás és Menedzsment Tudományos Konferencia: Versenyképesség és innováció* (pp. 542–548). Neumann János Egyetem Kertészeti és Vidékfejlesztési Kar.
- Hojcska, Á. E., & Szabó, Z. (2021). Investigating Natural Treatment Factors and Inequalities of Medicinal Water Institutions in the Aspect of Tourism in Hungary. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 36(2spl), 555–562). <https://doi.org/10.30892/gtg.362spl01-683>
- Hojcska, Á. E., Bujdosó, Z., & Szabó, Z. (2024). Gyógyturisztikai attitűd 2020 után Magyarországon. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 9(1), 23–39. <https://doi.org/10.15170/tvt.2024.09.01.02>
- Irimiás, A. (2022). Evolutionary trends in sports tourism. In M. Jászberényi (Szerk.), *Mobility and active lifestyle in tourism* (Chapter VII.). Akadémiai Kiadó. https://mersz.hu/hivatkozas/m959tat_60/#m959tat_60
- Karadaghy, J. A. (2013). Establishment of a national sports training camp in Koya *WIT Transactions on State-of-the-art in Science and Engineering*, 77(6), 281–286. <https://doi.org/10.2495/isud130361>
- Kiss, K., & Máté, T. (2024). Sportturizmus – szabadidősport-turizmus. In Á. Szabó (Szerk.), *A szabadidősport üzleti kérdései* (235–257). Akadémiai Kiadó.
- Koday, S., & Erhan, K. (2018). The importance of Gerede for sports-camping tourism. In A. Drujinin, Z. Kostova, I. Sharuho, & E. Atasoy (Eds.), *The science and education at the beginning of the 21st century in Turkey* (pp. 164–173).
- Kökény, L. (2019). Sportturizmus. In A. Irimiás, M. Jászberényi, & G. Michalkó (Szerk.), *A turisztikai termékek innovatív fejlesztése* (pp. 87-99). Akadémiai Kiadó.

- Kökény, L. (2022a). The basics of sports tourism: definitions, operation and trends. In M. Jászberényi (Szerk.), *Mobility and active lifestyle in tourism* (Chapter IV.). Akadémiai Kiadó. https://mersz.hu/hivatkozas/m959tat_40/#m959tat_40
- Kökény, L. (2022b). The Supply and demand side of sports tourism. In M. Jászberényi (Szerk.), *Mobility and active lifestyle in tourism* (Chapter V.). Akadémiai Kiadó. https://mersz.hu/hivatkozas/m959tat_45/#m959tat_45
- Kurtzman, J. (2005). Sports tourism categories. *Journal of Sport & Tourism*, 10(1), 15–20. <https://doi.org/10.1080/14775080500101502>
- Laczkó, T. (2021). A nem versenysportoló asztaliteniszezőknek szervezett nemzetközi edzőtáborok turisztikai jellemzői Európában. In G. Szabó (Főszerk.), „Szubjektív élményföldrajz”: *Tanulmánykötet Aubert Antal professzor tiszteletére* (pp. 55-61). Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar Földrajzi és Földtudományi Intézet.
- Laczkó, T., & Bátor, G. L. (2020). Magyarországi sporteseményekre érkező külföldi turisták fogyasztásának nemzetgazdasági hatásai 2019-ben. *Sport- és egészségtudományi füzetek*, 4(4), 80–95.
- Laczkó, T., & Stocker, M. (2018). 2018. évi hazai rendezésű nemzetközi sportesemények gazdasági és turisztikai hatásainak vizsgálata. In T. Szabó, M. Bánhidi, & G. Szóts (Szerk.), *A sportturizmus gazdasági és társadalmi kérdései Magyarországon* (pp. 37–76). Magyar Sporttudományi Társaság. <https://mstt.hu/wp-content/uploads/2019/10/MSTFXVII-Sportturizmus-2018-1212.pdf>
- Laczkó, T., & Stocker, M. (2020). A 2017. évi hazai rendezésű nemzetközi sporteseményekre érkező külföldi turisták fogyasztásának nemzetgazdasági hatásai. *Turizmus Bulletin*, 20(2), 22–32. <https://doi.org/10.14267/TURBULL.2020v20n2.3>
- Laczkó, T., Bátor, G. L., & Paár, D. (2020). 2018 és 2019 évi várpalotai félmaraton futóversenyek gazdasági hatásai. *Sport- és egészségtudományi füzetek*, 4(4), 53–68.
- Lasztovicza, D., & Béki, P. (2016). A sport és a turizmus kapcsolata, a sportturizmus fogalmi rendszere. *Testnevelés, sport, tudomány*, 1(1), 39-50. <https://doi.org/10.21846/tst.2016.1.4>
- Lengyel, I. (2006). A regionális versenyképesség értelmezése és piramismodellje. *Területi Statisztika*, 46(2), 131-147. https://www.ksh.hu/statszemle_archive/terstat/2006/2006_02/ts2006_02_03.pdf
- Lengyel, M. (2004). *A turizmus általános elmélete*. Heller Farkas Gazdasági és Turisztikai Szolgáltatások Főiskolája.
- Madrid Bullfighting. (2022). *Bullfighting experience like never before*. <https://madridbullfighting.com/blog/is-bullfighting-still-legal-in-spain/>
- Magyar, M. (2019a). Az animáció és az animátor vetületei napjainkban. In P. Fritz (Szerk.), *Alapfogalmak és jelentéseik a rekreáció területén: Rekreáció mindenkinek III.* (pp. 101-124). Miskolci Egyetemi Kiadó.
- Magyar, M. (2019b). Nem-mozgás-dominanciájú rekreáció értelmezései nemzetközi és hazai környezetben. In Zs. Gösi, Sz. Boros, & J. Patakiné Bösze (Szerk.), *SOKSZÍNŰ REKREÁCIÓ: Tanulmányok a rekreáció témaköréből* (pp. 97–122). ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar.
- Magyar, M. (2023). *Animáció a turizmusban: Elmélet és módszertan*. ELTE Eötvös Kiadó.
- Malecki, E. J. (2002). Hard and Soft Networks for Urban Competitiveness. *Urban Studies*, 39(5-6), 929–945. <https://doi.org/10.1080/00420980220128381>
- Mallen, C., & Adams, L. J. (2017). Traditional and niche events in sport, recreation and tourism. In Mallen, C., & Adams, L. J. (Eds.), *Event Management in Sport, Recreation and Tourism: Theoretical and Practical Dimensions* (3rd ed., pp. 1–10). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315306155>
- Marton, G., Cári, B., Szalai, K., & Prisztóka, Gy. (2019). A Spartan Race, mint atipikus, piacvezető sportturisztikai vonzerő komplex elemzése. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 4(2), 82–96. <https://doi.org/10.15170/tvt.2019.04.02.05>

- Marton, G., Csóka, L., Varga, T., & Szalai, K. (2023). A modern sportturisztikai utazási trendek a Spartan Race példáján. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 8(4), 9–26. <https://doi.org/10.15170/tvt.2023.08.04.01>
- Mascarenhas, M., Alves, J., Pereira, E., & Martins, R. (2024). Co-Creation of The Tourism Experience at International Sport Tourism Events. *Event Management*, 28(2), 229–244. <https://doi.org/10.3727/152599523X16957834460303>
- Molnár, Cs., & Remenyik, B. (2019). A megasportesemények turisztikai hatásai Magyarországon. *Területi Statisztika*, 59(3), 300–327. <https://doi.org/10.15196/ts590303>
- Neirotti, L. D. (2003). An Introduction to Sport and Adventure Tourism. In S. Hudson (Ed.), *Sport and Adventure Tourism* (pp. 1-26. o.). The Haworth Hospitality Press.
- Newland, B. L., & Aicher, T. (2020). Exploring sport participants' event and destination choices. In H. J. Gibson, M. Lamont, M. Kennelly, & R. J. Buning (Eds.), *Active Sport Tourism* (pp. 26–47). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429199578-4>
- Nogawa, H., Yamaguchi, Y., & Hagi, Y. (1996). An empirical research study on Japanese sport tourism in sport-for-all events: Case studies of a single-night event and a multiple-night event. *Journal of travel research*, 35(2), 46-54. <https://doi.org/10.1177/004728759603500208>
- Oktyamovna, A. S., Atoevna, T. S., & Kodirovna, B. S. (2020). The role of animator to the development of tourism animation activities. *Academy*, 12(63), 45–48.
- Oliveira, J. R. D., Tobar, F. B., & Capraro, A. M. (2021). Football tourism: A bibliometric analysis of published works in the tourism-based journals (2003–2019). *Journal of Sport & Tourism*, 25(4), 317–335. <https://doi.org/10.1080/14775085.2021.1965010>
- Preljević, A., Murić, B., Kahrović, I., Radenković, O., Mekić, R., Čaprić, I., & Azemović, E. (2023). Football Camps as a Contribution to the Development of Sports Tourism. In J. Premović (Ed.), *International Scientific Conference: „Challenges of Modern Economy and Society Through the Prism of Green Economy and Sustainable Development” – CESGED2023. Proceedings* (pp. 470–475). State University of Novi Pazar, & Educational and Business Center for Development of Human Resources, Management and Sustainable Development.
- Puczkó, L., & Rátz, T. (2002). *A turizmus hatásai (2. kiadás)*. Aula Kiadó.
- Ramshaw, G. & Gammon, S. (2005). More than just nostalgia? Exploring the heritage/sport tourism nexus. *Journal of Sport & Tourism*, 10(4), 229–241. <https://doi.org/10.1080/14775080600805416>
- Remenyik, B., Bene, Zs., Horváth, Á., Balogh, A., & Vetró, R. (2022). Megarendezvények szerepe a fenntartható turizmusban. *Gazdaság és Társadalom*, 15(1), 61–79. <https://doi.org/10.21637/gt.2022.1.04>
- Remenyik, B., Molnár, Cs., & Sikó B. (2018). A nemzetközi sportrendezvények és a Forma-1 Magyar Nagydíj hatása Magyarország turizmusára. In T. Szabó, M. Bánhidi, & G. Szóts (Szerk.), *A sportturizmus gazdasági és társadalmi kérdései Magyarországon* (pp. 159–180). Magyar Sporttudományi Társaság. <https://mstt.hu/wp-content/uploads/2019/10/MSTFXVII-Sportturizmus-2018-1212.pdf>
- Ritchie, B.W., & Adair, D. (2004). Sport Tourism. An introduction and Overview. In B.W. Ritchie, & D. Adair, D. (Eds.), *Sport Tourism. Interrelationships, Impacts and Issues* (pp. 1-29.). Channel View Publications. <https://doi.org/10.21832/9781873150672>
- Ruskin, H. (1987). Selected views on socio-economic aspects of outdoor recreation, outdoor education and sport tourism. In M. Garmise (Ed.), *Proceedings of the International Seminar and Workshop on Outdoor Education, Recreation and Sport Tourism* (pp. 18-37). Emmanuel Gill Publishing.
- Sentuna, M., Balci, V., & Temel, C. (2015). Among the reasons for the importance of sports on holiday. *Turkish Journal of Sport and Exercise*, 17(1), 1–5. <https://doi.org/10.15314/tjse.2015112530>
- Standeven, J., & De Knop, P. (1999). *Sport tourism*. Human Kinetics.
- Supovitz, F., & Goldwater, R. (2024). *The Sports Event Management and Marketing Playbook* (3rd Ed.). Wiley.

- Szabó, Z. (2020). Investigation Correlation Study of the Touristic Use of Medical Spa Services in a Hungarian Spa Town. *Selye E-Studies*, 11(2), 59–72.
- Szabó, Z., & Bujdosó, Z. (2022). A magyar fürdők mintázata és idősoros modellezése. In Z. Szabó, Á. E. Hojcska, B. Muhi, & Z. Bujdosó (Szerk.), *Fürdővárosok kihívásai* (pp. 15-31). Magyar Fürdővárosok Szövetsége.
- Szegvári, G. E., Boros, Sz., & Magyar, M. (2023). A gümnaszontól a szaunáig: Történeti morzsák a wellness- és fürdővilágból. In M. Magyar, & Zs. Gósi (Szerk.), *Életmód, menedzsment és módszertani kérdések a sport és rekreáció világában* (pp. 128–144). Akadémiai Kiadó. https://mersz.hu/hivatkozas/m1144emmsrv_73/#m1144emmsrv_73
- Szerényi, V., & Michalkó, G. (2019). The Role of the FINA Championships' Volunteers in the Sport Tourism of Budapest: Aspects of Their Expenditures During the Event. *Journal of Tourism Challenges and Trends*, 12(1), 67–83. <https://journaltct.wordpress.com/wp-content/uploads/2019/12/jtct-vol-12-active-sports-tourism.pdf>
- Sziva, I. (2010). A turisztikai desztinációk versenyképessége. Egyedül miért nem, együtt mikor és meddig? *Turizmus Bulletin*, 14(3), 40-49.
- Török, Á. (1999). A versenyképesség és a technológiamenedzsment. In A. Inzelt (Szerk.), *Bevezetés az innováció-menedzsmentbe* (pp. 74–95). Műszaki Könyvkiadó.
- Turco, D. M., Riley, R., & Swart, K. (2002). *Sport tourism*. Fitness Information Technology.
- Veal, A.J. (2017). *Leisure, Sport and Tourism, Politics, Policy and Planning* (4th Ed.). CABI. <https://doi.org/10.1079/9781780648033.0000>
- Verebélyi, A., & Bagdi, R. (2012). Passzív sportturizmus – A Forma-1 turisztikai szerepe Magyarországon. *Acta Carolus Robertus*, 2(2), 125–131. <https://doi.org/10.22004/AG.ECON.174089>
- Weed, M. E. (2009a). Global trends and sport tourism. *Journal of Sport and Tourism*, 14(1), 1-4. <https://doi.org/10.1080/14775080902875562>
- Weed, M. E. (2009b). Progress in Sport tourism research? A meta review and exploration of futures. *Tourism Management*, 30(5), 615-628. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2009.02.002>
- Weed, M. E., & Bull, C. J. (1997). Influences on sport tourism relations in Britain: the effects of government policy. *Tourism Recreation Research* 22(2), 5-12. <https://doi.org/10.1177/0047287598036004121>
- Wicker, P. (2020). The carbon footprint of active sport tourists: an empirical analysis of skiers and boarders. In H. J. Gibson, M. Lamont, M. Kennelly, & R. J. Buning (Eds.), *Active Sport Tourism* (1st Edition; pp. 67–87). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429199578-5>
- Zauhar, J. (2004). Historical perspectives of sports tourism. *Journal of Sport & Tourism*, 9(1), 5–101. <https://doi.org/10.1080/1477508042000179348>
- Zsembery, N. Á., & Gósi, Zs. (2024a). A munkavállalói elégedettség és a sport-, egészségnevelést célzó belső CSR akciók kapcsolata. *TAYLOR: Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Folyóirat: A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei*, 14(1), 72-82.
- Zsembery, N. Á., & Gósi, Zs. (2024b). A sportfókuszú CSR szerepe a vállalati kommunikációban. *Gradus*, 11(1), 007. <https://doi.org/10.47833/2024.1.eco.007>

Szerzőinkről

Dr. Béki Piroska

beki.piroska@ppk.elte.hu

Béki Piroska közgazdász, sportszakember, egyetemi adjunktus. Diplomáit a Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskolán, a Kodolányi János Főiskolán, a Semmelweis Egyetemen és a Testnevelési Egyetemen szerezte, közgazdász idegenforgalom-szálloda (kulturális turizmus), rekreációirányító (sportturizmus), szakedző (ökölvívás) és testnevelő-gyógytestnevelő tanár szakokon. 2018-ban PhD-fokozatot szerzett (sporttudományok doktora, Testnevelési Egyetem), disszertációja a multidimenzionális nemi sztereotípiákat helyezte középpontba a versenysportban.

2007-2014 között a Testnevelési Egyetemen, 2014-2016 között a Debreceni Egyetemen, 2016-2018 között a Miskolci Egyetemen, 2018-tól az Eszterházy Károly Egyetemen tanított. Jelenleg az ELTE PPK oktatója, az Edző szakcsoport, valamint a Sport- és rekreációmenedzsment kutatócsoport tagja.

A Testnevelési Egyetemen részt vett a rekreációirányító MSc-szak (sportturizmus szakirány) szakindítási anyagának kidolgozásában.

A főbb oktatott témakörei: közgazdaságtan alapjai, gimnasztika, edzéselmélet, küzdősportok, téli sportok, rekreáció, turizmus.

Az Applied Studies in Agribusiness and Commerce (APSTRACT) tudományos lapban szakcikkek bírálója. TÁMOP pályázati anyagok, HÉRA-HUCER szakcikkek felkért lektora, tankönyvírás közreműködője, lektora. Számos tudományos társaság tagja (MSTT, Magyar Edzők, HÉRA, KERT, WLO, ECSS, ISSSS, ISE, NOESLV).

Az Iskolai Szabadidősport Oktatók Egyesületének (ISE) elnökségi tagja, majd jelenlegi elnöke. Az MSTT Sportgazdaság-Sportturizmus Szakbizottság sportturizmusért felelős társelnöke.

Biróné Dr. Ilics Katalin

birone.ilics.katalin@ppk.elte.hu

Biróné Ilics Katalin az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Sporttudományi Intézet – Szombathely egyetemi adjunktusa. Testnevelő tanár, röplabda- és fitness-szakedző végzettséggel rendelkezik; valamint az MRSZ regisztrált teremröplabda-edzője (B). A Szombathelyi Egyetemi Sportegyesület Női röplabda szakosztály vezetője és edzője, valamint a Felügyelő Bizottság elnöke. A rekreáció és életmód BSc-szak szombathelyi szakkoordinátora. A Mészáros János Alkalmazott Terhelésélettan Kutatócsoport tagja. Az ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskolájában szerzett PhD-fokozatot, disszertációjának címe: „A prediktív validitást vizsgáló eljárások a röplabdás tehetségek kiválasztásában”.

Főbb oktatott tárgyai közé tartozik a röplabdázás oktatásmódszertana, a sportági kiválasztás és tehetséggondozás, a rekreáció elmélete és módszertana, valamint a fitnesshez és wellnesshez kapcsolódó témaköröket tárgyaló kurzusok.

A Magyar Sporttudományi Társaság tagja. A Közép-Kelet-Európai Rekreációs Társaság Ellenőrző Bizottságának elnöke, valamint a szombathelyi Kreatívcsoporthoz vezetője.

2020-ban a Magyar Egyetemi-Főiskolai Sportszövetség Csik Ferenc Ezüstplakettje az Egyetemi-Főiskolai Sportért díjat, 2021-ben az ELTE PPK Pro Progressio Eruditionis Díj kitüntetését kapta (a kari magas minőségű tanítás-tanulás megújításáért, magas minőségéért).

2022-től az Úszó Nemzet Programban képviseli az ELTE-t. Ennek keretében 2024. június 21-22. között Szombathelyen oktatói továbbképzést, 2024. október 19-én kreditet adó Országos Oktatói Konferenciát szervezett a Magyar Úszó Szövetség és az ELTE Savaria Egyetemi Központ égisze alatt, valamint szerzőtársaival előadást tartott „A mozgástanulás újszerű megközelítése az úszásoktatásban” címmel.

Dr. habil. Boros Szilvia

boros.szilvia@ppk.elte.hu

Dr. Boros Szilvia 1996-ban szerzett általános orvosi diplomát a Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetemen. 2004-ben szakvizsgát tett sportorvostanból, majd 2012-ben bűvárorvosi képesítést szerzett. A doktori fokozatot 2010-ben vehette át sporttudományból. A Semmelweis Egyetemen Táplálkozástudományi mester diplomát szerzett.

Tagja a Magyar Sportorvos Társaságnak és a Magyar Balneológiai Egyesületnek.

A Journal of Exercise and Orthopedics szakmai folyóirat szerkesztőbizottsági tagja.

Az ELTE PPK Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet habilitált egyetemi docense, korábban a rekreációs szervezés és egészségfejlesztés alapképzés szakfelelőse, valamint az Intézet igazgatója. Jelenleg a „Reziliencia, Sportági Stratégiák Kutatócsoport” tagja.

Dömötör Ágnes

domotor.agnes@ppk.elte.hu

Dömötör Ágnes az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Karán az Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet oktatója, sportszakmai gyakorlatok koordinátora a Sportszervezés BSc és a Sportmenedzser MSc szakokon. Okleveles testnevelő tanári és sportmenedzser diplomáját a Testnevelési Egyetemen szerezte.

30 évig versenyszerűen röplabdázott, amiből edzői képesítést szerzett. A testnevelés tanításában több éves tapasztalattal rendelkezik, mind közoktatásban, mind felsőoktatásban. Főbb oktatói témakörei: sportrendezvény szervezés, röplabda és spinning.

A 2020-as járványügyi helyzetben nemcsak a testnevelés lehetőségeit vizsgálta, hanem az utánpótlás korú kézilabda edzők és játékosok kapcsolatának alakulását is, országos reprezentatív mintán. A „Reziliencia, Sportági Stratégiák Kutatócsoport” tagja.

Dr. Faragó Beatrix

farago.beatrix@uni-sopron.hu

Faragó Beatrix okleveles sportmenedzser, egyetemi docens. Diplomáját a Testnevelési Egyetemen szerezte rekreációs szervező-sportmenedzser, majd a sportmenedzser mesterképzésen. 2021-ben PhD-fokozatot szerzett a Széchenyi István Egyetemen, mint regionális tudományok doktora. Disszertációjában a sportolói múltjából kiindulva (profiként ökölvívó világbajnok) a sportolói kettős karrier és a területi tőke elemeit vizsgálta.

Kiváló ökölvívó múlttal rendelkezik: felnőtt Magyar Bajnokságot nyert, profiként Interkontinentális Bajnok és Profi Világbajnok címeket szerzett.

Főbb oktatási területei a sportmenedzsment, projektmenedzsment, rekreációs szervezés, küzdősportok, snowboard és sí.

Korábban az ELTE PPK és a Széchenyi István Egyetem oktatója. Jelenleg a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar Művészeti és Sporttudományi Intézet egyetemi docense, a Sportszervezés BSc-képzés szakfelelőse.

Tudományos publikációiban a sport aspektusait a menedzsment, a humán erőforrás, az egészségmagatartás, a vállalati produktivitás az egészség és sport tekintetében vizsgálja, valamint a sportolói kettős karrier stratégiájának kidolgozását helyezte előtérbe. A Tudományos Diákköri Konferencia tehetséggondozásának aktív résztvevője. A Debreceni Egyetem Sportközgazdász MSc-szakán „A sportolói életpálya modell” tananyag megalkotója. 2020-ban Amszterdamban, az IRC 2020 nemzetközi tudományos konferencián a legjobb előadás díját nyerte el.

Gáspár Zoltán

gaspar.zoltan@vasarhelyi.info

Gáspár Zoltán testnevelés szakos középiskolai tanár, teniszoktató, kosárlabdázás, atlétika, úszás, röplabdázás segédoktató. Korábban az ELTE PPK ESI tanársegédje, jelenleg a Budapesti Gazdasági SZC Vásárhelyi Pál Technikum testnevelője. Kutatási és érdeklődési területébe tartozik a teniszezés különböző aspektusai mellett a társadalom és a sport viszonya, az edzésmélelet, teljesítményfokozás, valamint az e-sport is. A wekerlei sportcentrumban a tenisz iskolai tanrendbe illesztése is az ő nevéhez kapcsolódik.

Dr. habil. Gósi Zsuzsanna

gosi.zsuzsanna@ppk.elte.hu

Gósi Zsuzsanna közgazdász, habilitált egyetemi docens. Diplomáját a Budapesti Corvinus Egyetemen szerezte, közgazdász–közgazdász tanár szakon. 2009-ben PhD-fokozatot szerzett a Nyugat-Magyarországi Egyetemen (közgazdaság-tudományok doktora). Disszertációja az emberi erőforrások értékelését helyezte a középpontba. 2019-ben habilitált neveléstudományból. 1999–2018 között a Testnevelési Egyetemen tanított. Jelenleg az ELTE PPK oktatója, a Sportszervezés BSc-szak és a Sportmenedzser MSc-szak szakfelelőse. A Sport- és rekreációmenedzsment kutatócsoport vezetője. Főbb oktatót témakörei: emberierőforrás-menedzsment, sportfinanszírozás, sportgazdaság. Az elmúlt években a következő témakörökben írt tanulmányokat: a sportszervezetek bevételeinek változása, az immateriális javak értékelésének kérdései, a játékjog megjelenése a számviteli beszámolóban, sportolói kettős karrier, társadalmi felelősségvállalás.

Herczeg Domonkos

Rekreációs szervező és egészségfejlesztő szakember. Az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Sport- és rekreációs szervezés alapszak Rekreációs szervezés és egészségfejlesztés szakirányán végzett 2023-ban, Budapesten. Szakdolgozatát „A rekreációs tenisz hatásai” címmel készítette és védte meg sikeresen. Már az egyetemi képzés mellett is tenisz sportágban versenyzett, strandteniszben is jeleskedik.

Holanek Zoltán

Gyógytestnevelő, erőnléti- és személyi edző végzettséggel is rendelkezik. Hét évet dolgozott az ETO FC-nél, valamint a magyar labdarúgó-válogatott szakmai csapatának felkészülését is segíti. A Győri Audi ETO KC szakmai stábjának is a tagja, a női kézilabdacsapat rehabilitációs edzője.

Juhász István

juhasz.istvan@mksz.hu

Juhász István a Magyar Kézilabda Szövetség sportszakmai igazgatója, a sportakadémiai központ vezetője, a határon túli magyar utánpótlás kézilabdázás támogatására létrejött Együtt Növünk Fel! Alapítvány kuratórium tagja, európai mesteredző.

Korábban a Férfi B válogatott szövetségi kapitánya volt, valamint az Eszterházy Károly Főiskola docense.

„A kézilabdázók felkészítésének edzésméleti összefüggései” című könyv szerzője (2018-ban jelent meg Egerben, a Líceum Kiadó gondozásában).

Sportsikerei közül említésre méltó: Junior VB II. hely (2005), olimpiai IV. hely (2012, London), török szövetségi kapitány (2008-2010).

Dr. Kassay Lili

kassay.lili@ppk.elte.hu

Kassay Lili magyar-történelem szakos tanár, közgazdász, az ELTE PPK ESI docense. PhD-disszertációját a Testnevelési Egyetemen írta a magyarországi elsőosztályú klublabdarúgás üzleti versenyképességének témájában. 2019 szeptemberétől az Eötvös Lóránd Tudományegyetem oktatója. Ezt megelőzően 2013-2019 között a Testnevelési Egyetemen tanított. Az egyetemi oktatói éveket megelőzően az üzleti szférában dolgozott marketing területen. Sportolóként kosárlabda UP-válogatott és felnőtt elsőosztályú játékos volt.

Főbb oktatási területei: vállalatgazdaságtan, menedzsment, marketing, illetve sportmarketing.

A „Reziliencia, Sportági Stratégiák Kutatócsoport” vezetője. Kutatói érdeklődése a labdarúgás üzleti kérdéseire irányul, ezen belül is a magyarországi klub- és ligaműködés kérdéseivel foglalkozik, különösképpen az amerikai ligák, elsősorban az MLS tudatos felépítésének összevetésében.

Dr. Kovács Katalin

kovacs.katalin@ppk.elte.hu

Kovács Katalin, egyetemi docens, a Testnevelési Egyetemen szerzett középiskolai testnevelő tanári, gyógytestnevelői és kosárlabda szakedzői diplomát. Több mint 30 éves oktatási tapasztalattal rendelkezik, tanított általános és középiskolában, valamint 20 éve a felsőoktatásban. Texas államban tanárként dolgozott közel 3 évig, míg Szingapúrban az Oktatási Minisztérium kérte fel testnevelő tanárok továbbképzésére, a helyi tanterv megvalósítási programjának elkészítésére. Az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Doktori Iskolájában védte meg PhD-dolgozatát a kooperatív oktatás lehetőségeiről a testnevelés órán.

Kutatási területe a sportpedagógia, azon belül is elsődlegesen a sportjátékok oktatásának módszertana. Több hazai és nemzetközi tanulmány, könyvfejezet és játékgyűjtemény szerzője és társszerzője. Az intézeti „Reziliencia, Sportági Stratégiák Kutatócsoport” tagja.

Dr. Magyar Márton

magyar.marton@ppk.elte.hu

Magyar Márton az ELTE PPK ESI adjunktusa; közgazdász és tanár (vendéglátó-szálloda szakon), humán erőforrás menedzser, sportedző (táncsport), rekreációs mozgásprogramvezető (Animátor), okleveles rekreáció irányító (életmódtanácsadás), turisztikai szervező, valamint idegenvezető végzettséggel rendelkezik. Az ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskolájában szerzett PhD-fokozatához (100% summa cum laude) disszertációjában a turisztikai rekreációs animáció piaci és felsőoktatási helyzetét vizsgálta. Az ELTE PPK-n 2006 óta óraadóként, majd 2015-től főállásban oktat: szállodai/turisztikai rekreáció, animáció, zenés rekreáció, sportturizmus, szellemi rekreáció, valamint üzleti rekreáció tárgyakat. A rekreációs külső szakmai gyakorlatok és a rekreáció alkalmassági felvételi vizsga koordinátora. Részt vett az ELTE rekreáció (BSc, MSc) és Sportmenedzser MSc szakindítási anyagainak kidolgozásában. Az ELTE PPK Minőségirányítási Bizottság és a Sport- és rekreációmenedzsment kutatócsoport tagja. 2021-ben ELTE PPK Pro Progressio Eruditionis Díj kitüntetést kapott (a kari magas minőségű tanítás-tanulás megújításáért, magas minőségéért). A Közép-Kelet-Európai Rekreációs Társaság főtitkára, a Recreation tudományos magazin Szellemi rekreáció című rovatának szerkesztője. A Magyar Coeliakia Egyesület elnökségi tagja. Az MSTT Sportgazdaság-Sportturizmus Szakbizottság tagja és az MSTT Rekreáció Szakbizottság titkára. A Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal szakértője: korábban az Ágazati és ágazaton belüli szakmai érettségi vizsgatárgyak versenyében a Táncos ismeretek szekció elnöke, tagja; turizmus-vendéglátás szakmacsoportban korábban OKJ-vizsgákon vizsgálóelnök, jelenleg Szakmajegyzékes vizsgákon ágazati alapvizsga elnök és szakmai vizsgák vizsgálófelügyelője.

Dr. habil. Mayer Krisztina

efkmayer@uni-miskolc.hu

Pszichológus és testnevelő tanár. Mindkét diplomáját a Pécsi Tudományegyetemen szerezte. 2013-ban PhD fokozatot szerzett szintén Pécsen, a Pszichológia Doktori Iskola Személyiségpszichológia programján. Disszertációja a különböző kockázatkereső csoportokat vizsgálta személyiséglélektani aspektusból. 2022-ben sikeresen habilitált az ELTE PPK-n. 2005–2008 között a Pécsi Tudományegyetem oktatója volt.

Jelenleg a Miskolci Egyetem Egészségtudományi Karán főállású egyetemi oktató már több, mint 10 éve. Pszichológiai tárgyakat tanít védőnő, gyógytornász, képző és egészségturizmus szervező szakon. Ezen kívül tart aerobik órákat a hallgatóknak kötelezően teljesítendő testnevelés órák keretén belül.

2005-ben Pro Scientia Aranyérem kitüntetésben részesült és a Pro Scientia Aranyérmes Társaságnak azóta is aktív tagja.

Szereti a kihívásokat és megismerni a határait, illetve szívesen foglalkozik ezek pszichológiai hátterével. Rendszeresen teljesítménytúrázik, félmaratonokat fut többnyire valamilyen jellegzetes jelmezben (2024-ben a 150. alkalommal), részt vesz hosszútávú-úszásokon és 100 fölötti ejtőernyős ugrással rendelkeznek. Ezek az élmények inspirációt nyújtanak a kutatásaihoz. 2021-ben a Miskolci Egyetem Kiváló Kutatója Kitüntetésben részesült, 2022-ben, 2023-ban és 2024-ben is a „Miskolci Egyetem Kiváló Tudományos Szerzője” elismerő oklevelet kapott.

Dr. Nagyvárad Katalin

nagyvaradi.katalin@ppk.elte.hu

Nagyvárad Katalin 2007. szeptember 1. óta oktatója a Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola jogutód intézményeinek, jelenleg az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar Sporttudományi Intézet – Szombathely egyetemi adjunktusa.

Testnevelő tanár, gyógytestnevelő, úszásoktató, egészségfejlesztő mentálhigiénikus, egészségfejlesztéstanár, iskolai síoktató és sítáborvezető, valamint síkvízi túravezető és idegenforgalmi szakmenedzser (sport – és szabadidő szervező szakirányon) végzettségekkel rendelkezik, 2022-től úszó szakedzői tanulmányokat folytat.

PhD-fokozatát az ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskolában szerezte meg, disszertációjának címe: „Egészségiállapot-vizsgálat egy krónikus pszichiátriai betegeket gondozó intézmény szakdolgozóinak körében”. Kutatási tevékenységét a Mészáros János Alkalmazott Terhelésélettan Kutatócsoport tagjaként végzi.

Jelenleg a gyógytestnevelő tanár szak szakfelelőse, vezető szerepe van a szak minden reformjában, a speciális szakmai gyakorlatok összeállításában és megszervezésében. Kidolgozója és oktatója számos pedagógus továbbképzésnek: Sportprevenció az iskolában, Legyen „ütős” a szabadidőd - az aktív szabadidőeltöltés lehetőségei; Fenntartható egészség a közoktatásban; Aquapaddle oktató.

A Közép-Kelet-Európai Rekreációs Társaság alelnöke, a Recreation tudományos magazin Rekreációs edzés című rovatának szerkesztője. A Magyar Sporttudományi Társaság tagja. 2022-től az Úszó Nemzet Program, Észak-nyugat Dunántúli oktatás módszertani ellenőre. Ennek keretében 2024. június 21-22. között Szombathelyen oktatói továbbképzést, 2024. október 19-én kreditet adó Országos Oktatói Konferenciát szervezett a Magyar Úszó Szövetség és az ELTE Savaria Egyetemi Központ égisze alatt, valamint szerzőtársaival előadást tartott „A mozgástanulás újszerű megközelítése az úszásoktatásban” címmel.

Patakiné Dr. habil. Bősze Júlia

bosze.julia@ppk.elte.hu

Patakiné Bősze Júlia habilitált egyetemi docens.

Általános és középiskolai tanulmányait Budapesten végezte, már ekkor megmutatkozott a sportok iránti elkötelezettsége.

1998-ban szerzett testnevelő tanári és rekreációs szervező szakos diplomát, majd 2001-ben egészségtan tanári oklevelet. Főiskolai és egyetemi végzettségei mellett további hivatalos szakmai képzettségeket szerzett kajak-kenu-edzőként, sportszervezőként, úszásedzőként, iskolai sítúrávezetőként és vízitúra-vezetőként.

Munkatapasztalatait már tanulmányai alatt bővítette edzői, foglalkozás- és játékvezetői, programszervezői területeken, majd főiskolai tanulmányai után egy helyi közösségfejlesztéssel foglalkozó alapítványnál helyezkedett el, ahol szakmai fejlődését szervezetfejlesztő és pályázati tréningeken, valamint külföldi tanulmányutakon való részvétele biztosította.

Ez idő alatt az ELTE TFK óraadójaként, majd 2001 óta főállású oktatójaként vett részt a testnevelés és a rekreáció szakos, később a sportszervező és edző szakos hallgatók képzésében. Az ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskolájában 2014-ben szerzett PhD-fokozatot „Sportiskolai és nem sportiskolai mintatanterv szerint tanulók életmódja és egyes családi jellemzői, azok összefüggései” című doktori értekezésének megvédésével.

A Sport- és rekreációmenedzsment kutatócsoport tagja. Jelenlegi kutatásai legnagyobb részt a felsőoktatási hallgatók életmódjához, illetve az életminőséget befolyásoló tényezőkhöz kapcsolódnak.

Az ELTE-n aktív tag a sporttudományi szakterülethez kötött alap-, valamint mesterszakok szakindítási anyagainak kidolgozásában, és hosszú évekig gondozta az intézeti tudományos diákköri életet. Jelenleg is tagja az ELTE PPK Kreditátviteli, valamint Tanulmányi Bizottságának, illetve mentortanárként hozzájárul a rekreáció szakosok fejlődéséhez.

Szűcs Attila László

szucs.attila@ppk.elte.hu

Szűcs Attila László testnevelő – gyógytestnevelő, általános iskolai biológia tanár, valamint tanügyigazgatási szakértő végzettséggel rendelkezik. Rekreátor, túravezető, csapatépítő tapasztalattal is rendelkezik. Az IWI Aktív Team csapat alapító tagja.

A természet iránt lelkesedő szakember, aki alaposan ismeri a Tiszát és környékét.

1993-tól a közoktatásban, majd 2000-től a felsőoktatásban is oktató.

Szakterületi oktatott tárgyai közé tartozik a környezettel, fenntarthatósággal kapcsolatos tárgyak mellett az úszás, a gimnasztika, az aquafit és vízi játékok, az egészségtan, a sportegészségtan, balesetmegelőzés és elsősegélynyújtás, labdajátékok, a táborozási és outdoor ismeretek, illetve az általános testnevelés keretében kézilabda, labdarúgás, röplabda, tollaslabda, kerékpározás, úszás, téli sportok, természetjárás, túravezetés és kondicionálás. Valamint korábban a rekreációelmélet, a nem sportági testkulturális programok és outdoor sportok is oktatott tárgyai közé tartoztak.

A táborok (nyitó turisztikai, havas és vízi) állandó résztvevő oktatója.

A Sport- és rekreációmenedzsment kutatócsoport tagja.

Dr. Tabi Norbert

tabi.norbert@ppk.elte.hu

Tabi Norbert alapszakos tanulmányait az ELTE BTK történelem szakán végezte 2012-ben, majd a Corvinus Egyetem politikatudomány mesterképzésén, és ezzel párhuzamosan az ELTE BTK történelem mesterképzésén, modernkori magyar történelem szakirányon szerzett MA-diplomát 2016-ban, illetve 2017-ben. Diplomamunkáit a futball és a 20. századi magyar társadalom, valamint politika kapcsolatának témájában írta.

Volt egyszer egy Futbólia – A labdarúgás legitimációs szerepe a Rákosi-korszakban című dolgozatával az OTDK-n 2017-ben különdíjat nyert.

Az ELTE BTK Történelemtudományi Doktori Iskola Modernkori Magyarország doktori programjában „Az FTC sportegyesület társadalmi és politikai szerepe a Rákosi- és a korai Kádár-rendszerben (1948–1963)” című disszertációját summa cum laude eredménnyel védte meg 2024-ben.

A 2018/2019-es, majd a 2023/2024-es tanévben disszertációs témájához kapcsolódó kutatásával elnyerte az Új Nemzeti Kiválóság Program doktori és doktorvárományosi ösztöndíját.

Jelenleg az ELTE PPK Egészségfejlesztési és Sporttudományi Intézet egyetemi adjunktusa. Kutatási témájában rendszeresen ad elő szakmai konferenciákon, valamint publikál szakmai folyóiratokban.

Tóth Dóra Fruzsina

Az ELTE Savaria Egyetemi Központ végzős testnevelés – angol szakos hallgatója. Erasmus ösztöndíjasként 6 hónapot töltött Olaszországban, valamint szervezőként segítette az intézet több, helyi és országos rendezvényének sikeres lebonyolítását. Részt vett az EFOP-3.6.1-16-2016-00018 A felsőoktatási rendszer K+F+I szerepvállalásának növelése intelligens szakosodás által Sopronban és Szombathelyen című projekt 4. munkacsoportjának (Egészségfejlesztés alprojekt) munkájában, ahol a kutatáshoz kötődő fordításokat, adatrögzítéseket, statisztikák készítését végezte. Egyetemi éveivel végén bekapcsolódott a Mészáros János alkalmazott Terhelésélettani Kutatócsoport munkájába, ahol élvonalbeli kézilabdázókkal kapcsolatos kutatásokat végez.

Dr. Zimányi Róbert Gergely

robert.zimanyi@evopro.com

Zimányi Róbert G. okleveles közgazdász, az EVOPRO Group Sportegyesületének vezetője. 2009-ben végzett a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen.

A Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem Sporttudományok Doktori Iskolájában szerzett PhD fokozatot 2022-ben. Doktori értekezésének címe: *Sportszervezetek megkülönböztetése és erényalapú minősítése – középpontban az arisztotelészi legfőbb erény: az igazságosság.*

Kutatási területe a sportmenedzsment-sportfilozófia-minőségmenedzsment kapcsolata. Kutatásának középpontjában a nem megszokott minősítési kategóriák és szempontok állnak, az erényalapú minőséget és minősítést, az igazságosságelméletek sportvilági gyakorlati megjelenését vizsgálja.

Egy hazai vezető mérnökipari cég CSR-menedzsere és well-being felelőse, valamint egy kb. 150 fős sportegyesület elnöke, amely a verseny- és szabadidősportban egyaránt jelen van; legfőbb küldetésük a sport általi egészségmegőrzés és közösségépítés.